

Jiisas Nge Ek Ka Masyu Pułum

*Jiisas Nge Kupam Noł Embe
(Luk 3:23-38)*

- 1 Ei Jiisas Krais nge kupam noł tiłap ei, Deipis nge tiłap. Nga Deipis eim Eiparam nge tiłap ende.
- 2 Eiparam eim kingam Aisik, Aisik eim kingam Jeikop, Jeikop eim kingam Jura ni angim noł pei.
- 3 Jura eim kingam Peres kin Sara, eł ełip menjngił ei Tamar. Peres eim kingam Esran, Esran eim kingam Ram, Ram eim kingam Aminarap.
- 4 Aminarap eim kingam Neison, Neison eim kingam Salmon.
- 5 Salmon eim kingam Bowas, eim mam Reiyap. Bowas eim kingam Opes, eim mam embe Rus. Opes eim kingam Jesii.
- 6 Jesii kingam King Deipis, Deipis eim kingam Solomon. Mam ei ok Yuraiya nge ambim.
- 7 Solomon eim kingam Riyapom, Riyapom eim kingam Apaisa, Apaisa eim kingam Asa.
- 8 Asa eim kingam Jiyasopas, Jiyasopas eim kingam Joram, Joram eim kingam Yusaiya.
- 9 Yusaiya eim kingam Josam, Josam eim kingam Eiyas, Eiyas eim kingam Esekaiya.
- 10 Esekaiya eim kingam Manasa, Manasa eim kingam Amon, Amon eim kingam Josaiya.
- 11 Josaiya eim kingam Jekonaiya kin eim angim noł, kunum ełe Esrel wumb Bapilon konu ełe kan ngii mił punjung kongun dinga enjing ku.

12 Kan ngii mił punjung kongun dinga erik kunum ei Jeikonaiya eim kingam Siyalsiyel, Siyal-siyel eim kingam Serapapel.

13 Serapapel eim kingam Apiiyur. Apiiyur eim kingam Eliyakim, Eliyakim eim kingam Asor.

14 Asor eim kingam Sarok, Sarok eim kingam Akim, Akim eim kingam Eliyur.

15 Eliyur eim kingam Eliyeisa, Eliyeisa eim kingam Masan, Masan eim kingam Jeikop.

16 Jeikop eim kingam Josep, Josep eim ambim Maria, pe Maria eim Jiisas mengim, wumb eim Krais niłmin.

17 Yi mił Eiparam nge tiłap ełe opu Deipis tonu onum. Pe wumb tiłap ei nge engki nga kapił kaplı mulnjung. Deipis nge tiłap ei pei Bapilon konu kan ngii mił punjung. Ei wumb tiłap engki nga kapił kaplı mulnjung. Pe Bapilon konu kan ngii eł mułangin Krais tonu om kunum ei, wumb tiłap engki kapił kaplı tonu ok mulk, yi mił mulnjung.

Maria Jiisas Krais Mengim (Luk 2:1-7)

18 Jiisas Krais nge ek poł yi to tu wunjung, mam Maria, Josep simba nik kuimi to mundnjung ninjing. Ba wumb tał tep to ende endnerangił, ba amb Maria Gos Gui Ka tuk wang kin amb Maria, kangił mundum. **19** Wam simba ninjing wu Josep eim wu kun ka mołpu endim. Wu ei eim kenim ni ambił kangił peng kanpi, ambił singambił simba nipi si kindmbii ni yi piim.

20 Josep eim yi piipi pupu or pim konu, Gos nge Enjel kindang opu eim kin ek yi mił nim, “Josep nim Deipis nge kingam, nim amb Maria simbii ni

singambil kulerii mon! Piini! Eim kangił mołum ei Gos Gui Ka kangił eim kin mołum. Or kumb yi mił kenim.

²¹ Pe eim kangi endi mengmba, kangi ei embe Jiisas ninjii. Nimbil erang, kangi ei wumb pei oł kis ei kil ngopu, nga sipi orung simba ku.”

²² Epi ombu pei tonu om kin, ok ek ni tor kindiłmin wumb Gos oł ekii se ermba ei piipi niłim wu ei Gos gupu ełe ek keimi ei pei tor ombo. Gos nge ok ek ni tor kindiłmin wumb ek ei ok nirim mił, tonu om.

²³ “Piini! Ambił ei kangi endi mengpi nim kin kangił ei embe Emanuwel, ningii,” pa yi nim. (Ei pułe yi mił, ‘Gos sinim kin ouni mołum.’)

²⁴ Josep or kumb er kenim mił, angpi pupu owundu nge enjel nim ek mił piipi, pupu eim ambim sim. ²⁵ Ba eim kin tep to endnenjingił, eim kangi mengim kunum ei, eim kangi ei embe Jiisas nim.

2

Wumb Orundung Konu Eipi Wu Kombur Ok Kangi Kenjing

¹ Maria Jiisas mengim konu kembis embe Beslem ei Juriya konu owundu mei konu ełe Eros King mułum kunum ei Jiisas mengim. Ekii se wu kombur ał mani eni tonu onum konu orung tonu ełe wu noman pim wu ombu ok Jerusalem konu ok yi ninjing. ² “Kangił konj endi mam mengim ei Jura wumb King mułmba nge tonu om; ei jilı pałım? Sin kenjin ni eim tonu om konu ełe kanjip konj ei tonu o peng

kanpin eim embe ambil tonu kindpin ngumun ei nge onmun,” yi ninjing. ³ King Eros eim ek ei piipi, tungu enim. Nga wumb Jerusalem konu mulnjung wumb ei Eros kin tungu enjing ku. ⁴ Pe King Eros eim kułmał kałmin wumb owundu ni Esrel wumb num noman pim wumb ei pei neng kułou tunjung. Tangin, eim wu ombu kii sim. “Gos kindim wu Krais konu jiły mił tonu ombo?”

⁵ Wumb ei ek yi ninjing, “Beslem konu kembis ni Juriya mei owundu ok wumb oł ekii se tonu ombo piipi niłim wu mon yi mił pułum ei pałim,” ninjing

⁶ ‘Nim Beslem konu kembis, Jura konu owundu wii mon. Nim konu owundu mił mulnjii. Nimbil erang, nim kin wu owundu endi ombo wu na nge tiłap ełe Esrel wumb eim ekii singii tep ermba.’ ”

⁷ King Eros eim popuł sim, ba eim nge wu ombu ał konu orundung noman pim wu ombu wii tang wangin kin, wu ombu kii sim. “Enim eni tonu ołum konu orundung wu, enim kanjip ei kunum nenj tonu wang kenjing?” ⁸ Pe King Eros ek yi nim, “Enim Beslem konu puk kin kongun dinga er andik, kangił ei kan singii. Kan sik, nga orung ok na nengin kin, na yi ku pup men top ermbii,” pa nim. ⁹ King Eros ek nim mił piik punjung. Pe nga en enim eni tonu ołum konu molt, kanjip kanik kanjip ei, en enim pungii konu kumb se pang kanik ekii se punjung. Pe kanjip ei pupu, kangi pim ngii eł tonu kun pim. ¹⁰ Wu ombu en enim kanjip ei nga kanik kin wu ombu ka ka piinjing. ¹¹ Pe ngii ełe nirik punjung. Puk kenjing ni kangi ei mam Maria kin mulnjinguł. Pe wu ombu en

enim mong gopsing pii polk molk, men tok erik, en enim kon apsik, ond muł tuk ełe muru ka tołum epi ni, dup kiłangin muru ka tołum ei ni, gol ni kangi Jiisas ngunjung.

¹² En enim epin or pinjing konu, or kumb kenjing ni Gos yi nim, “Enim King Eros kin orung punerngii mon! Andłam eipi endi puk kin en enim konu pungii,” nim. Yi neng kin, wu ombu en enim andłam eipi ełe puk, en enim konu ełe orung punjung.

¹³ Pe wu ombu orung punjung. Pangin, Josep or pepi or kumb kenim ni, Owundu nge enjel opu yi nim, “Nim angkin, kangi ei mam teł sakin Eisip konu sipnjii. Enim orung ongii kunum ei, na ek nimbii. Pe King Eros eim kangi ei to kundmbii ninim,” pa nim. ¹⁴ Pe Josep eim kangi ei kin mam teł epin tuk mii memb si mengpi Eisip konu sipim. ¹⁵ Pe Josep eim ni Eisip konu owundu mułangin kin King Eros eim kaplı kułmba.

Oł ekii se tonu omba ei piipi niłim wu ei kin Gos Owundu eim neng, ek ei keimi pałim. Eim ek yi nirim, “Na kangi ei Eisip konu mołum ei na wii tamb tor omba.”

“Kangi Pei To Kundei!” Nipi, King Eros Yi Nim

¹⁶ Pe king Eros ei piim ni, eni tonu ołum noman pim wumb ei, na ek ei ekii sinenjing mon, yi peng kin, eim popuł kis sim. Sipi, eim wu kombur kindang puk Beslem konu ni konu orung mandi sim konu ełe puk, kangił kembis kung ngii tał o pum kangił ombu to kundngii nipi kindim. Eim yi piim wu noman pim wu ombu ok ninjing kunum

ei kangi endi king mułmba nge tonu om ei, na en enim kii sinj kunum ei piik ninjing.

¹⁷ Kumb ok ek ni tor kindiłmin wu Jermaiya gupu ełe Gos ek nipi tor kindrim, ek ei keimi tonu om.

¹⁸ “Rama konu Beslem konu owundu endi sałim wumb ek tanginmin dinga piijing. Amb ke owundu nik, ek kaimb er ninim ni piijing. Resel eim kingam noł piipi ke nim. Wumb eim noman er ka erngii pinerim mon. Nimbil erang, eim nge kingam noł pei mulenjing, wumb to konduk poru ninjing.”

¹⁹ Ekii se, King Eros kułang kin, Josep or pepi or kumb kenim ni, Gos Owundu enjel kindang opu eim kin ek yi nim. ²⁰ “Nim kangi ei mam teł sakin, Esrel mei ełe si kind orung pui!” nim. “Wumb kangi to kundngii enjing wumb ei kolk poru ninjing,” pa yi nim. ²¹ Pe Josep eim kangi ei kin mam teł si mengpi, Esrel wumb mei konu ełe sipim.

²² Ba eim piim ni, wu Arkelos eim arim Eros mułum konu eim King mołum ninjing. Yi nengin kin, Josep eim konu ełe ba gał erim. Pe nga kunum endi eim or kumb er kenim ni, Gos eim kin ek nim. Pe eim Galilii konu orung pum. ²³ Eim pupu konu endi ‘Nasres’ niłmin konu ełe pupu mułum. Oł ekii se tonu omba piik niłmin wumb ninjing ek ei keimi tonu om ei yi mił, “Eim Nasres konu ełe wu.”

3

Jon Wumb Noł Pendilim Wu, Ei Ek Ni Tor

*Kindim**(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Jon 1:19-28)*

¹ Kunum elege Jon wumb noł pendilim wu ei opu, eim Juriya wumb konu mei wii sim konu elege mołpu ek ni tor kindim. ² Eim ek dinga nipi yi nim, “Enim noman ak tungii! Nimbił erang Gos sinim tep er mołum ei enim kin mandi onum.” ³ Jon omba nge, Gos eim ek ni tor kindilim wu Aisaiya gupu elege ni tor kindrim, ek yi mił nirim, “Mei wumb mulenjing konu elege wu endi ek dinga nipi wii top mołum. ‘Owundu nge andlam er kun erei! Owundu omba nge piik, enim noman tuk er kun erik mułngii.’”

⁴ Jon eim konduk kindilim kon, ei kung kamil ngenj ełmin kon ei kindpi, kan eim kend elege tuk si tałpi ei ka ngenj ełim. Eim kuni nołum kuni ei guimbi gulnjambi ni ka piimi muł ombu nopusi ełim. ⁵ Kunum elege Jerusalem wumb ni Juriya konu orung orung wumb pei noł Joran konu orung wumb pei ok Jon mułum konu onjung. ⁶ Nga en enim oł kis ombu ni tor kindik erangin ni, noman ak tok erik kin Jon en enim noł Joran elege noł pendpi ngum.

⁷ Jon eim kenim ni, wumb kolk nga konj onerengii piik ełmin ni Lo ek piik ekii siłmin wumb ombu ok noł pimin nik onjung. Ei eim kanpi ek nipi yi nim, “Enim ka wembii nge kingam mił noł noman kis piik enjing, wumb nii enim neng oł ekii se tonu omba ei Gos nge popuł owundu ei tungu pungii nge onmun? ⁸ Enim noman ak tungii nge, oł kun erik, noman ak tok ełmin oł ei mił kun erangin wumb keningii,” pa nim. ⁹ “Enim noman tuk elege yi piinerngii, ‘Eiparam ei sin nge

kupenjpin,’ sin noman ak tunermin ei kapli yi ni piinerngii. Gos eim kapli ya kom ku ombu erang, Eiparam nge kingam noł mułngii. Mułangin, Gos enim topu tor kindmba. ¹⁰ Pe nga tui mer ond puł eł pałim. Ond pei mong ka tunałmin, ond ombu kołmung tok dup kełngii. ¹¹ Na Jon enim noł mendpił ełe noł pendind ei, enim noman ak tangin pendind. Ba Gos kindang wu endi ekii se omba wu, ei eim dinga ei dinga wii, na dinga ei kapli enanim. Na wu kun ka mołał pim kin, eim simb su ei si kindmbii ei kapli enand mon. Nga eim enim wumb kopur Gos Gui Ka ei ngang singii ba wumb kopur Gos kin pii gii ninanmin wumb ei Gos nge popuł kis ei dup ningił ełe mułngii. ¹² Pe Gos kindim wu Krais, eim angił ełe ambiłpi kuni mong wiis kapor ei sik sik tang, wiis tindkan si kindpi wiis kułou tołmun ngii ełe nirik kindmba mił yi ełim. Nga wiis rais tindkan ei sipi dup ełe kindmba, dup kumbułpu nga nopu yi ełim dup endi mon. Kunum kunum nopu pałiłim dup.”

*Jon Jiisas Noł Pendim
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22)*

¹³ Kunum ełe Jiisas eim Galilii konu si kindpi, noł Joran konu orundung Jon kin pum. Jiisas Jon angił ełe noł pimba nge pum. ¹⁴ Ba Jon eim erang kin Jiisas eim noman ak topu pimba nipi erim, “Na nim kin noł pimbii, ba nim nimbił erang na kin on?” a nipi Jon eim Jiisas kin ek yi nipi orung kindim. ¹⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindim, “Mon, pe Gos nge noman ełe oł kun pałim mił yi na kin enjii ei kapli,” nim. Yi mił neng, Jon eim ek ekii sim.

¹⁶ Jiisas eim noł pepi poru nipi, noł si kindpi sikir tonu om ni ei epin wuł ał pang, Gos nge Gui Ka ei mani om. Sinim kei Kurmuł ninmin ei mił opu Jiisas kin mułum. ¹⁷ Pe ek endi epin konu ełe tor om ek ei yi nim, “Kangi ei, na kangił mendpił, na eim noman ngond. Na noman ka eim kin pałim,” pa nim.

4

Seisen Ek Nemb Jiisas Oł Erm̄ba Mił Kenmbii Ni Piim
(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Kunum ełe Gos Gui Ka ei Jiisas sipipi wumb mulenjing konu ełe mułang kin, Seisen eim Jiisas erm̄ba oł ei kenmbii nipi ek nimba pum. ² Jiisas eim kuni nunarpi mułum, kunum ei kunum 40 epin, tinga pei mulum. Moł pang, eim kuni owundu tang piipi mułum. ³ Pe Seisen Jiisas kin ek neng erm̄ba oł ei kenmbii ni piim Seisen yi piipi kin, ei Jiisas mandi tor opu ek nim. “Nim Gos kingam mendpił pim kin, kaplı nim ya kom ku mołum ei ek nen kin bres pengli!” ⁴ Ba Jiisas ek dinga nipi orung kindpi yi nim, Gos ek ka ok nirim mił yi ninim, ‘Bres mendpił ei wumb noman ełe konj ngunerm̄ba mon. Ba Gos nirim ek ni tor onum ek ei, wumb noman konj ngonum.’ ”

⁵ Jiisas eim ek yi neng kin, Seisen Jiisas sipipi, Jerusalem men ngii owundu ełe ei tonu mendpił sipim. Sipipi, engndang engim. ⁶ Engang, ek nipi yi nim, “Nim Gos nge kingam pim kin, ełe nim puku sakin mani pan, Gos ek ninim mił,

‘Enjel kindang neng ok, nim enim angil em-bilangin, nim simb eļe ku ni epi endi nim tunermba,’ ” pa nim.

⁷ Nga Jiisas ek yi nim, “Gos nge ek ka nga ninim, ‘Nnim nge Gos Owundu ermba oļ ei kenmbii ni enerii mon!’ ninim,” pa nim.

⁸ Nga Seisen eim Jiisas nga sipipi, komung owundu endi pim konu eļe sipim. Sipipi, konu owundu orung orung pei andan topu, konu ka wii owundu pei wu king tep er mołmun konu ei kenjngiļ. ⁹ Nga Siesen Jiisas kanpi yi nim, “Pe nim na kin simb eļe ming gopsing pii polkun, na kin men tokun enjii, kapļi na nim konu ka wii ni epi ombu pei ngumbii,” nim. ¹⁰ Pe Jiisas ek yi nim, “Nim Seisen po! Gos ek ka ok nirim miļ yi ninim, ‘Nim Gos Owundu nge embe ambiļ tonu kindkin men tokun enjii. Erkin, eim kongun ei mendpiļ enjii,’ Gos nge ek ka yi ninim,” pa nim.

¹¹ Yi neng kin, Seisen Jiisas si kindpi pum. Pang kin, enjel ok Jiisas paki tunjung.

Galilii Konu Jiisas Kongun Pułngun Mondpu Erim

(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Jiisas piim ni Jon kan ngii kindinmin ninjing. Nengin piipi, Galilii konu eļe pum. ¹³ Pupu, Naseres konu si kindpi, Kapaniyam konu eļe pum. Kapaniyam ei noļ gopu owundu eļe orundung sim. Nga konu orung Sepulan ni Napsalii konu taļ eļe orung sim. ¹⁴ Yi miļ erang kin, pe ok ek ni tor kindiļmin wu Aisaiya gupu eļe Gos ek nirim ei yi miļ nirim,

15 “Sepulan mei konu ni Napsalii mei konu ełe andłam pupu noł gopu owundu ełe pupu orung noł Joran tor punum. Galilii konu ei torung wumb eipi wumb konu. ¹⁶ Konu ełe wumb noman tuk ełe emii mił peng molt oł kis erik mulnjung wumb ei tiłang owundu ei kaninmin! Nga wumb noman tuk ei emii tuk molt kulk poru ninjing konu mił mołmun, ba tiłang ei Jiisas enim wumb kin om, ei tiłang erang nimba. Emii konu kułngii nge mołmun, tiłang ei ok orum poru nim!”

17 Kunum ełe Jiisas kongun pułngun mondpu ek ni tor kindpi wumb ngum. Ngopu, yi nim, “Gos epin konu sinim tep enim ei, enim kin mandi poru ninim, kaplı enim oł kis si kindik noman tuk ełe ak tok erngii,” pa nim.

*Jiisas Wu Kapił Kaplı Eim Kin Ekii Singii Nge
Wii Tum.*

(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)

18 Jiisas eim Galilii noł gopu owundu wer ełe pupu endim. Pupu kenim ni, wu angim angim tał, endi Saimon nge embe nga endi Piisa. Nim eim angim Endru teł noł gopu ełe omu kon poł simbił ni er mulnjunguł. Wu tał eł elip omu tołmbuł kongun ei erkił kin ku siłmbił. ¹⁹ Pe Jiisas eim wu tał kanpi kin ek yi nim, “Elip na kin ekii singił nge weł! Wangił, na elip wumb eipi nengił na kin ekii singii nge nip ngumbii,” pa nim. ²⁰ Kunum ei mendpił omu kon ni epi si kindpił, sikir pukuł, Jiisas pum konu ekii se punjnguł.

²¹ Nga Jiisas noł wer ełe pupu kenim ni angim tał, endi Jeimis, Sependii kingam, angim Jon teł erinjngił kin omu kon er ka er mulnjung. Mułangin, ei tonu noł kanu eł molk erinjngił Sependii kin er mulnjung. Nga Jiisas eim wu tał wii tum. ²² Pe sikir wu tał erinjngił Sependii si kindił, Jiisas pum konu ekii se punjnguł.

*Jiisas Wu Amb Pei Er Ka Erim
(Luk 6:17-19)*

²³ Jiisas eim Galili konu orung pei endim. Andpi, en enim men ngii konu ełe pei ek ka ni tor kindpi wumb ngopu ek ei Gos sinim tep enim mił nipi ngum. Ngopu kin, eim wumb ngenj ełe ening kanim kanim ening, ei er ka erim. ²⁴ Eim erim oł ei, wumb ek poł to pangin Siriya konu orung orung wumb piik, pe wumb ening kanim kanim pim wumb ni, ngenj kumbii erpi, kinj num wumb, ni keku tum wumb ni, simb angił mapi erim wumb ni gui kis tuk mułang ni ening kanim kanim pim wumb ei pei tu wunjung. Wumb ei pei Jiisas eim er ka erim. ²⁵ Pe wumb tiłap owundu punjung wumb ei, Galili konu ni Dekapolis konu ni, Jerusalem konu ni Juriya konu ni noł Joran orung wumb pei ok Jiisas pum konu ekii se punjung.

5

Jiisas Eim Tonu Komung Ełe Ek Yi Nim

¹ Jiisas kenim ni wumb tiłap owundu pei ok, eim kin ongii nge onjung. Ok kin, pe eim komung ełe tonu pupu mułum. Nga eim nge ekii siłmin wumb eim mułum konu kułou tunjung. ² Pe Jiisas

eim ek man ek nipi, eim nge ekii siłmin wu ombu ngum.

3 “Wumb Gos Gui Ka nge simin nik wii mulnjung wumb, ei ka piyangin. Gos konu ełe tep er mołum epi ei eim nge.

4 “Wumb eipi oł kis erangin kin wumb ei ke nik mułngii wumb ei ka piingii. Gos wumb ombu kin noman er ka erm̄ba.

5 “Wumb en enim embe ambił tonu kindnanmin wumb, ei ka piingii. Ei en enim Ernjing Gos epi ka pei ngumba nirim mił, ei pei singii.

6 “Wumb kombur en enim noman ełe kunum kunum ei oł kun ka er mułngii wumb ei, en enim ka piingii. Gos en enim epi pei ngang kaplı erm̄ba.

7 “Wumb kombur en enim wumb eipi kin kaimb singii ei ka piingii. Gos en enim kin kaimb simba ku.

8 “Wumb noman tuk kun ka simba wumb ei, en enim ka piingii. En enim Gos kaplı keningii.

9 “Wumb kombur en enim wumb eipi kin noman ende pimba nik kongun dinga enmin wumb, ei ka piingii. Gos wumb ei kin yi nimba. ‘Enim nanim kingam noł,’ pa nimba.

10 “Pe wumb en enim Gos nge oł kun erangin, wumb eipi ok en enim kin oł embin tui erngii, ei en enim ka piingii. Gos sinim tep ełim konu ei en enim nge konu simba.

11 “Pe enim na ek ekii sik erik endangin, wumb eipi enim kin ek ngok, ek kis kanim kanim kend nik ngok, enim kin kis yi enjing kin kaplı enim ka piingii. **12** Pe enim noman ka seng ka piingii.

Enim nge kumep ka singii epi ka wii ei tonu epin sałim. Yi mił, wumb Gos nge oł ekii se ermba piik ni tor kindiłmin wu, ombu ok kin yi enjing ku,” pa nim.

Enim Wumb Dup Alam Mił Ni Ep Kusa Mił Mułngii

(Mak 9:50, Luk 14:34-35)

¹³ “Pe sinim mei wumb ei ep kusa mił mułmun. Ei pułe yi mił wumb oł kis ełmin wumb ei tonu mani kindik oł kis enerngii mon niłmin. Ba ep kusa singin ei poru nim kin wumb pii gii ei ep kusa singin mił poru ni si kindim. Sinim nimbıl oł eramin nga opu singin ermba? Ep kusa ei singin enermba ei wumb si kindiłmin. Si kindangin, wumb kanik, simb eł kambik ełmin.

¹⁴ “Enim mei wumb eł dup tiłang mił erang mułngii. Nga konu owundu endi tonu komung ełe simba, ei koi enermba mon ku. ¹⁵ Pe wumb dup alam kałiłmin, ei sipik peł mandring ni eł kindnałmin mon. Dup ei tonu peni ełe mundangin, tiłang erang wumb ngii nirik mułngii wumb ei tiłang erang kenengii. ¹⁶ Yi mił ku, enim oł kun ka ełmin ei tiłang mił wumb pei andan tangin kanik, enim Ernjing ei epin mołum, ei eim embe ambił tonu kindngii.”

Gos Nge Lo Ek Ei Pałim

¹⁷ “Na op lo ek ni Gos oł ekii se ermba ombu piik nik ełmin wumb ei to tor kindmba om nik enim yi piinerngii mon. Na op lo ek ni Gos oł ekii se ermba oł wumb pei ek nik enjing ek, ei na pułe nip ka ermbii nge ond. ¹⁸ Na ek keimi nip enim ngond, tonu epin konu nga ya mani mei konu ei

poru nimba kunum ei, mon min ek kembis endi tuk lo ek mon eł aninga endi pimba. Ek ei am punermba mon. Lo ek yi pepi mułang, epi tor opu poru nimba,” pa nim. ¹⁹ Pe wu endi eim lo ek eł aninga endi sipipi, ek nipi wumb ngumba wu, ei eim embe tonu Gos epin konu sinim tep enim konu eł kembis wii pimba. Ba wu endi lo ek ekii sipi, nipi wumb ngopu ermba wu, ei eim embe Gos epin konu sinim tep er mołum konu eł Gos eim embe ambił tonu kindmba. ²⁰ Na enim nind, enim lo ek kin oł kun erik erngii ei, wumb lo ek połmun wumb ni lo ek piik ekii siłmin wumb ni ełmin oł ka ei kaplı to mani kindnenjing kin kaplı enim Gos epin konu tep er mołum konu eł tuk punerngii mon.”

²¹ “Ok sinim kudenjpin noł sinjing ek ei piik poru ninjing. Enim wumb to kundnerngii mon! Nga wu endi pupu wu endi to kundum kin, wu ei kos ełe ba. ²² Ba na enim kanip nga nind, wu endi eim angim kin ek mił enjngił kin, eim kos ełe ba. Nga wu endi eim angim kin ek kis nimba, ‘Nim wu kis noman pinalim wu!’ ei eim kaunsul owundu mołum konu ba. Nga wu endi mołpu wu endi nim wu wulu mendpił nimba, wu ei dup konu mendpił ba. ²³⁻²⁴ Pe ninim Gos kin kułmał kelnjii nge okun, kułmał kałiłmin konu mandi angkin piinjii ni ninim angnim kin ek endi pałim. Ei piikin kułmał kelnjii epi eł mond si kindkin, pukun angnim kin ek ni kun erkin poru nikin, nga orung okun, Gos kin kułmał kałngunjii.

²⁵ “Pe wu endi nim kin kos ermba neng, ełip andłam eł punguł konu eł nim ekii sikan eim kin noman ende sekin ek ka ni enjii. Yi ninen kin,

wu ei nim sipipi ek pii kun ełim wu ngang, nga ek pii kun ełim wu ei ngang, wu ei sipipi opu ond wumb ngang, opu ond wumb eim sipik, kan ngii eł kindngii. ²⁶ Na nim kanip nind, pe nim ku epi ngo pendin, ei kopur pei ngunen kin nim kan ngii sikir tor onenjii mon!”

*Wu Amb Kiłip Tonmun Oł Ei Nge
(Masyu 19:9, Mak 10:11-12, Luk 16:18)*

²⁷ “Enim kin ek ei ok tor om enim piik poru ninjing, ‘Nim wu amb eipi nge ningił enenjii mon.’ ²⁸ Ba na enim kanip yi nind, wu endi eim amb eipi endi kanpi noman to piimba wu, ei eim oł kis noman ełe erpi poru nim. Wu ei lo ek ei piinerim mon. ²⁹ Nga ninim ningił tundung epi endi kanpi oł kis ermba, erim kin ningił tundung kopis si kindnjii. Ei mił nim oł kis ei si kindnjii. Ninim nge ngenj orung kopur kopis kindnjii ei kaplı. Mon pim kin, nim ngenj ei kopis kindnen kin, nim ngenj pei mer dup konu kis eèle ba.” ³⁰ Nga ninim angił tundung oł kis endi erim kin, angił orung kiłip to kindnjii. Nimbił erang nim angił tundung kiłip to kindan, ei epi kis ba ninim ngenj orung pei mer dup konu ba ei epi kis mendpił. Oł yi eran kin nim ngenj pei mer dup konu eèle punermba.”

³¹ “Kumb ok lo ek endi tor orum ek ei yi nirim, ‘Wu endi eim ambim si kindmba wu, ei eim ok pupu kos pipe sipi amb ei ngumba,’ niłmin. ³² Ba na enim kanip nind, wu endi eim ambim si kindmba, ei eim ambim wu eipi kin ningił enermba wu ei lo ek to kindim. Nga wu endi ok

ambim si kindim amb ei, nga wu endi simba wu,
ei lo ek to kindmba.”

³³ “Ek endi sinim kuppenjpin noł sinjing ek ei
enim piinjing. Ei yi mił, enim ek keimi endi nik
tonu kindik ek dinga nik enjing, ei to kindnerngii
mon. Ba ek keimi endi ninjing kin, enim ek kun
nik Owundu kumb eł ninjing ek ei yi mił erngii.
³⁴ Ba na enim kanip nind, ek keimi endi nik tonu
kindik dinga enerngii mon! Enim tonu epin Gos
konu sik ek endi nik dinga enerngii. Epin ei Gos
eim mołum konu. ³⁵ Nga mani mei eł nik ek
endi nik dinga enerngii ei mon. Nimbil erang
mei ei mei kembis Gos simb sałim konu. Nga
Jerusalem konu nik ek endi ni dinga enerngii
ei mon! Jerusalem konu ei King Owundu konu
sałim. ³⁶ Na ek dinga endi kun keimi pinerang kin,
eim na peng eł tui topu kołmung erpi si kindmba,
pa ninjii mon. Enim peng enjin ei endi kuru
erpi wu tukui mił pinermiba; nga peng enjin endi
ping erpi wu gał mił yi enermba mon ku. ³⁷ Ba
enim wu nik mon ni owa ningii ei mendpił. Enim
nga ningii, ei Seisen mendpił enim kin nei neng
ninmin.”

Oł Endi Erngii Er Orung Kindnenjii Mon (Luk 6:29-30)

³⁸ “Lo ek ei ok tonu om, ek ei kaplı enim oł yi
mił erngii, ‘Nim wumb ningił ei si si kindkin nin
kin wumb nim ningił ei si kindngii ku. Nga nim
wumb gupu mong ei si si kindkin nin kin, wumb
nim gupu mong si kindngii ku!’ ³⁹ Ba na enim
kanip nind, wumb endi enim tumbii ni ermba
wumb, ei enim eim to orung kindnerngii mon.

Pe wu endi nim kon taki tum kin, nga ak tan orundung tumba ku. ⁴⁰ Pe wu endi nim kin kos erpi nim kumep sinerim kin, eim nim konduk simbii nim kin, nim torung muł ełim kon ei ouni ngunjii ku. ⁴¹ Pe wumb endi eim nim kin konu mandi eł pambił nim kin, nga nim eim nga konu turii sipnpii. ⁴² Nga wu endi nim epi endi ngui nim kin, nim eim ngunjii. Wu endi nim epi endi ngan, nga ekii se nim ngumbii nim kin, nim wu ei kin buł ngunenjii,” pa nim.

⁴³ “Enim lo ek ei ok tor om piinjing ek, ei yi mił, ‘Wumb nii endi nim kin mandi mułmba wumb ei noman ngunjii. Nga nim nge opu orung wumb ei nim eim kin kis piikin noman ngunenjii mon!’ ⁴⁴ Ba na enim kanip nind, enim opu orung wumb noman ngok, nga opu orung wumb enim tumbii ni erm̄ba wumb ei paki tok Gos kin prei erik, opu orung wumb paki tungii. ⁴⁵ Yi mił enjing kin, enim Gos epin konu ełe mołum ei enim Ernjing mił mułang kin, enim eim kingam noł mił wumb eipi kin andan tangin keningii ei enim. Gos eim eni erpi kindang opu wumb kis ka mołmun konu ełe eni pei topu tiłang enim. Nga Gos eim konu kumb erpi kindang opu wumb kis ka mołmun konu, ełe eim konu kumb kindang onum ku. ⁴⁶ Enim wumb noman ngołmun wumb ei kin noman ngunjing kin enim epi sinerngii mon. Pe wumb ku takis siłmin wumb ei oł yi ełmin ku. Ba enim nga oł kun ka wii pei erngii. ⁴⁷ Nga enim nge engnjing noł kin ek ka nik enim nipe epi ka wii enjing? Pe wumb torung ngenj eipi wumb ei oł yi ełmin ku. ⁴⁸ Yi pałim ei piik en enim

oł kun ka wii erik mułngii mił, enim Ernjing Gos tonu epin konu kun ka wii mendpił mołum mił yi mułngii.”

6

Wumb Paki Tungii Oł Ei

¹ “Enim pii kun erngii enim oł ka endi, eramin wumb eipi ei sin keningii nik yi enerngii mon. Pe enim oł yi enjing kin, enim Ernjing Gos tonu epin mołum ei, enim kumep epi ka endi ngunermба.

² “Ninim wumb epi sinerang wii mołmun wumb, ei paki topu epi ngumbii ni piinjii, ei nim wumb eipi kanik wii top ngumbii ni yi enjii ei mon. Ei yi mił, ek kend wumb men ngii nirik ni andłam owundu orung ełe angk prei erik wumb kanik kin, ‘Sin embe ambił tonu kindngii,’ nik ełmin mił yi enerngii. Yi ełmin ei Gos kin epi ka endi sinerngii mon! Na enim kanip nind, wumb ei en enim epi sinjing poru nim, Gos nga epi endi ngunermба mon. ³ Pe ninim wumb epi sinermba wumb ei epi ngumbii ni piinjii, ei yi mił. Nim angił taring orung nimbıl oł enjii ei, nim angił tundung orung piinermба mon. Ei pułe yi mił. Nim wumb epi sinermba wumb ei koi erkin epi ngunjii ei wumb kinerngii. ⁴ Yi mił, ninim kongun kaimb sakin enjii mił yi koi er pimba. Nga nim Arnim tonu epin mołum ei nim nge epi koi er pimba, ei eim kanpi nim kin ngopu orung kindmba.”

*Prei Ełmin Oł Ei
(Luk 11:2-4)*

⁵ “Enim kunum endi prei erngii, ei wumb ek kend tok ełmin mił yi enerngii mon. Ek kend tok ełmin ei andłam eł ni men ngii kumb eł angk prei kinan erik pengin kin wumb en enim keiningii ni piik ełmin oł ei nge enerngii. Na ek keimi ni enim ngond, wumb ombu nge kumep endi ei sinjing poru ninim. ⁶ Pe kunum ełe ninim prei enjii pimba, ei nim pukun ngii nirik pukun, ondu ngokun, koi er prei enjii. Ei ninim Arnim Gos epin konu epi koi ełe mołum ei kaninim. Nga eim epi pei koi er sałikim ei kaniłim, eim nim ngumba,” pa nim. ⁷ “Enim prei erngii, ei torung ngenj wumb ek wii pei nik kinan kind pałmin mił enerngii. Ngenj wumb yi piinmin, ‘Nimbił erang sin ek pei nemin, Gos piimba,’ nim piik yi ełmin. ⁸ Enim wumb enmin oł ei ekii sinerngii. Ernjing Gos enim epi simin ni piimin ei Gos eim piinim. Enim eim kin kii sinerngii kunum ba eim ok piiłim. ⁹ Enim prei yi mił erngii:

‘Sin Erinjin Gos. Nim tonu epin mołun. Nim embe ambił tonu mendpił kindmin ei ka wii. Gos ninim nge sin tep er mołun dinga sin kin omba.

¹⁰ Ninim nge noman ełe tonu epin ekii sinmin mił yi ku sin ya mei eł ekii sinmin.

¹¹ Pe sin kuni kunum kunum ełe kaplı ngor.

¹² Nim sin oł kis enjpin ei kil ngokun si kindnjjii. Ei mił sin yi ku wumb sin kin oł kis enjing, ei sin kil ngo si kindmin ku.

¹³ Nim sin kin epi oł embin tui endi tonu omba kunum, nim sin kin wakin to si kindnenjjii mon. Ba wu er kis ełim wu, ei sin kin omba nim sin paki tokun, tep ka er mulii.’

¹⁴ “Piimin. Enim wumb endi enim kin oł kis ermba ei nik kun enjing kin, enim Ernjing Gos tonu epin mołum, ei nim oł kis kil ngopu si kindmba ku. ¹⁵ Ba enim wumb eipi oł kis ei nik kun enenjing kin, enim oł kis erngii Gos enim oł kis kil ngopu si kindnermba ku.”

Kuni Mowii Niłmin Oł Ei

¹⁶ “Pe enim kuni nunarik mowii piingga. Nimbił erang Gos eim enim kin noman ka piimba. Wumb ek kend wumb, en enim kumb dinga puk enmin. Nimbił erang wumb enim kekingii ei oł yi enjing kin, wumb yi piingga wu ombu kuni mowii pek onjung ni kengii. Na ek keimi nip enim ngond, wumb epi ekii se singii kumep epi ei pe si poru ninmin. ¹⁷ Ba nim kuni mowii piin kin, noł was, kumb ningił eł erkin, kopung peng eł kalkin, yi erkin endnjii. ¹⁸ Yi mił en onjii ei, wumb nim kuni mowii pekin on ni yi kinerngii. Ba Gos eim epin konu mołum ei endeim mendpił eim epi koi er salim, epi ei piiłim nga kaniłim ku ei kanpi kin nim kumep epi nga ngopu orung kindmba.”

Epi Ka Sik Kułou Tołmun Oł Ei

(Łuk 12:33-34)

¹⁹ “Enim epi ka wii kan apirik ya mei ełe kułou tunerngii. Mei ełe tumb jingamb ok epi ombu er kis erngii, nga waning wu opu waning simba ku. ²⁰ Ba enim oł kun ka wii ełmin oł, ei nge Gos eim enim kin ka piimba ei tumb jingamb ni waning erngii wumb ni ei epin konu eł tuk puk er kis monduk enerngii mon! Nga waning wu pupu waning sipi ermba andłam sinałim mon ku. ²¹ Yi

mił erang, en enim noman eł epi ka wii simba konu eł enim nge noman ei ełe simba ku.”

*Sinim Ngenj Eł Tiłang
(Luk 11:34-36)*

²² “Ningił ei sinim ngenj ełe nge dup alam mił. Pe nim ningił ei ka pim kin, nim noman tuk kun ka sim kin, oł kun ka enjii ku. ²³ Ba ninim ningił kis mułum kin, ninim noman tuk ei pei emii owundu pimba. Nimbił erang oł kis ełmin oł ei nim kin pei sepi kin, nim noman tuk ei emii er pałim,” pa Jiisas yi nim.

*Wu Endi Kundii Tał Kin Kongun Enermba
(Luk 16:13)*

²⁴ “Wu endi eim kongun wu owundu tał kin enermba mon! Nga wu ei owundu tał kin kongun erim kin, eim owundu endi kin ka piipi kin nga endi kin kis piipi ermba. Nga owundu endi kin noman ngopu endi kin noman ngunarpi ermba ei mon. Yi mił sinim noman tał sepin Gos kongun erpin nga ku kongun erpin kunum ende enermin mon!

*Epi Pei Noman Peng, Noman Nendii Piinmin
(Luk 12:22-31)*

²⁵ “Yi piik na enim kanip nind. Enim konj molk, noman embin to yi piinerei! Nga kuni nipe numun eł yi piinerngii mon. Sinim nge ngenj ełe epi nipe tełmin? Sinim konj mołmun ei epi owundu ba kuni ei epi owundu mon. Yi ku sin nge ngenj ei epi owundu ba alap ei epi owundu mon. ²⁶ Enim kei kaninmin ei tonu bur ni andinmin: ei kuni emb tilanmin, nga kuni tu wuk, ngii konu sinałmin. Ba enim Ernjing Gos

tonu epin ei kuni ngołum. Enim kei ombu to mani kindik enim wumb mołmun. Gos enim kuni ni alap ngumba ku. ²⁷ Enim mołmun konu tuk eł, wu nii endi eim epi endi noman erang piim kin, eim kunum kinan konj mułmbii ni piimba, ei kaplı enanim.

²⁸ “Pe nimbił erang enim ngenj ełe konduk ni ei noman to piinmin? Enim andaring plawa kuk nin ond kuk tonu onum, ei er onum mił nenj ei keningii. Plawa kuk ei kongun dinga enałim, nga konduk ni epi endi enałmin ku. ²⁹ Ba na enim kanip nind, ok king Solomon eim konduk ka wii kindrim, ei ya ond kuk ka wii mił ei kindnerim mon. ³⁰ Keimi, pe kui engimb nin epi ei en enim Gos konduk mił ei ka wii akip ngang kindim. Topuł mer dup kałymin konu eł kindang dup numba. Pe nga enim konduk ni epi ei kindnermba ni piinmin min? Nimbił erang Gos epi ei enim kui pei ngunermab nik pii gii ninanmin? ³¹ Ei piik enim noman embin yi piinerngii. ‘Sinim kuni nipe kuni endi numun da, sinim noł nik piinerngii mon. Nipe noł endi numun da ni piinerngii mon. Ei sinim konduk nipe konduk endi kindmin da ni piinerngii mon.’ ³² Mon, oł ombu wumb torung ngenj wumb ei, kongun yi enmin. Ba enim nge Ernjing Gos tonu epin mołum ei piilim. Enim epi ombu nge pei ngang singii ku. ³³ Ba enim oł kun ka pałim mił ka erik, Gos sinim tep er mołum ni piik ekii sik er mułangin kin kaplı Gos enim epi eipi ombu ngumba ku. ³⁴ Yi pałim ei piik, topuł ermin epi ni noman embin yi piinerngii mon. Topuł wumb endi ei eim ermbii ni piinim epi ei enim. Nga oł

embin tui endi topuļ tonu omba ei, enim noman to piinerngii mon.”

7

Wumb Eipi Elmin Oł Ei Mok Tok Yi Enenjii Mon! (Luk 6:37-38,41-42)

¹ “Enim wumb kanik ek ngok erik kos piik ełmin mił yi ninerngii. Enenjing kin, Gos enim kin kos piinenmba ku. ² Pe enim wumb kin erngii oł ei, Gos enim kin ermab. Nga epi wumb ngołmun mił yi ku Gos enim ngumba. ³ Nimbił erang nim angnim epi moł aninga ningił eł pałim ei kankin nin, ba ninim ningił eł ond owundu mił pałim? Ei ok si kindkin, ekii se eim nge ningił eł epi moł pimba ei si kindnjii. ⁴ Ond owundu mił ninim ningił pałim, ba ninim angnim kankin yi nin? “Engnan, nim ningił eł epi moł pałim, ei si kindmbii nin?” Ei pułe yi mił, sinim oł kis enmin oł ei epi moł mił, sinim nge noman tuk eł pałim ei si kindinmin. ⁵ Nim ek kend nge wu. Ninim ok ningił eł ond owundu mił si tor kindkin, ningił ka seng, kan kun erkin, nga angnim epi moł ningił eł pałim, ei si kindnjii,” pa nim. ⁶ “Enim Gos ek ka epi ka wii mił, ei nge wumb kis owu mił kaplı ngunerngii mon! Nga biis ni epi ka wii ei sipik, wumb Gos kin ek buł ngok ełmin wumb, ei kung mił ngunerngii mon ku. Mon peng, wumb kung mił, biis ka wii ei en enim simb eł kamb mani kindik, nga wumb owu mił ok enim kin erik kis erngii ku,” pa nim.

Wu Endi Prei Kongun Dinga Erim (Luk 11:9-13)

⁷ Enim Gos kin prei er ngungii, “Enim Gos kii sik enmin ei epi enim ngumba. Enim epi kuruk endngii, ni keningii. Enim Gos ngii ondu eł to teki teki nengin, aki tumba,” pa nim. ⁸ “Wumb pei Gos kin prei ełmin, ei epi siłmin. Epi sipmin nik kurułmun, ei kaniłmin. Nga Gos ngii ondu eł to teki teki nimba wu, ei Gos eim ngii aki tołum ku. ⁹ Pe wu endi kingam aka numbii nimba, eim arim kom ku endi sipi ngumba min? Ei mon. ¹⁰ Nga kingam omu numbii nimba, eim arim ka wembii sipi kingam ngumba min? Ei mon ku. ¹¹ Yi mił, enim wumb kis ei kingenjing noł epi ka noman ka pend kingenjing ngołmun. Pe sinim piimin, Erinjpin Gos tonu epin mołum ei sinim prei erpin kii sipin ninjpin kin kaplı epi ka ei ngumba ku.

¹² “Wumb enim kin oł yi mił erngii nik piinmin oł ei, en enim wumb eipi kin oł yi erngii ku. Ek ei lo ek, nga Gos nge oł ekii se ermba piik niłmin wumb ek ei ende pałim.”

*Konj Mułngii Konu Ondu Kembis Wii Sałim
(Luk 13:24)*

¹³ “Enim epin konu andłam kembis ełe pungii. Nimbıl erang andłam puk konu kis dup konu eł pungii andłam ei owundu sałim. Andłam ełe wu amb ombu pei andłam ełe andik mołmun. ¹⁴ Ba kunum kunum konj ka mułngii konu, ei andłam kembis wii. Nga andłam puk konu ka eł pungii, ei kongun dinga erngii. Erik kin, wu amb endeim endeim ni andłam ei kan singii,” pa nim.

Ek Ni Tor Kindiłmin Ek Kend Wumb Ongii, Ei Kan Kun Er Mułngii

¹⁵ “Ek ni tor kindiłmin ek kend wumb ongii, ei kan kun er mułngii. Ek kend wumb siipsiip ngenj mił ei torung kun ka wii mił kindik ongii. Ba noman tukrung ei owu simbii mił enim kin onmun. Ok enim pii gii ei to kis erngii nge ongii. ¹⁶ Nga enim molk ek ni tor kindiłmin kend kongun er ongii, ei enim wumb ei nge oł kongun erik keningii. Nimbil erang wumb noł wain mong ond angił ełe gał mołułum ei siłmin; min wumb ond pik mong sik, engimb min epi gał mołułum ei sik yi ełmin min? Mon, ei sin kaplı enałmin. ¹⁷ Yi mił ku, ond ka mong ka tołum ku. Nga ond kis ei mong kis tołum ku. ¹⁸ Ond ka ei mong kis tunałiłmin mon ku. ¹⁹ Pe nga ond endi mong ka tunałim, ei kołmung tok, sik dup kałyłmin. ²⁰ Ek ei yi mił, enim ek ni tor kindiłmin kend kongun ełmin wumb ei, enim keningii. Kanik, ek ei pułe piingii pa nipi ngum.”

²¹ “Wumb kombur aninga na kin ‘Owundu, Owundu,’ nik, ek dinga nik erngii wumb, Gos sinim tep er mołum konu eł tuk pungii ba wu endi nam Ernan tonu epin mołum ni piipi, eim noman eł ekii sipi endmba wu, ei eim Gos kin Owundu Owundu nimba wu, ei eim Gos kin epin konu tep er mołum konu eł kaplı tuk ba. ²² Pe kunum owundu tonu omba kunum, ei wu amb pei yi ningii, ‘Owundu, Owundu! Na nim nge embe eł oł ekii se erm̄ba mił piik niłmin mił ninj ningii. Nim embe eł sin gui kis to si kindinjpin. Nim nge embe eł sin jep oł kanim kanim enjpin,’ pa ningii. ²³ Kunum ełe, na ek nip orung kindip yi mił nimbii, ‘Enim na kinał. Enim oł kis wumb mendpił, na kin tuk onerei!’ nimbii,” pa nim.

*Ngii Takiłmin Oł Tał Ei
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Pe wu endi na nind ek ei piipi, ekii simba wu, ei wu endi yi mił eim noman ka peng, eim ngii tonu kom ku peł takiłim. ²⁵ Pe konu kumb topu mani orum, konu pop owundu topu onum, noł owundu topu ełim ei ngii mani punałim. Nimbıl erang, wu eim ngii ei kom ku peł ełe tonu takiłim ei dinga pupu ngii eim engim. ²⁶ Wu endi na ek ei piipi, ekii sinerim wu, ei eim yi mił wu ende noman pinałim wu mołum ei mił. Pinerang, eim ngii tonu noł ku kilta takiłim. ²⁷ Konu kumb owundu topu, mani orum, konu pop owundu topu orum, noł owundu to orum kunum ei ngii ei eskił tołum. Ei keimi, ngii mani pupu er kis ełim.”

²⁸ Jiisas ek ei nipi poru neng, wumb tiłap owundu ok mulnjung ni, eim ek ei wumb piik mund mong enjing. ²⁹ Nimbıl erang, Jiisas eim ek nim ek ei wumb noman peng niłmin lo ek ei nge ninerim. Jiisas eim wu endi noman dinga, pii gii nik niłmin ek mił yi neng, wumb mund mong enjing.

8

Jiisas Wu Endi Kinj Bombułum Tum Ei Er Ka Erim

(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)

¹ Jiisas eim komung eł si kindpi mani wang, wumb pei eim pum konu ekii sik punjung. ² Pangin, ngenj kinj bombułum tum wu endi opu, Jiisas simb eł ming gopsing pii połpu, kan mani kanpi yi nim, “Owundu, nim na er ka ermbii ni

piin kin, kaplı enjii.” ³ Jiisas eim angił wu ei ambiłpi ek yi nim, “Na yi mił ermbii, nim ngenj ka simba.” Neng, wu ei kinj bombułum tum ni poru neng, wii ka mułum. ⁴ Pe Jiisas ek yi nim, “Oł ei, nim pukun wumb endi kankin ninenjii mon. Nim ngenj ei sipkin, Gos kin kułmał kałılım wu mołum konu ełe andan tan, ok Moses nirim oł ei erkił, Gos kin kułmał kiłan, wumb nim keningii ni, nim ening pim ei poru nim ni keningii,” pa nim.

*Jiisas Opu Ełmin Tep Ełim Wu Nge Kongun Wu
Endi Er Ka Erim
(Luk 7:1-10)*

⁵ Jiisas pupu Kapaniyam konu tor pang, Rom wu endi opu wumb 100 pei tep ełim wu, ei opu, kii dinga sipi Jiisas ngum. ⁶ “Owundu, na nge kongun wu ei ening topu, ngenj dinga pinerang, peł ełe ngii konu pałim, eim ngenj kumbii owundu ei piipi pałim,” pa nim. ⁷ Neng, Jiisas yi nim, “Na pup, eim er ka ermbii,” pa nim. ⁸ Ba opu ełmin tep ełim wu, ei eim yi nim, “Owundu, na wu ka mon. Nim na ngii konu ełe onenjii mon! Nim ek wii nen, nam nge kongun wu ka mułmba. ⁹ Nam yi ku, wu num na tep ełim wu ei na tep erang, na nam nge opu wu ombu tep erip, endi ‘Pui!’ nemb, pułum. Nga endi, ‘Ya wei!’ nemb, ołmun. Nga nam kongun wu kongun ei ‘Erii!’ nemb, kongun ełim,” pa nim. ¹⁰ Jiisas wu ei ek piipi puku sipi erim. Erang, ek nipi, wumb eim kin ekii se onjung wumb ei ngum, “Na Esrel wumb konu ełe wu endi pii gii wu, yi nge endi kan sinenj mon! ¹¹ Na enim kanip nind, wumb konu eipi wumb orung eni tonu ołum konu, ni

eni mani punum konu, wumb ei ok, Eiparam ni Aisik ni Jeikop ni kuni peł endi nok mułangin, Gos sinim tep er mołum konu ełe no mułngii,” pa nim. ¹² Ba wumb Gos mołpu tep erang tuk mołmun Jura wumb, ei topu tor kindpi, emii konu epi endi eł kindmba. Ei en enim ke nik, gupu mong kongk, kaimb er mułngii,” pa nim. ¹³ Pe Jiisas ek nipi opu ełmin tep ełim wu ei ngopu yi nim, “Ninim pii gii peng eramb ni pui mił yi ermبا?” pa nim. Pe konu eni ełe Jiisas opu ełmin tep ełim wu kin ek tengim, kunum eł mendpił, eim nge kongun wu ei ening poru neng, ka mułum.

Jiisas Piisa Ambim Nge Mam Er Ka Erim

¹⁴ Jiisas pupu, Piisa ngii konu eł nirik pupu kenim ni Piisa ambim nge mam ei ening tang, peł ełe or pim. ¹⁵ Pe Jiisas eim angił embłang, ening ni si kindpi pum. Pang, amb ei eim Jiisas kin wumb ngungii kuni nge er kun erpi onguł erpi ngurum.

¹⁶ Pe konu pou neng, wumb gui kis mułum wumb pei tu wunjung. Jiisas ek nipi gui kis to kindpi, wumb ening pim wumb, pei er ka erim. ¹⁷ Yi mił erang kin, Gos ok ek ni tor kindilim wu Aisaiya gupu ełe ni tor kindrim ek ei keimi pim. Ek ei yi mił nirim,

“Eim sinim nge ening pim pei si kindpi, sinim ening kanim kanim ei eim kin sim.”

Wu Nii Endi Jiisas Kin Ekii Simbii Ni Piinim (Luk 9:57-62)

¹⁸ Jiisas kenim ni wumb tiłap owundu eim mułum konu orung orung mułangin kanpi mułum. Eim ek yi nim, “Sinim noł gopu orundung pamin!” nim. ¹⁹ Pe lo ek kengpi tołum wu endi

opu yi nim, “Ek emb tołum wu, nim konu orung orung min konu endi punjii konu, ei na nim kin ekii sip bii,” pa nim. ²⁰ Jiisas ek yi nipi orung kindim, “Owu simbii mei tukpu ełe pałłmin. Nga kei andinmin ngii angłim. Ba Gos wu kingam ya mani mei eèle kindang, wu ngenj sipi mołum eim nge peng sipi sałim konu endi sinałim. Yi mił, wu endi na kin ekii simba wu, ei kongun dinga pałim,” pa nim. ²¹ Nga eim nge ekii siłmin wu endi ek nipi kii sim, “Owundu, na nim kin ekii simbii ba kumb se kaplı na kindan pup, ernan tukpu tumbii min?” ²² Ba Jiisas ek nipi yi nim, “Mon, wumb Gos ek piianim wumb, kułii mił wumb, ei wumb kułii er kun erngii ba nim na ond konu ekii se oi!” pa nim.

*Jiisas Konu Pop Owundu Tum, Ei Ek Neng, Pop Owundu Ei Poru Nim
(Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)*

²³ Jiisas noł kanu eèle tonu pang, eim nge ekii se andiłmin wumb ekii sengin ouni punjung. ²⁴ Konu pop owundu topu, noł gopu tuk pinin nipi noł kanu tuk opu, noł kanu to ak tumba erim, ba Jiisas eim or pim. ²⁵ Eim nge ekii se andiłmin wumb eim to konj kindnjing. Kindik, ek yi ninjing, “Owundu, nim sin paki to! Sin to kundmba enim,” pa ninjing. ²⁶ Jiisas eim ek dinga nipi eim nge ekii se andiłmin wu ombu ngum, “Nimbił erang enim tungu enmin? Enim pii gii kembis ninmin.” Pe eim angpi, eim konu pop kin noł ei ek neng, nga ka wii mendpił sim. ²⁷ Jiisas eim nge ekii se andiłmin wumb, mund mong erik yi ninjing, “Ei wu kanim eipi endi mołum. Eim ek

neng kin, konu pop topu, noł pinin ni erim, ei nga eim ek ekii sik enmin,” ni yi ninjing.

*Wu Tał Gui Kis Mułum Ei Jiisas To Kindim
(Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)*

²⁸ Jiisas noł gopu orundung tor pupu, Garariin wumb konu ełe pum. Pe gui kis tuk mułum wu tał, eim kin tor onjnguł, ei wumb guimeng eł molkuł onjnguł. Wu tał wu simbii mił. Wumb konu ełe andłam endnałmin mon. ²⁹ Pe wu tał wii dinga tokuł yi ninjngił, “Gos kingam, nim sił kin nimbił oł enjii on? Kunum ei epi poru nimba ei poru ninerang okun sił ngenj kumbii ngunjii nge on min?” ³⁰ Pe kung konu ełe pei orundung ei nok mulnjung. ³¹ Gui kis ombu ek dinga nik yi ninjing, “Nim sin tor kindnjii pim kin, sin kindan kung mołmun konu ełe tuk bin,” pa ninjing. ³² Pe Jiisas ek yi nipi ngum, “Enim pei!” Pe gui kis wu tał si kindik puk, kung pei mulnjung konu tuk pangin, kung ombu pei sikir puk, konu tumbułam noł gopu mołum ełe mani puk, noł nok kolk poru ninjing.

³³ Kung es to mulnjung wumb, oł ei kanik tungu puk, konu owundu wumb mulnjung konu kanik, wumb ei ek yi ninjing. Wu tał gui kis er kindim oł, ei pei nik wumb ngunjung. ³⁴ Wumb konu owundu ełe ek ei piik ok Jiisas kanik yi ninjing, “Sin mei ełe mulenjii; konu eipi pui!” nik ek dinga yi ninjing.

9

Wu Endi Simb Angił Kis Mułum Ei Jiisas Er Ka

Erim
(Mak 2:1-12, Luk 5:17-26)

¹ Jiisas eim noł kanu eł nga tonu pupu, noł gopu ełe nga orung pupu eim konu kun tor pum. ² Wumb wu endi ening pim wu ei, tu wunjung. Wu ei eim ngenj kołpu poru neng, embił dingga pinerang, eim peł ełe or pim. Pe Jiisas kenim ni wumb ei kin pii gii ninjing. Kanpi, ening pim wu kin ek yi nim, “Na nim oł kis ei si kindind,” pa nim. ³ Pe lo ek piilmin wu kombur, en enim noman ełe yi piinjing, ‘Wu ei Gos kin ek ambiltim,’ ni piinjing. ⁴ Jiisas wu kei en enim noman yi piyangin, kanpi yi nim, “Nimbił erang enim noman tuk oł kis yi piinmin? ⁵ Nipe ek ei oi mił to peng nimbii? Pe na nim oł kis ei kil ngond nimbii ei kaplı min? Nga nim peł ei si mengkin pui yi nimbii ei kaplı min? Ek endi na nim oł kis kil ngond ei nimbii. ⁶ Ba na end ei enim kanik piingii nip end. Na tonu epin si kindip, mei mani op, wu kingam tels ei na noman dingga peng, wumb oł kis ei kil ngop ek nip ya wu embił dingga pinernang ei kanip nind. ‘Nim angkin, ninim peł ond sakin, ninim ngii konu pui!’ nind,” pa nim. ⁷ Jiisas ek yi neng kin, wu ei eim peł sipi, eim ngii konu sipim. ⁸ Nga wu amb ni wumb pei oł ei kanik, mund mong erik, yi piinjing, Gos wu yi nge noman dingga, ni noman ka, wu ei kin ngonum nik, yi erang Gos embe ambił tonu kindnjing.

Jiisas Wu Masyu Wii Tum
(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)

⁹ Jiisas andpi pupu kenim ni wu endi mułum ei ku takis siłim ngii ełe mułum. Wu ei embe Masyu.

Jiisas wu ei kanpi ek yi nim, “Na ond konu oi!” Nipi yi neng, wu ni angpi, Jiisas pum konu ekii se pum.

¹⁰ Jiisas Masyu eim ngii konu elege molpu kuni num. Wumb pei ku takis silmin wumb ni ol kis elmin ei kin molpu kuni ende num. Eim nge ekii silmin wu ombu ouni nunjung. ¹¹ Lo ek piilmin wumb, ei Jiisas wumb kis kin kuni nang kanik, eim nge ekii sik elmin wu ombu kanik yi ninjing, “Nimbił erang enim nge ek emb top ngołum wu ei wumb kis ni ku takis silmin wumb kis ni ombu kin kuni nonum?” ¹² Jiisas eim ek ei piipi yi nim, “Wumb ening tunałim wumb ei, ening ngii elege punałmin mon. Ening pałlikim wumb ei mendpil pułmun. ¹³ Enim puk Gos nge ek ka elege kanik piingii, ‘Ka kułmał kałłmin epi ei na noman pinałim. Na noman kaimb silmin ei na noman pałim.’ Na wumb ka mulnjung ei kin, paki tumbii onenj. Ba wumb kis mulnjung ni ol kis enjing wumb ei, paki tamb, noman ak tungii nip onj,” pa nim.

*Kuni Mowii Pałmin Ol Ei
(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)*

¹⁴ Jon wumb noł pendlikim wu, ei eim nge ekii sik andiłmin wumb Jiisas kin ok, ek yi kii sik ninjing. “Nimbił erang sin kin lo ek ekii silmin wumb kin kuni mowii elmin, ba nim nge wu ombu kuni mowii enałmin, ei nimbił erang elmin?” ¹⁵ Jiisas ek ekin nipi orung kindpi yi nim, “Pe wu endi eim simba ermبا kunum elege, eim nge wumb puł, eim paki tołmun wumb kunum elege kapli amb simba wu ei eim wumb kin kuni no mułmba kunum ei eim nge wumb kis piik mułngii min? Ei mon.

Ba ekii se amb simba wu ei wumb kis eim konu eipi si pangin, eim nge wumb ei kapłi kuni mowii piingga,” pa nim.

¹⁶ Wu endi eim konduk endi piltan top kis ermba, konduk ełe alap konj endi sipi, mui tumba mił mon? Pe wu endi yi erim kin, alap konj ei pepi, konduk topu, kis owundu nga ermba.

¹⁷ Jura wumb kung meme ngenj kulk, noł wain tuk kindiłmin. Ei kung meme ngenj konj ełe noł wain konj kindiłmin, epi tał ka mułangił. Nga noł wain ok nge ei kung meme ngenj ok nge ełe kindiłmin. Nga noł wain konj ei sipik, kung meme ngenj ok nge ełe kindiłmin ei noł tok nipi noł wain tor pang, kung ngenj kis mołułum ku. Yi mił na ek konj ei Jura lo ek ok nge ei kin ende punermba.”

*Wu Num Endi Ambłam Er Konj Sipi Kindang
Nga Amb Ambłim. Eim Konduk Ambłim Amb Ei Er
Ka Erim Ku*

(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)

¹⁸ Jiisas eim ek ei nipi mułang, Jura wu num endi opu, eim simb ełe ming gopsing pii połpu ek yi nim, “Na ambłam pe mendpił koltum, nim okun, eim ngenj ełe embłan, nga konj mułmba,” pa nim. ¹⁹ Pe Jiisas wu ei kin pum. Pang, eim nge ekii sik andiłmin wu ombu ni punjung.

²⁰ Puk, amb endi mułum amb, ei eim kunum kunum eim miiyem ei o pupu minj mułang, kung ngii engki nga tał o purum. Amb ei eim opu, Jiisas buł morung ełe eim opu Jiisas konduk embiłim.

²¹ Eim nge noman ełe yi piipi om. “Na pup, Jiisas konduk minjin tamb, na ening ei kapłi wii simba, ka mułmbii,” ni piim. ²² Ba Jiisas eim piipi ak topu

kanpi yi nim, “Ambił, nim na kin pii gii nin, ełe nim ei ka seng, wii mulnjii,” pa nim. Pe kunum ełe mendpił, amb ei ka mułum.

²³ Jiisas opu, Jura wu num ngii ełe opu kenim ni mingał pop tok golang nik wumb ke dinga wii nik mulnjung. ²⁴ Jiisas opu ek dinga nipi yi nim, “Enim kunerei! Ambił ei kulerim ba or pałim,” pa nim. Neng, wumb eim kanik tokuł enjing. ²⁵ Pe wumb to anda kind poru nik, Jiisas eim nirik pupu, ambił ei angił ambiłpi, er konj sim. ²⁶ Jiisas yi erim, ek ei wumb konu orung orung pei nik pangin, wumb pei piinjing.

Jiisas Wu Tał Ningił Tumbun Mułum, Er Ka Eri, Endi Ek Tinerim Ei Er Ka Erim Ku.

²⁷ Jiisas konu ełe si kindpi, andłam ełe andpi pang, ningił tumbun mułum wu tał okuł wii dinga tokuł yi ninjngił, “Nim Deipis kingam, nim sił kin kaimb sinjii.” ²⁸ Pe Jiisas eim ngii ełe nirik pang, wu tał eim ekii sikił onjnguł. Wangił, Jiisas ek yi nim, “Ełip pii gii na kin piinjngił na oł ei ermbii.” Wu tał yi ninjngił, “Owundu, keimi sił pii gii ninmbił.” ²⁹ Pe Jiisas eim wu tał ningił ełe ambiłpi yi nim, “Ełip pii gii pim mił, kapli oł yi ku ermba,” pa nim. ³⁰ Wu tał ningił ka mułang, Jiisas ek dinga nipi wu tał ngum. Ngopu yi nim, “Na ełip kin oł ei, wumb endi kangił ek ninereł mon!” pa nim. ³¹ Ba wu tał eł ełip anda pukuł, wumb konu orung orung pei Jiisas kongun erim oł ei kankił nikił punjnguł.

³² Andłam ełe bił ni erangił, nga wumb wu endi gui kis tuk mułang, eim ek tingnerim wu ei Jiisas kin tu wunjung. ³³ Pe Jiisas eim gui kis

ei to kindpi yi erang, gupu ek tingnerim wu ni ek tangpi erim. Yi erang, wumb pei mund mong enjing yi ninjing. “Ok Esrel konu oł yi endi tonu onerim, sin kinerpin,” pa yi ninjing. ³⁴ Ba lo ek ekii siłmin wumb yi ninjing, “Gui kis nge wu num eim kin mołpu, eim kin noman dinga ngopu, eim gui tor kindnim,” nik yi ninjing. (Ei ek keimi mon, Jiisas ek keimi ninim.)

Jiisas Wu Amb Kaimb Sim

³⁵ Jiisas konu owundu ni konu orung orung pei andpi, wumb men ngii ełe nirik pupu, Gos ek ka nipi wumb ngopu, Gos sinim tep er mułum mił nipi ngopu, wumb ngenj ełe ening kanim kanim pim, ei er ka erpi yi erim. ³⁶ Jiisas eim wumb tiłap owundu ei kanpi kaimb sim. Nimbıl erang wumb noman embin piik kin, wu endi paki tumba nge kuruk endnjing yi er mulnjung. Ei kung siipsiip tep elim wu mulałim mił, yi er mulnjung. ³⁷ Jiisas oł ei kanpi, ek nipi eim nge ekii sik andiłmin wu ombu ngum. “Kuni wiis poł topu pei mołum, ba tengingii kongun wumb mon pałim. Ei yi mił, wumb Gos ek ka piingii wumb ei pei mołmun ba ek ni tor kindik wumb ei ngungii wumb mon pałim. ³⁸ Yi piik kin enim kongun ei nge arim kin prei erangin, eim kongun wu kombur kindmba,” pa nim.

10

*Jiisas Nge Ek Se Andiłmin Wu Ombu Engki Nga
Tał*
(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)

¹ Jiisas eim nge ekii sik andiłmin wu engki nga tał, wii tang wangin, noman dinga nipi wu ombu ngum. Noman ei ni ngopu gui kis to kindik, ening ni ngenj ełe oł kanim kanim ermبا ei to kindngii nge nipi ngum. ² Eim nge ek ka endngii nge engki nga tał, wu ombu embe yi mił: kumna Saimon embe endi Piisa, eim angim Endru, nga Jeims ei eim Sependii kingam ni eim angim Jon. ³ Pilip ni Barsolomyu ni Tomas ni Masyu ku takis ok siłim wu, ni Jeims arim Sariyas. ⁴ Saimon Selos ni Juras wu ei Eskerios, eim Jiisas opu orung wumb onjung konu Jiisas mołum ei nipi andan tum wu.

Jiisas Ek Nipi Eim Ek Se Endngii Wu Ombu Ngum
(Mak 6:7-13, Luk 9:1-6)

⁵ Jiisas eim nge wu engki nga tał, ek dinga nipi kindang punjung. Jiisas ek yi nim, “Enim wumb konu eipi punerngii, nga Sameriya konu owundu ełe tuk punerngii mon! ⁶ Enim puk Esrel wumb, kung siipsiip mił am punjung ełe pungii,” pa nim. ⁷ Enim puk, wumb kanik, ek yi ningii: ‘Gos sinim tep er mołum kunum ei pei mandi omba enim,’ ningii. ⁸ Enim puk, wumb ening pimba ei er ka erik, wumb kułngii, ei er konj sik, wumb gui kis mułmba ei tor kindik, wumb ngenj kinj bumbułum tonum wumb, ei erangin ka mułngii. Pe enim epi ei sinjing, ei epi endi ngok enjing. Yi mił nga wumb kin oł yi erngii, epi endi sinerngii mon,” pa nim. ⁹ Enim ku gol ni, ku silpa ni, ku kapa ni ombu endi pendik epi ombu sipnerngii mon,” nim. ¹⁰ Kon andłam pungii kon ni, konduk ni nim su ni dolu ni epi ei endi sipnerngii mon.

Wu kongun ełim wu, ei kuni ngangin nołum, mił yi enim nungii.

¹¹ Enim puk konu kembis min owundu endi tor pungii, ei wumb kan kun erngii. Konu endi tor pangin wumb konu, ełe oł kun er mułngii. Ei enim wumb ei kin molk, puk, nga enim konu ei si kindik pungii. ¹² Pe enim wumb ngii endi ełe nirik punjung kin, wumb ngii puł wumb ei ek yi ningii, ‘Enim noman emin pengi!’. ¹³ Wumb ngii ełe tuk pangin, ek ka nik enjing kin, “Enim nge noman emin ei wumb ombu kin ba. Ba wumb en enim ngii konu ełe, ‘Enim nirik wei!’ a ninarik enjing kin, enim noman emin ei wumb ei kin noman emin ei ngunnergii. ¹⁴ Nga wumb nii endi enim nge ek piinarik min enim tuk sinarik kin kaplı enim ngii konu ełe si kindik kunum ełe konu eipi pungii kunum ei enim simb ełe kułman si kindngii. ¹⁵ Na ek keimi nip enim ngond. Ekii se Gos kunum owundu kos owundu piimba kunum, ełe wumb mok tumba kunum ei Gos Sorom konu ni Gomora konu ełe eim kaimb simba. Ba nga konu eipi ełe wumb ei enim kin, ‘Weiyo,’ nik enenjing kin, Gos konu ełe wumb kaimb sinermba mon,” Jisas yi nim.

*Oł Embyn Tui Kanim Kanim Tonu Omba
(Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)*

¹⁶ “Piingii! Na enim kung siipsiip mił tuk owu simbii wumb mił mulnjung konu kindind. Ei piik enim ka wembii noman ka peng oł ei nge ekii singii. Nga kei Pułmu noman emin seng ełmin oł ei nge ekii singii. ¹⁷ Pe enim kan kun er mułngii! Wumb enim ambił gii nik, kos ngii sipik, en enim men ngii ełe enim kepii tok yi erngii. ¹⁸ Erik, na

nge ek ni na to mani kindngii nge, enim sipik king ni kumb elege sipik gapman nik erngii. Ei nimbił erang enim ek nik en enim kin wumb tiłap eipi ngok yi enjing konu elege. ¹⁹ Nga wumb enim kos elege tonu tu wangin, enim yi piingii. ‘Sinim nimbił ermin? Sinim nipe ek nimin?’ ni piik mułngii. Kunum elege mendpił, Gos enim ningii ek ei nipi enim ngumbii,” pa nim. ²⁰ Enim nge ek ninerngii, ba enim Ernjing Gos nge Gui Ka ei enim kin mołum ei ek nipi tor kindmba.

²¹ “Nga wu endi eim angim kos elege tonu si pang to kundngii. Yi ku arim eim kingam kos elege tonu si pang to kundngii. Nga kangił en enim, ernjing, menjing noł kin opu orung erik to kundngii ku. ²² Wumb pei enim kin noman kis piingii. Ei nimbił erang na nge embe ei enim kin pimba, ba wu endi eim ambił gii nipi na kin pii gii dinga pupu mułum kin, ekii se kunum poru nimba kunum, wu ei Gos eim sipi orung simba, ei wu eim nge. ²³ Pe nga wumb enim kin oł embin tui kis enjing kin, enim konu ei si kindik, tungu puk, konu owundu endi eipi pungii. Na enim kanip nind, enim kongun endi Esrel wumb konu owundu elege kaplı poru nininang, kaplı na wu kingam tonu epin konu elege si kindip, mani mei ei sikir tor ombii,” Jiisas yi nim.

²⁴ “Pe nga men kangił ei ek emb topu eim ngonum wu, ei to mani kindmba mił mon? Nga kongun kunum kunum wii minj ełim wu, ei eim nge wu owundu to mani kindmba mił mon? ²⁵ Pe men kangił ei mołpu, ek emb topu ngumba wu ei mił kaplı, nga kongun wu ei eim wu owundu

mił mułmba ei kaplı. Ngii ei arim embe Biyelsipul ei ek kend wu pim kin, wumb en enim ngii ende wumb embe kis mendpił singii. Ei yi mił, wumb na Biyelsipul nik embe singii.”

*Gos Owundu Kin Mund Mong Kułmun
(Luk 12:2-7)*

²⁶ “Pe wumb enim tungii ei mund mong enerngii. Epi pei koi er sałim, ei Gos nga peni ełe tor kindmba. Epi pei kum top pałim ei ekii se wumb keningii. ²⁷ Ek na enim ya emii peng nind ek, ei enim tinga eni kin nik wumb ngungii. Nga en enim kom ełe ek piinjing ek, ei ngii ełe tonu puk, ek nik wumb ngungii. ²⁸ Wumb nii endi enim ngenj ełe to kundngii, ei gał piinerngii. Ba ei enim noman tuk ei to kundnerngii mon. Ba enim Gos eim kin gał kulk mułngii. Nimbıl erang Gos eim kaplı ngenj kin noman tuk kin ouni topu kondpu, dup konu ełe kindmba. ²⁹ Wumb kei Winu kembis tał ku kundii ei nge endeim nga siłmin. Ba enim Ernjing Gos kei endeim endi boi nipi, mani mei ełe ba, ei eim piinim. ³⁰⁻³¹ Yi piik kin, enim noman embin to piinerngii mon! Enim kei Winu kembis ku ngok sinmin ei to mani kindinmin. Yi peng kin, Gos sin tep ka er mułmba. Enim peng enjin Gos eim gerpi, kanpi si kindpi mołum.”

*Jiisas Embe Ni Tor Kindngii Oł Ei
(Luk 12:8-9)*

³² “Wu endi na embe ełe nipi wumb pei ningił ełe nimba wu, ei eim embe na Ernan Gos ningił ełe nimbii. ³³ Ba wu endi na embe ei, wumb ningił ełe koi erpi ni tor kindnerim kin, wu ei eim na

Ernan Gos ningiļ eļe eim embe tonu epin konu eļe ni tor kindnermbii mon ku.”

*Jiisas Eim Om, Ei Opu Erngii Si Tonu Kindim
(Luk 12:51-53, 14:26-27)*

³⁴ “Enim piik, na op mei eļe opu enmin ei to mani kindip noman emin ngumbii nge onj, ni piinerngii mon! Ba na wumb mok top noman kanim eipi eipi ngumbii nge onj. ³⁵ Na onj ei opu erngii nge onj, wu endi eim arim kin opu orung erang, eim ambłam ei eim mam kin opu erang, nga amb ei eim wam nge mam opu orung engii nge onj. Ei yi miļ wumb kombur na kin pii gii ninerngii. Nga wumb kombur na kin pii gii ninmin. ³⁶ Wu endi eim na kin pii gii nimba wu, ei kin ngii ende wumb ei en enim eim kin opu, orung erik muļngii ku.

³⁷ “Wumb en enim ernjing, menjing noļ noman ngok, enmin oļ ei, ba na kin noman ngunanmin. Wumb ei na nge wumb puļ mon. Nga wumb en enim kingenjing, embilenjing noman ngonmun, oļ ei ba na kin noman ngonanmin. Wumb ei na wumb puļ miļ mulerngii mon! ³⁸ Wu endi eim ond peri ei ko wupu na kin ekii sinerim kin, wu ei na wu puļ miļ kapļi pinermba mon. ³⁹ Wu endi eim nam noman konj kan simbii ni piipi endmba wu, ei eim noman konj ei am ba. Wu endi na kin piipi, eim nge noman konj si kindmba wu, ei eim noman konj nga orung simba,” pa nim.

*Wu Endi Kumepe Ka Simba
(Mak 9:41)*

⁴⁰ “Wu nii endi enim eim ngii eļe nirik sim kin, eim na eim ngii eļe nirik sim ku. Wu nii endi

na eim ngii elege nirik sim kin wu endi ei Gos na kindang onj, ei eim ngii elege nirik simba ku. ⁴¹ Wu nii endi ol ekii se ermba piipi nilim wu, ei paki topu eim ngii konu sipipi erim kin, eim ol ekii se ermba piipi nilim wu nge kumep ka simba mil yi ku simba. Pe wu nii endi eim kinang, wu kun ka endi wang, eim sipipi, kuni ngopu elim wu, ei eim wu kun ka, ei eim kumep ka eim ngumba. ⁴² Pe wu nii endi eim wumb ei kanpi, eim noł jii ni kułpu tu wupu, nam nge ekii sik andilmin wu ombu ngopu ermba, wu ei na ek keimi nip enim ngond. Wu ei kumep simba, epi ei am punermba mon,” pa nim.

11

*Jon Eim Nge “Kongun Wu Kombur Jiisas Mułum Konu Kindim
(Luk 7:18-35)*

¹ Jiisas eim nge ekii sik andilmin wu engki nga tał wu, ombu ek nipi kongun elege kindpi, eim konu elege si kindpi, konu eipi pupu, wumb ek emb topu, ek ka ni tor kindpi erim.

² Jon wumb noł pendilim wu, ei eim kan ngii pepi mołpu piim ni, Gos kindang wu Krais kongun yi erpi, ol yi erpi enim nengin piipi, eim nge ekii sik andilmin wu kindang, Jiisas mołum konu punjung. ³ Puk, Jiisas kin kii sik yi ninjing, “Nim Gos kindim wu Krais ei nim on, min sin wu endi eipi kui er mołmun?” ⁴ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Enim Jon mołum konu puk, enim epi kanik piik enmin mil, ei nik Jon ningii,” pa nim. ⁵ “Ningil tumbun mołum ei nga ka seng kaninmin. Simb kis mułum ei nga kun kamb

andinmin. Ngenj kinj bumbułum tum wumb ei, nga ngenj ka salim. Kom ngum wumb ei nga ek piinmin. Wumb kolk, ei nga tonu konj onjung. Nga wumb epi sinerim kaimb mulnjung wumb, ei ok Gos ek ka piinmin. ⁶ Pe wu nii endi eim pii gii ei na kin dinga pim kin, wu ei eim ka piyanglı!" pa nim.

⁷ Jon wumb noł pendpi ngołum wu, ei nge ekii se andiłmin wu si kindik orung pangin, Jiisas eim Jon nge ek ei nipi wumb ngum. "Kumb ok enim wumb mulenjing konu punjung, ei epi nipe kekingii punjung? Enim puk, wu endi gumei mił mołpu kin konu pop tang ek eipi eipi nipi enim wu, ei enim kekingii nge punenjing mon. ⁸ Enim epi nipe kekingii punjung? Enim puk, wu endi eim konduk mon kanim kanim kindpi mułum, ei kekingii nge punenjing mon. Wumb konduk mon ka kanim kanim kindiłmin, ei king ngii ełe mołułmun wumb," pa nim. ⁹ Ba enim nimbıl erang punjung? Oł ekii se tonu omba piik niłmin wu, ei kekingii nge punjung. Ba oł ekii se tonu omba piik niłmin wu kombur tonu ok wu ombu, eim to mani kindpi poru nim, eim wu owundu mołum. ¹⁰ Wu ei mendpił Gos nge ek ka ełe ek yi nim,

'Piini! Na ek se andiłim wu endi kindamb pupu, na ek ni tor kindmba Wu ei eim kumb se ba. Pupu, Jiisas nim nge andłam er ka erm̄ba.'

¹¹ Jiisas yi nim, "Na ek keimi nip enim ngond. Jon wumb noł pendpi ngołum wu, ei oł ekii se tonu omba piik niłmin wumb tonu onjung wumb, ei pei kamb mani kindim. Ba Jon eim wu endi Gos

sinim tep er mołum konu ełe wu num mił mon. Ba wu wii endi Gos ek ka ni tor kindmba wu ei, Jon to mani kindmba. Nimbil erang Jon eim Gos ek ka aninga kopur piim, ba pe sinim Jiisas kin pii gii ninmin wumb, ei Gos ek ka ei pei piik sinmin.

¹² Jon wumb noł pendilim wu tonu orum kunum ei, wang wang pe kunum ełe sinim mołmun. Pe wumb kis Gos sinim tep er mołum ek ei kin ek buł ambilk ninjing. Pe wumb num ni wumb dinga wii ei wumb eipi kin Gos sin tep er mołum ei, sinerngii mon niłk, mani kindik si kindngii enmin.

¹³ Gos nge oł ekii se tonu ombo piik niłmin wumb ok nik, Moses lo ek om nin, pe Jon tonu om kunum ei ek ombu pei Gos sinim tep er mołum ek ei kin ninjing. ¹⁴ Pe enim ek ei pii gii ninjing kin piingga. Jon eim Elainja mił oł ekii se tonu ombo piipi niłim wu ei ombo nge om. ¹⁵ Wu nii endi kom simba wu, ei kom se piyanglı!

¹⁶ “Pe wumb kunum ełe mołmun wumb ei, na epi nipe mił su simbii? Wumb ei yi mił, kangił tuk konu endi molk, ek dinga nik kangił kombur ngok yi ninjing. ¹⁷ ‘Sin gising topun enmin, ba enim golang ninanmin. Sin golang kaimb er ninmin, ba enim ek ninanmin mon! ¹⁸ Jon om kunum ei eim noł ni kuni nunerim. Yi erang kin, wumb yi ninjing, ‘Gui kis eim kin mołum,’ pa ninjing. ¹⁹ Pe na Gos kingam tonu epin si kindpi, mani mei ełe opu wumb ngenj kułpu ei, enim wumb yi ninmin. ‘Wu ei kuni pei nopu, noł wain pei nopu ełim wu,’ nik yi ninmin. ‘Eim wumb puł ei ku takis sik, nga oł kis kanim kanim ełmin wumb ei nge wu puł mołum,’ pa niłmin. Sił epi pei enjpił ei enim pei ka piinenjing mon. Ba Gos nge noman ka ei pep

onum. Pe ei sinim kanpin, Gos noman ei keimi ni piimin.”

*Konu Owundu Kombur Wumb Noman Ak Tok
Pii Gii Ninanmin
(Luk 10:13-15)*

²⁰ Konu owundu kombur Jiisas eim jep oł pei ok erim konu, ełe wumb noman ak tunenjing. Yi erangin kin, kunum eèle Jiisas wumb ek ngum. ²¹ Ngopu ek yi nim, “Enim Korasin konu wumb ni Besaira konu wumb, kaimb piind,” pa nim. “Pe wu endi Sairon konu ni Taiya konu, wu endi jep oł yi na end mił ermبا ei enim ok enim Sairon ni Taiya ni wumb ei kon alap kis mił sik, dup sik eèle kunum kunum molk, noman ak tunjung. ²² Ba na enim kanip nind, Sairon kin Taiya konu oł embin tui tonu om mił enim kin onermба. Enim kin oł embin tui kis wii owundu tonu opu pimba,” pa nim. ²³ “Pe enim Kapaniyam konu wumb, enim si tonu epin konu simba ni piinmin? Ei mon. Enim dup konu mendpił pungii. Pe wu endi Sorom konu jep oł na enim kin end oł ei, Sorom konu eèle wumb oł yi ełangin kin wumb ei en enim piram mułułangin ku. ²⁴ Ba na enim kanip nind, “Sorom konu wumb Gos to kondpu kis erim mił yi enim konu wumb onermба. Ba enim konu eèle mołmun wumb ei kin, Gos kunum Owundu tonu omba memb ei oł embin tui owundu kis ei tonu omba,” pa nim.

*Enim Na Kin Ok Kor Ka Mułngii
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Kunum eèle Jiisas eim ek yi mił nim, “Arnan, nim tonu epin konu kin mani mei konu ei kin, nim wu num owundu mołun. Na nim kin noman

ka piind. Nimbil erang ninim nge epi ombu ek keimi wumb noman ka piik elmin wumb, ei kin koi erpin pendin. Nga ninim nge epi ombu ek keimi, ei mendpił kangił kembis andan ton. ²⁶ Keimi, Arnan nim nge noman ei yi mił pałim ei en.

²⁷ “Na Arnan eim epi pei na angił ełe kindpi ngum. Wumb endi eim kingam ei pii poł tunanmin mon. Arim eim mendpił kingam piinim. Wumb endi Arim ei pii poł tunanmin mon, kingam eim mendpił arim piinim. Wumb pei kingam noman ełe ei arim mołum nipi andan topu wumb ngum kin, wumb eim arim ei pii poł tungii,” pa yi nim.

²⁸ “Wu nii endi epi embin ko wumba kis erim kin, na kin wang eim kor ngamb, kor mułmba.

²⁹ Pe oł embin tui na pindang ełe pałim ei, enim sik enim pindang ełe ko wungii. Ko wuk, na ek ekii sik pīngii. Nimbil erang na wumb kin oł ka ełe erip, nam embe to mani kindił. Pe enim nge noman tuk ełe kan sik kor ka mułngii,” pa nim.

³⁰ Oł embin tui ei enim pindang ełe pendind, ei ka wii. Epi na enim ngopu, singii pa nimbii, ei embin owundu enałim mon.”

12

*Ek Ei Kor Kunum Kongun Enerngii Mon
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-5)*

¹ Ekii se kor kunum endi, Jiisas kuni wiis pin tuk ełe endim. Eim nge ekii sik andiłmin wu ombu kuni tum. Pe tuk andik, kuni wiis mong ei tangk nunjung. ² Wumb lo ek piiłmin wumb, ek nik Jiisas ngunjung, “Nim nge ekii sik andiłmin wumb

ombu oł ei kor kunum enmin ei mon ninjing.”
3 Jiisas ek nipi yi nim, “Enim Deipis ek poł ei ger pinjing min? Na nind, ei eim kin eim wu ombu ei kuni tum kunum, ei nimbił oł enjing? **4** Molk kin, Gos men ngii owundu ełe nirik punjung. Puk, bres Gos ngii eèle sałılım ei wumb eipi mon niłmin. Gos kin kułmał kałılımin wumb ei minj nungii niłmin. **5** Enim ek ei lo mon eèle pim, ei ger kinenjing min? Pe kułmał kałılımin wumb ei Gos men ngii owundu eèle kongun ełmin. Kor kunum mon nik ełmin oł ei ełmin, ba ek endi ninałmin. **6** Pe na enim kanip nind, noman dinga ei ya sałim ei men ngii sałim epi ei to mani kindim. **7** Ba enim na nind ek ei piingii, ‘Na kułmał kałılımin oł ei na noman pinalım. Na noman kun ka sałim wumb ei noman enim.’ Enim wumb oł endi enjing wumb ei oł embin tui enerngii mon. **8** Na Gos kingam tonu epin si kindip mani mei eèle op, mei kingam mił tałip moł ei, na kor kunum puł wu Owundu moł. Wumb nipe oł endi kor kunum erngii, ei na dinga eèle wumb oł yi mił erngii,” pa nim.

*Kor Owundu Kunum Jiisas Wu Endi Angił Kis
 Mułum Ei Er Ka Erim
 (Mak 3:1-6, Luk 6:6-11)*

9 Jiisas konu eèle si kindpi, men ngii eèle tuk pum. **10** Wu endi mułum wu, ei eim angił eèle epi endi sinałılım. Angił kułii erim. Pe wu kombur Jiisas kos er ngonmun nik, Jiisas kii dinga sinjing. “Pe sinim kor kunum ening pałim wumb ei er ka ermin min?” **11** Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim mołmun konu, wu endi kung siipsiip es tołum ei kor kunum kung siipsiip endi konu

tukpu endi mani pupu pimba ei, kor kunum si tonu sinermba min? ¹² Nga wumb endi eim kung siipsiip ei to mani kindilīm yi mīl̄ pe sinim lo ek ēle kaplī nipin kin sin kor kunum ēle wumb kaplī paki tumun. ¹³ Pe eim ek nipi wu ei ngopu yi nim, “Nim angil̄ tun kindii!” Neng, tun kindim. Yi erang, wu ei eim angil̄ ei ka mūlum. Wu eipi endi ka mūlum mīl̄ yi mūlum. ¹⁴ Jiisas kor kunum ōl̄ ei erang kanik puk kin, wumb en enim ek nik piik Jiisas to kundngii nge ek ninjing.

Jiisas Eim Gos Nge Kongun Wu Mendpīl̄

¹⁵ Ba Jiisas eim ninjing ek ei piipi, konu ēle si kindpi pang, wumb tīlap pei eim kin ekii se pangin, eim wumb ening ombu er ka erim. ¹⁶ Jiisas ek dinga nipi wumb ngopu yi nim, “Enim ek nik tor kindnerii mon!” pa nim. ¹⁷ Gos ok ōl̄ ekii se ermba ōl̄ piipi nīlim wu Aisaiya ek ni tor kindpi yi nirim. Ekii se ōl̄ yi tonu omba nirim, ek ei pe keimi pālim. Ek ei yi mīl̄,

¹⁸ “Wu ei na eim kongun ermba nip to mundunj wu. Na eim ka piip, nam noman eim kin salim. Nam nge Gui Ka ei eim ngamb, eim na kos dinga ek kun nipi, torung wumb tīlap eipi ngumba. ¹⁹ Pe eim wumb ek ngopu ek dinga nipi enermba. Wumb eim andlam ēle angpi wii topu yi erang, eim ek piinerngii. ²⁰ Gumei endi ek nimba er pimba, ei eim to engin tunermba. Dup alam kan endi, dup kembis nopus pimba, ei eim to kumundpu poru ninermba. Ei yi mīl̄ wumb nii endi en enim pii gii dinga pinermba wumb ei, eim to tor kindnermba.

Eim kongun ermba ei Gos eim kunum owundu tonu ombla kunum ełe, na ek ka ei erang kin oł kun minj erpi pang poru nimba. ²¹ Pe wumb torung tiłap eipi wumb eim kin pii gii nik, eim kui er mułngii.”

(Gumei kin dup kan ninmin ei yi mił; wumb Gos ek ka ei piipin oł ermin mił nenj ni piik mułngii wumb ei, Jiisas eim mani opu kongun erang wumb oł ka wii mendpił erik mułngii nip piipi, oł ekii se ermba nipi piiłim wu Aisaiya ek yi pułum.)

Wumb Ek Yi Ninjing, Jiisas Biyelsipul Kin Kongun Enim Ninjing

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23)

²² Kunum ełe, wumb wu endi tunjung wu ei gui kis tuk mułum. Wu ei ningił tumbun mułang, gupu ełe ek tengnerim ku. Jiisas eim wu ei er ka erim. Erang, gupu ek nipi kin, ningił kanpi erim. ²³ Wumb tiłap pei molk kanik puku sik yi ninjing, “Wu ei Gos kindim wu Krais min mon?” Wumb en enim noman ełe yi piinjing. ²⁴ Ba lo ek piiłmin wumb ek ei piik yi ninjing, “Dinga ełe enim ei gui kis nge tep ełim owundu Biyelsipul nge dinga ełe enim,” pa ninjing. ²⁵ Ba Jiisas eim wumb noman ełe piipi, ek nipi yi nim, “Pe king tep erim konu endeim ełe wumb, en enim opu erngii ei, en enim konu ka dinga sinermba. Pe wumb konu ende wumb, min ngii ende wumb orung orung puk, opu erngii ei, en enim ngii konu ni konu ka sinermba. ²⁶ Pe Seisen nge wumb en enim eipi eipi bin ni, erngii dinga ermba min? ²⁷ Biyelsipul na paki tang na gui kis tor kindinj,

ba wumb nii enim ekii sik andiłmin wumb paki tang, gui kis to kindinmin? Pe en enim kos piiłmin wu mił molk kaplı enim ek kanim kanim ei nik kun erang, ²⁸ ba Gos nge dinga ełe na gui kis top kindinj kin, enim piingii. Gos sinim tep er mołum ei, sinim kin mandi onum ni piingii,” pa nim.

²⁹ “Nimbił erang, na pup, wu num Seisen nge wumb waning ermbii ni piind, ba ok na pup, wu num Seisen eim simb angił kan ngo pendip, ekii se na eim nge wumb ei waning simbiü.

³⁰ “Wu endi na wu puł mon, ei na kin opu ermba wu. Pe wu endi na kin kung siipsiip es tunermba wu, ei eim kung siipsiip topu eipi eipi kindiłim. ³¹ Yi mił pałim ei piip na enim nip ngond. Gos eim wumb ek kis nik enmin ei, kaplı ołkis kil ngumba, ba wumb endi Gui Ka kin ek buł ngok erngii, ei Gos wumb oł kis ei kil ngunermba mon. ³² Na Gos kingam tonu epin si kindip mani op, mei kangił mił muls ei wu endi ek kis nipi, na ngumba, ei Gos kaplı kil ngumba. Ba wu endi Gui Ka kin ek kis nimba wu ei, Gos eim kaplı kil ngunermba mon.”

*Ond Kis Ei Mong Kis Tołum Ek Ekin Endi
(Luk 6:43-45)*

³³ “Pe ond ka pimba ei, ond mong ka tumba. Nga ond kis pimba ei, mong kis tumba ku. Wumb ond ei kanik kin, ond mong ka min kis ei kan poł tołmun. ³⁴ Enim lo ek ekii siłmin wumb wembii kis Seisen nge kingam noł, enim ek ka er ningii mił nenj? Enim wumb kis enim noman tuk ełe noman kanim kanim pałim mił, ek yi gupu ełe ni tor kindinmin. ³⁵ Wumb kun ka endi eim noman

tuk ełe oł kun ka kanim kanim pei pałłim mił ei oł kun ka ei pei ni tor kindilim. Nga wu kis endi eim noman tuk ełe oł kis kanim kanim pei pałłim mił ei oł kis ei pei ni tor kindilim.

³⁶ “Ba na enim kanip nind, wumb en enim ek wii mił nik elmin oł kanim kanim ombu, ekii se Gos wu amb mok tumba kunum, ei wumb pei nipi ek ninjing ek ei, Gos kin ek orung kindngii. ³⁷ Wumb ninim ka ninjii ełe Gos nim, wu ka nimba. Pe nga ek kis nin kin, en kin Gos nim, wu kis nimba. Ei ninim oł erkin ek nikin enjii mił ku, Gos nim kanpi nimba,” pa nim.

*Wumb Kombur Jep Oł Eran Kenmin Yi Ninjing
(Mak 8:11-12, Luk 11:29-32)*

³⁸ Pe kunum ełe, wu num lo piiłmin ni lo ek ekii siłmin wu, kombur kin ok, ek yi ninjing. “Ek emb to ngołun wu, sin nim jep oł endi eran kenmin ni onmun,” pa ninjing. ³⁹ Ba eim ek dinga nipi yi nim, “Wu amb kunum ełe oł kis er andiłmin wumb, ei na jep ei erang kenmin niłmin ei, ek ni tor kindilim wu Jona oł ei andan top ngoł. ⁴⁰ Kumb ok Gos ek ni tor kindilim wu Jona eim omu owundu kirim ełe tuk pupu pim. Ei eim kunum tekliki epin, tinga ouni pep mułum. Yi mił ku, na Gos nge kingam tonu epin konu si kindpi mani mei ełe wu kingam mił tełim, ei eim mei ełe kunum tekliki epin, tinga ouni yi pimba,” pa nim. ⁴¹ Ekii se Gos wumb mok tumba kunum ei, wumb Ninipa konu owundu wumb tonu ok wumb pe mołmun wumb angk ei enim oł kis kanim ei ni tor kindngii. Ei nimbił erang, wumb ei wu Jona Gos ek nipi ngum, ei noman ak tunjung. Pe

ya epi endi mołum ei wu Jona to mani kindpi, owundu mendpił mołum,” pa nim. Ei Jiisas eim piipi nim, wumb endi mon, eim mendpił, ba enim wumb eim pii gii ninanmin. ⁴² Gos wumb mok tumba kunum ei, kuin owundu konu orundung eipi mołum ei, opu wumb ya ełe mołmun wumb ei oł'kanim kanim enjing ei nipi tor kindpi ngumba. Nimbił erang kuin owundu embe Siipa konu mei orundung mołpu om̄ba. Ei opu King Solomon nge noman ka peng ek ka nipi tor kindim, ei piimba nge om. Ba epi endi ya ełe mołum ei eim King Solomon noman ei to mani kindpi, eim wu num owundu mendpił mołum.” (Ei Jiisas eim erm̄ba oł ei piipi nim.)

*Gui Kis Mułum Ei Nga Orung Om
(Luk 11:24-26)*

⁴³ “Pe gui kis ei wu endi si kindpi pułum ei pupu konu kep endi mułmbii ni pułum. Pepi mułmbii ni pułum ba konu endi sinałim. ⁴⁴ Eim yi piiłim, ‘Na ok muls ngii ełe nga orung bii,’ nipi opu kaniłim ni ngii was erik, brum er ka er sinjing. ⁴⁵ Seng, kanpi pupu gui kis angił orung nga tał pei kanpi neng onjung, ba gui ombu oł kis wii enjing. Pe ok ngii ełe nirik puk ngii ełe mulnjung ok, wu oł kis aninga er mułum, ba pe am er kis mendpił pup mułum. Oł ei nge, wu amb kis pe mołmun kunum, yi ku tonu om̄ba.”

*Jiisas Mam Ni Jiisas Nge Angim Noł
(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Jiisas ek nipi wumb ngopu mułang, Jiisas eim mam ni angim noł ok ngii andaring engnjing. Eim kin ek nimin nik ok mulnjung. ⁴⁷ Pe wu endi

kanpi opu ek nipi yi nim, “Nim manim ni angnim noł ok nim kin ek nimin nik ok mołmun,” pa nim. ⁴⁸ Ba Jiisas wu ei kin ek nipi orung kindpi yi nim, “Na minan ei nii? Nga na nge engnan noł ombu nii?” ⁴⁹ Pe eim nge ekii sik ełmin wu amb ombu kin angil tuł ngopu ek yi nim, “Enim kinei! Wu amb ombu na nge engnan noł ni minan noł mił mołmun,” pa nim.

⁵⁰ “Wu endi na Ernan Gos noman pałim mił ekii singii wumb, ei na minan ni, na engnan nga, na ainan noł mułngii,” pa nipi wumb ngum.

13

*Wu Endi Kuni Er Sipi Kuni Mong Wiis Emb Kindim
(Mak 4:1-9, Luk 8:4-8)*

¹ Pe akip kunum ełe Jiisas ngii ełe si kindpi, pupu noł gopu wer ełe mułpu, ek nipi wumb ngum. ² Wumb pei Jiisas eim mułum konu ełe ok mulnjung. Mułangin, pe Jiisas eim noł kanu endi ełe tonu pupu mułum. Wumb noł wer ełe mułangin kin eim wumb kin ek nipi ngum. ³ Jiisas eim ek nim ek ei pei ek ekin topu nipi wumb ngum. Ngopu yi nim, “Enim piinmin! Wu endi kuni mong wiis emb kindim. (Ei yi mił wu endi kongun er sepi kinapi mong emb kindinmin oł ei mił yi kindim.) ⁴ Pe kuni wiis emb kindpi pang, kombur pu andłam ełe mani pang, kei ok sik nunjung. ⁵ Kuni wiis mong kombur pupu, mei aninga pim, ku pei mandring mułum konu ełe mani pum. Kuni ei sikir tonu om. Ei nimbil erang, mei aninga tonu peł ełe pim. Mei pei sepi mani

punerim mon. ⁶ Ba konu eni dinga tang, kuni wiis mong ei dumbuł mani punenim. Tonu ku peł ełe pim, ei kułii erpi pei kułum. ⁷ Pe kuni mong wiis emb kombur pupu mei sim konu pum. Ei tonu omba erim ba eri ei tonu opu kuni mong wiis to mani kindim. ⁸ Kuni mong wiis kopur pupu, mei ka sim ełe mani pum. Ei tonu opu ka erpi, mong pei tum. Kombur mong 100 to mułum, kombur mong 60 to mułum, kombur mong 30 to mułum.” ⁹ Jiisas ek ei nipi poru nipi yi nim, “Wumb endi kom pimba wumb ei, ek ei piyanglı!”

*Jiisas Ek Ekin Tołum Oł Ei
(Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)*

¹⁰ Jiisas eim nge ek se andiłmin wumb ombu ok yi ninjing, “Nimbił erang nim ek ekin to nikin wumb ngon?” ¹¹ Eim ek nipi orung kindim, “Gos enim epin konu tep er mołum konu, ei ek koi er pim, ei nipi enim ngum, ba wumb ombu mon,” pa nim. ¹² Pe wu endi eim epi sepi mułum kin, Gos eim kin epi nga ngumba. Wu endi eim epi sinerang mułum kin, nga eim nge epi kembis endi simba, epi ei am ba. ¹³ Na ek ekin nind ek ei pułe yi pałim, ‘Ningił ełe epi kaninmin ba epi kinanmin. En enim kom ełe ek piinmin, ba mendpił piik kun enanmin mon.’ ¹⁴ Wumb oł yi enmin ei, ok ek ni tor kindiłim wu Aisaiya ninim ek ei keimi pałim. Ei wumb ekii se oł yi erngii ni piipi nirim mił keimi pałim. Nirim ek yi nirim. ‘Enim piinmin ba pułe piinanmin. Enim keningii ba epi endi kinergii. ¹⁵ Enim noman ełe pirek neng, ek piinanmin. Enim kom ełe ek piingii, kis enim. Nimbił erang en enim

ningiļ kumbuļ gii ninmin. Yi erik epi kinanmin. Kom eļe er piik tuk sinanmin. En enim noman eļe ek puļe pii poļ tunanmin. Tunarik, na kin onan Gos yi ninim. Wangin kin, na en enim er ka ermbii.'

¹⁶ "Ba enim ka piingii ei enim ningiļ epi kanik, kom eļe ek piik yi enmin. ¹⁷ Enim piingii! Na ek keimi nip enim ngond, kumb ok Gos nge oļ ekii se tonu omba, ei piik niļmin wu ni, kombur wu oļ kun ka eļmin ombu en enim noman ka ka piik, enim pe kanik enmin ei kenmin ni mulk ba kinenjing mon. Nga enim piinmin ek ei piimin ni, ka piik mulk ba piinenjing."

*Kuni Emb Ek Ekin Tum Ek Ei Puļe Jiisas Nipi Tor
Kindim*
(Mak 4:13-20, Luk 8:11-15)

¹⁸ "Wu endi kuni emb pani pin kindim, ei ek ekin ei nge puļe yi paļim ei enim piingii," pa nim. ¹⁹ Wumb pei Gos tonu epin moļpu sinim tep enim eļe ek ei kuni miļ, taļ pendnim ei pir sinanmin. Ei yi miļ kuni mong wiis emb ei mani andļam eļe pang, kei sik nunjung. ²⁰ Nga kuni mong wiis emb pupu, mei ku muļum eļe mani pum ei yi miļ, wumb Gos ek piik, ka piik sikir sinmin. ²¹ Pe kuni wiis ei dumbuļ mani punanim. Ei yi miļ, wumb kombur Gos ek to mani kindik wu ei kin oļ kis erangin, wu ei eim pii gii sikir kis moļum ei, nge puļe yi paļim. ²² Kuni mong wiis emb kombur pupu, ond kan dumbuļ muļum eļe mani pum. Ei puļe yi miļ, wumb endi Gos ek ei piim ba mei eļe oļ embin tui eim kin tonu opu, Gos ek ka ei to mani kindim. (Ei yi miļ eim Gos nge kongun enerim.) ²³ Ba kuni mong wiis emb ei pupu, mei

ka ełe mani pum ei yi mił, wumb Gos piik, ekii sik, kongun yi erangin kin kuni mong 100 min, 60 min, 30 yi top mułum.” (Ei yi mił wumb Gos piik, nga kongun erangin, wumb konj nga tuk ok Gos piinmin mił, ek yi nim.)

Ek Ekin Ei Aka Pin Engimb Kis Endi Tonu Om

²⁴ Jiisas eim ek ekin endi nipi ngopu yi nim, “Gos sinim tep er kanpi mołum mił yi, wu endi eim kuni emb sipi kindim. ²⁵ Ba epin konu emii peng opu, orung wu endi opu, kuni mong wiis pim konu engimb kis mong pim, ei kindpi pum. ²⁶ Ekii se kuni mong wiis ei tonu opu, mong tumbii ni erang, engimb kis endi tonu opu pim. ²⁷ Pe kongun wumb puk en enim nge wu Owundu mułum konu kanik, yi ninjing, ‘Wu Owundu, sin piipin nim kuni mong wiis ka wii ei aka pin kindin ni, piinjpin ni, engimb kis endi tonu opu mołum,’ pa ninjing. ‘Ei nimbil erang enim?’ a ninjing. ²⁸ Eim ek yi nim, ‘Opu orung wumb endi opu erim.’ Neng, kongun wumb eim kanik yi ninjing. ‘Sin pupun, engimb kis ei pirpin, tor kindmin min?’ ²⁹ Ba wu owundu ei ek nipi yi nim, ‘Enim engimb kis ei er tor kindmin ni erngii ei, enim kuni mong wiis ei ouni er tor kindngii mon!’ pa nim. ³⁰ ‘Pe enim epi tał ouni kan wiik tangin tonu onkuł, pengił, ekii se kuni poł tumba kunum, ei engimb kis ei eipi or tok, kuni mong wiis ei sipik, nanim kuni ngii ełe kindngii, ba engimb kis ei or tok dup ełe kindngii,’ pa nim.

*Ek Ekin Ei Maser Mong Kin Yiis Teł Ek Poł
(Mak 4:30-32, Luk 13:18-19)*

³¹ Jiisas eim ek ekin endi eipi nipi ngum. Ei yi mił nipi, “Gos tonu epin konu sinim tep enim mił yi eim kuni mong endi embe maser mong,” pa niłmin. ³² Kuni ei wu endi eim sipipi, eim aka pin ełe tełim. Maser niłmin kuni ei mong kembis wii, kuni wii emb ombu kuni mong wiis mił kaplı mon. Ba ekii se, kuni ei tonu opu, ond mił mendpił peng kei ok ond ełe ambilk moltk, ngii takik elmin.”

*Kuni Yiis Ek Ekin Endi Nipi Ngum
(Luk 13:20-21)*

³³ Nga eim ek endi ekin topu nipi ngopu yi nim, “Epin konu tep er mołum, ei yi mił kuni yiis ei amb endi sipi kin, ming endi sipi, noł kin erang, plawa owrupu tonu ołum. Ei yi mił, wumb Gos ek ka ei piik wumb, pei ok Jiisas kin ekii sinmin.”

*Jiisas Ek Ekin Kunum Kunum Top Nirim
(Mak 4:33-34)*

³⁴ Jiisas eim ek ekin ombu ni tor kindpi wumb pei ngum. Ek ombu pei eim nipi tor kindim ei, Jiisas eim er endeim ni tor kindnerim mon; ek pei ek ekin ni tor kindim. ³⁵ Na ek ni tor kindinj ei yi, ok oł ekii se tonu ombla, epi ei piipi nirim ek ei keimi, tonu om wu eim ek yi nirim.

“Na ek ekin top nip wumb en enim ngumbii. Nga nam ek koi er pirim ek ei nip tor kindip ngumbii ei kumb ok Gos mei eririm ek ei nip ngumbii,” pa nim.

Engimb Kis Ek Ekin Ei Pułe Nipi Tor Kindim

³⁶ Pe eim wumb si kindpi ngii konu pum. Nga ekii se eim nge ekii sik elmin wu ok, eim kin kii

sinjing, “Nim engimb kis endi ek ekin, ei pułe ni peni ełe kindii!” pa ninjing. ³⁷ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Wu endi kuni mong wiis ka emb kindim wu, ei wu kingam. ³⁸ Aka pin ei pułe, mei orung orung pei. Nga kuni emb ei, Gos sinim tep enim konu ełe pei mołmun. Nga engimb kis ei yi pałim; Seisen nge wumb, ei engimb kis mił mołmun. ³⁹ Sinim nge opu orung wu ei, Seisen eim mołpu, eim engimb kis emb mił ei kindim. Ekii se kunum poru nimba ei, kuni ngungii kunum ei yi mił ku, muł, mei poru nimba kunum ei, Gos enjel kuni ei kułou tungii. ⁴⁰ Engimb kis ei kułou tok, dup kelnjing ei, yi mił ku ekii se ya mei ełe poru nimba kunum ei yi pimba. ⁴¹ Gos kindim wu kingam pupu, enjel kindang ok, wumb endi oł kis erik oł kanim kanim yi erangin kin, wumb pii gii to kis ełim ei sik, epi kanim kanim endi pii gii to kis ełmin ei, Gos tep ełim wumb ei kin tep to mulerngii mon. ⁴² Pe wumb ombu, pei olkup to dup ełe kindngii. Dup ełe en enim ke nik, anmbił kongk, er mułngii. ⁴³ Kunum ełe, wu amb kun ka mułngii wumb ei, ngenj ełe eni mił tiłang erang, en enim nge ernjing tep ermiba konu tukrung mułngii. Wumb endi eim kom pim kin ek ei piyenglı!”

Ek Ekin Ei Wu Endi Ku Kum Mei Ełe Kan Sim

⁴⁴ “Gos sinim tep er mołum ei mił; wu endi ku kum mei ełe peng kan sim. Ku kum ei kan sipi nga aka pin ełe nga koi erim. Nga wu ei eim ka ka piipi pupu, eim epi wumb kanim kanim pei wumb ngopu ku minj sim. Eim nge ku ei sipi mei ełe nga top erpi sirim.”

⁴⁵ “Gos sinim tep er mołum konu ei yi mił; wu endi epi top erpi, nga wumb ngopu ku sipi, eim biis ni epi mon ka wii pałim ei nge kurnum. ⁴⁶ Pe eim kenim ni biis ka wii endi kanpi eim epi sipipi wumb eipi kin ku sipipi biis ka wii ei top erpi sim.”

⁴⁷ Pe nga endi yi ku, Gos sinim tep er mołum konu ei yi mił; omu kon ei oł tok noł gopu, ełe mani kindik, omu kanim kanim sik tor siłmin. ⁴⁸ Pe omu kon ei piki tang sik, noł wer ełe tor tu wułmun. Tu wuk, omu ka mił ombu apir sik, ming endi ełe kindik, kis mił ombu kułou tok sipik si kindiłmin. ⁴⁹ Ekii se muł mei poru nimba kunum, ei yi mił ermaba. Enjel ok wumb kis tuk wumb ka mułngii konu tuk mułngii, to sipi tor kindngii,” pa nim. ⁵⁰ Pe wumb ombu pei sipi, dup konu ełe kindangin, ke nik, en enim gupu anmbił ni gupu mong ei kongk, kunum kunum dup peł ełe minj mułngii.”

Wu Endi Epi Ka Wii Nge Konj Simba

⁵¹ “Jiisas eim ek nipi kii sipi yi nim, “Enim ek ombu pei piik poru ninmin?” Pe eim ek nipi ngopu yi ni dinga nim. Wumb eim kanik, yi ninjing. ⁵² “Gos sinim tep elim ek ei piik poru nik ełmin wumb kin, ngii ełe ngii arim mił molk. Pe eim top ngii endi ełe epi pei konj min oknge ei pei sipi top simba. Ei yi mił, Gos ek oknge nim nga ek konj ei pei Jiisas ni tor kindim.”

Nasares Konu Wumb Jiisas Nim Ek Piinenjing (Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Pe Jiisas eim ek ekin nipi poru nipi, eim konu ełe si kindpi pum. ⁵⁴ Nga eim si kindpi pupu, eim

nge mei eļe pum. Pupu, eim Gos ek nipi wumb ngopu, erang wumb Gos ngii eļe molk, piik puku sik yi ninjing. “Wu ei noman dinga ni, jep oł enim, ei eim konu jiļi orung pupu sim? ⁵⁵ Wu ei eim wu kamnda nge kingam. Mam Maria ei eim nge mam. Eim nge angim Jeims ni Josep ni Saimon ni Juras wu ombu eim angim noł mołmun. ⁵⁶ Pe nga eim nge aim noł pei sinim kin mołmun ba wu ei ek jiļi orung pu sim?” ⁵⁷ Wumb ek yi nik kin en enim noman kis piinjing. Ba Jiisas eim ek nipi yi nim, “Ek ni tor kindiļim wu eim konu orung orung eipi wumb eim kaimb sik, noman kulk eļmin, ba eim ngii konu ni eim nge konu eļe wumb, oł yi enałmin mon,” pa nim. ⁵⁸ Pe nga eim jep oł pei konu eļe enerim mon. Nimbil erang wumb eim kin pii gii ninenjing.

14

*Jon Wumb Noł Pendilim Wu Ei Kułum
(Mak 6:14-29, Luk 9:7-9)*

¹ Kunum eļe, King Eros wu owundu, eim Galilii konu tep mołum wu, ei eim Jiisas ek ei piim. ² Eim ek nipi eim nge kongun wu ombu ngopu yi nim, “Wu ei Jon wumb noł pendpi ngołum wu ei, tukpu eļe angpi tonu om eļe dinga ei eim kin kongun er mołum.”

³ Ei yi mił, King Eros ni wu ei Jon ambił gii nipi sipi kan ngum. Erosiyas Pilip nge ambim, ei eim kamim ba eim King Eros bii nipi kin King Eros kin pum. Pang, Jon, “Mon!” pa nim, eļe nge King Eros Jon kan ngii eļe kindim. ⁴ Kumb ok, Jon eim King Eros kanpi yi nim, “Nim amb ei sin, ei

kaplı enanim,” pa nim. ⁵ Nga King Eros eim Jon to kundmbii nim; ba eim wumb pei kin mund mong kułum. Ei nimbil erang, wumb pei Jon ek ni tor kindilił wu mołum ni yi piinjing.

⁶ Kunum ełe wu kombur King Eros kin kułou tunjung. Tok, mam eim mengim kunum ei piik er mulnjung. Kunum ełe Erosiyas eim nge ambłam ei tuk golang nipi, non er endim. Endim ei, King Eros eim kan ka kenim. ⁷ Kanpi, eim ek dinga nipi ambił ei ngopu yi nim, “Nim epi endi simbii ninjii ei, na nim kaplı ngumbii,” pa nim. ⁸ Ambił ei nge eim mam ei nim ek mił piipi yi nim, “Nim wu Jon wumb noł pendiłim wu, ei peng ming endi kindkin tu, nam ngui!” pa nim. ⁹ Ambił ei ek yi neng kin, King Eros eim noman embin to piim, ba ok eim ek dinga nipi ngum ei piim. Pe nga eim wu kombur eim kin kuni ende nok mulnjung, ei piinjing ku. Yi peng piipi kin, “Yi na epi ei ngei!” pa nim. ¹⁰ Eim wu kombur kindang puk, Jon kan ngii pim konu, pang, “Kołmung er tu wei!” pa nim. ¹¹ Wumb puk, Jon peng embił ei ming ełe tu wuk kindik, ambił ei ngangin kin ambił ei sipipi eim mam ngum. ¹² Ba Jon nge ekii siłmin wumb ei ok, Jon ngenj sipik, tukpu tok pendik. Ekii se puk, Jiisas kanik, yi ninjing.

*Jiisas Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum
(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Jon 6:1-14)*

¹³ Jiisas eim Jon ek ei piipi, konu ełe si kindpi noł kanu sipi, konu eipi wumb mulenjing konu eipi ełe pum. Eim endeim mendpił pum. Ba wumb konu owundu orung orung pei piik, eim pum konu ekii se punjung. ¹⁴ Ekii se Jiisas eim

tor pupu kenim ni wumb tiłap owundu pei ok mulnjung. Eim wumb ombu noman ka ngopu, ening pim wumb ei er ka erpi yi erim.

¹⁵ Konu pou neng, Jiisas nge ekii siłmin wumb ok eim kanik yi ninjing, “Sinim ya konu ełe wumb endi mandi mulałmin; nim wumb ei kindan orung puk, kuni kan sık, nok erngii,” pa ninjing.

¹⁶ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nimbił erang wumb pei orung pungii? En enim wumb ei kuni ngungii,” pa yi nim. ¹⁷ Jiisas eim nge ekii siłmin wumb eim kanik yi ninjing, “Sin kuni endi pei sinałim. Bres angił orung kin, omu tał mendpił sałim,” pa ninjing. ¹⁸ Jiisas eim ek nipi, “Kuni ombu ya na moł konu tu wei!” nim. ¹⁹ Eim ek nipi, “Wumb pei mani ełe mułei!” pa neng, mulnjung. Mułangin, eim bres angił orung sipi, omu tał sipi, tonu kanpi, Gos kin ek ka nipi, bres engin topu, eim nge ekii siłmin wu ngang, sipik wu amb ombu ngunjung. ²⁰ Wumb kuni ei nok pangin orung pei mułum ei, kon engki nga tał to piki tunjung. ²¹ Wu kuni nunjung ei 5,000, ba amb kangił ei pei gerik kun enenjing mon.

*Jiisas Tonu Noł Peł Ełe Pum
(Mak 6:45-52, Jon 6:15-21)*

²² Pe Jiisas eim nge ekii siłmin wumb ei kanpi yi nim, “Kumb se enim noł kanu ełe tonu puk, noł orundung pei! Nam wumb ei ‘Pei!’ nip kindip, ombii,” pa nim. ²³ Jiisas eim wumb ei pei nipi kindpi, eim mendpił tonu komung ełe tonu pupu, prei erim. Konu pou neng, eim mendpił tonu komung ełe mułum. ²⁴ Noł kanu ei pupu, tuk noł miim ełe mandi pang, konu pop owundu

topu yi erim. Ei noł kanu kumb ełe om. Opu, noł kanu to ak tumba erim. ²⁵ Konu tengmba mandi erim, ba aninga kopur emii mił pim konu kenjing ni eim noł gopu peł ełe tonu opu, eim ekii siłmin wu mulnjung konu mandi om. ²⁶ Wu ombu molk kenjing ni wu endi noł peł ełe wang mił, wu ombu mund mong kulk, mon gui endi onum, ninjing. Nik, mund mong erik, wii dinga wii tunjung. ²⁷ Pe Jiisas sikir tor opu yi nim, “Enim mund mong enerei! Ei na, na mendpił ond. Enim puku sinerei, mon!” pa nim. ²⁸ Piisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, ei nim mendpił on kin, na nen noł peł ełe op, nim mołun konu ombii,” pa nim. ²⁹ “Oi!” a nipi Jiisas ek yi nim. Pe Piisa eim noł kanu ei si kindpi, noł peł ełe pupu, Jiisas mułum konu bii ni pum. ³⁰ Ba eim konu pop owundu tang, eim mund mong erim. Erpi, noł ełe si mani simbii ni erim. Erpi, eim wii dinga topu yi nim, “Owundu, nim na paki to!” nim. ³¹ Jiisas eim sikir opu, angił mani kindpi, Piisa ambił tonu sim. Sipi yi nim, “Nim pii gii dinga pinalim. Nim nimbil erang nim na kin pii gii ninan?” pa nim. ³² Pe wu tał noł kanu ełe tonu pangil, konu pop owundu tum ni poru nim. ³³ Noł kanu ełe mulnjung wu ombu, en enim Jiisas kin men tok erik Gos embe ambił tonu kindik, “Nim Gos kingam keimi mołun,” pa ninjing.

*Genesares Konu Jiisas Ening Pim Wumb Pei Er
Ka Erim
(Mak 6:53-56)*

³⁴ Galilii noł gopu ei orundung puk si kindik, Genesares konu orung tor punjung. ³⁵ Wumb

konu elege wumb, Jiisas piik pol tok yi elmin. Erik, “Wumb ening pim wumb tu wei!” pa nik kindnjing. ³⁶ Wumb en enim ek dinga nik yi ninjing, “Wumb ening pim wumb ei, ok nim konduk embilngii,” pa yi nengin, ening pim wumb ei ok Jiisas kon elege embilangin, ening pim wumb pei ka mulnjung.

15

*Gos Nge Lo Ek Ei Sinim Kupenjing Ek, Ei To Mani Kindnim
(Mak 7:1-13)*

¹ Kunum elege, lo ek piiłmin wumb kombur ni lo ek emb tołmun wumb kombur ni Jerusalem konu si kindik, Jiisas mułum konu tor onjung. Ok yi ninjing. ² “Nimbił erang nim nge ekii siłmin wumb ei sinim ok kudenjin noł, ‘Erei!’, nik oł ei enarik, kuni nungii kunum ei, angił was enanmin,” pa ninjing. ³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nimbił erang en enim nge elmin oł ei ekii sinmin. Sik, Gos nge lo ek ei si kindinmin min? ⁴ Gos ek yi nim, ‘Nim arnim manim ningii ek ekii sik erngii,’ pa nim. ‘Pe wu endi arim mam kin ek kis nipi ngopu erim kin, eim to kundngii,’ pa nim. ⁵ Ba en enim yi niłmin, ‘Wu endi eim epi pei sałılım wu, ei eim arim mam paki tumba,’ ba ei eim ek yi nimba, ‘Na epi ei Gos ngumbii nipi poru ninj,’ pa yi niłmin. ⁶ Ernjing, menjing ei er ka erngii mił mon nik, en enim elmin oł ei erik, Gos nge ek to mani kindik, en enim elmin oł ei ambił tonu kindiłmin. ⁷ Enim ek kend nge wu

ombu, Aisaiya Gos ek ni tor kindilim wu enim kin ek keimi kun yi nirim. ⁸ Eim ek yi nim, ‘Wumb tiłap ombu en enim gupu eļe na embe ambił tonu siłmin. Nga en enim nge noman ei na kin am turii sałilim. ⁹ En enim wumb lo pendik ełmin ek ei ni tor kindik yi niłmin, Gos nge ek ni tor kindinmin,’ pa yi niłmin. ‘Yi nik kin na kin men tok wii nił nik yi ełmin,’ ” pa nipi ngum.

*Epi Erpi Wumb To Penj Tołum
(Mak 7:14-23)*

¹⁰ Jiisas eim wu amb pei wii topu, “Wei!” a nim. Nipi yi nim, “Enim piik kun erngii. ¹¹ Wumb epi nangin mani punum ei kis mon. Mer gupu eļe ek nengin tor onum ek, ei erang, wu noman tuk ei penj kun ka pinalim mon.”

¹² Kunum eļe eim nge ekii sik ełmin wu ombu ok, eim kanik yi ninjing, “Lo ek piik ełmin wumb, nim nin ek ei piik, kis piinmin ninjing ek, ei nim piin min mon?” ¹³ Eim yi nim, “Emb epi kanim kanim endi nanim Arnan tonu epin mołum ei erip tał pendnenim, epi endi kaplı dumbuł pei puł erngii. ¹⁴ Enim kan wiik tei! Wumb ei ningił tumbun mułum wumb, ei puk, ningił tumbun mołum wumb kombur andłam andan tungii enmin. Pe ningił tumbun mułum wumb endi pupu, endi andłam andan tumbii ni ermaba, ei wumb tał ouni bok tunguł,” pa nim. ¹⁵ Piisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim ek ekin ei pułe ni peni eļe kindan, sin piimin,” pa nim. ¹⁶ Jiisas ek yi nim, “Enim yi ku noman kun ka pinalim, wumb eipi mił mołmun. ¹⁷ Enim piinanmin, wumb

kuni gupu kindilmin, epi nok mani kindinmin ei, mer kirim elege punum. Pupu, nga sipi tor kind si kindinmin. ¹⁸ Ba epi noman tuk palim, nik tor kindinmin ei, noman elege tor onum. Epi ei mendpil wumb erpi kis mondnum. ¹⁹ Nga wumb noman tuk elege tor onum ei yi mil, ek kis nik, epi waning erik, wumb to konduk, amb eipi ngunduk, ol kis eipi erik, epi waning sik, ek kend tok erik, wumb kin ek bul ambiel erik yi elmin. ²⁰ Ol eipi ol ombu erpi wumb er kis monduolum, ba wumb endi angil was enarpi kuni nolum, ei wumb er kis penj mundnalim mon,” pa yi nim.

*Keinan Amb Ei Jiisas Kin Pii Gii Nim
(Mak 7:24-30)*

²¹ Jiisas konu elege si kindpi, pupu Taiya kin Sa-iron konu elege mandi tor pum. ²² Keinan konu elege wumb tilap eipi, amb endi opu konu elege muolum. Amb ei opu, ek dinga nipi yi nim, “Owundu, nim Deipis nge kingam, nim na kin kaimb se. Na nge ambiel ei gui kis ei er kis mundang moolum,” pa nim. ²³ Ba Jiisas ek endi nipi ngunerim mon. Eim nge ekii sik elmin wu ombu ok, ek dinga ninjing, “Amb ei eim wii dinga topu sinim onjpun konu onum ei, nim eim orung kindan orung pangli!” ninjing. ²⁴ Jiisas ek orung kindpi yi nim, “Gos na kindang op Esrel wumb kung siipsiip mil am punjung ei, mendpil sip orung simbii nge onj.” ²⁵ Amb ni opu, eim simb elege mani ming gopsing pii połpu ek yi nim, “Owundu, nim na paki to!” ²⁶ Jiisas ek nipi yi nim, “Sinim kangil kuni sipin, owu ngunermin ei, ol kun pinalim mon.” ²⁷ Amb ei yi nim, “Owundu, nim ek keimi nin, ba wumb

en enim kuni nołmun kuni ełim mani pułum ei owu nołmun,” pa nim. ²⁸ Amb ni ek yi neng kin Jiisas ek nipi yi nim, “Amb, ninim pii gii na kin ei owundu tonu om, epi ninim piin mił yi tonu omba.” Yi neng kin, kunum ełe mendpił amb ei ambłam ka wii mułum.

Jiisas Ening Wumb Pei Er Ka Erim

²⁹ Jiisas konu ełe si kindpi, pupu noł gopu Galilii niłmin konu ełe tor pum. Pupu, komung endi ełe tonu pupu, mei ełe mułum. ³⁰ Wumb tiłap owundu endi ok, eim mułum konu onjung. Ok, wumb ningił tumbun mułum, ni kom ngang ek piinenjing wumb, ni simb angił kis mułum wumb pei sik, eim mułum konu tu wunjung. Tu wuk, Jiisas mułum konu simb ełe mandi tuk mundan-gin, Jiisas eim wumb pei er ka erim. ³¹ Yi mił erang kin, wu amb pei noman nendii tok piinjing. Nimbıl erang wumb ek tingnenjing wumb ei, nga ek tengnjing; nga simb kis mułum wumb ei nga simb ka mułum; ningił tumbun mułum wumb ei, nga ningił ka mułang kenjing. Gos oł ei yi mił erang kin, wumb en enim Esrel nge Gos embe ambił tonu kindnjing.

Jiisas Wumb 4,000 Pei Kuni Ngum (Mak 8:1-10)

³² Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu ombu, wii tang wangin kin ek yi nim, “Wu, amb ombu na kaimb kis piind,” pa nim. “Wumb kunum tekliki pe na kin mulnjung, pe wumb kuni tang piinmin ei, na nga orung pei nimbii kaimb enim. Nimbıl erang wumb ei dinga sinerang, ngii konu bin ni puk, kumb kuni tang mełiłim tumba.” ³³ Jiisas nge

ekii sik elmin wumb ok ek yi nik, “Ya konu eļe orung orung ei wumb mulałmin, sinim kuni jiļi orung sipin wumb ombu kuni ngumun?”³⁴ Jiisas eim ek nipi kii sim, “Enim bres nimberii salim?” Wu ombu yi ninjing, “Sin bres, angiļ orung nga taļ ni omu endeim endeim ni salim,” pa ninjing.³⁵ Pe Jiisas ek nipi wumb ngang, wumb pei mei eļe mani puk mulnjung.³⁶ Pe eim bres pei sipi, omu ombu sipi, eim Arim Gos kin prei erpi ngopu, kuni ombu sipi eim nge ekii sik elmin wu ombu ngang, wu ombu sik mok tok wumb mulnjung wumb, ei ngunjung.³⁷ Wumb pei kuni nok pangin, pinang pang kin, kuni orung muļum ei kon angiļ orung nga taļ, takik piki tunjung.³⁸ Kuni nunjung wu ei 4,000 pei mendpiļ nunjung. Nga amb, kang ambiļ angiļ pendik tuk kindnenjing mon.

³⁹ Jiisas wumb ei pei nipi kindpi, eim noļ kanu endi sipi, pupu konu orung Makaran ni konu eļe orung pum.

16

Jep Oļ Kenmin Nik Wii Tunjung (Mak 8:11-13, Luk 12:54-56)

¹ Jura wumb wu num ombu lo ek ekii sik elmin ni wumb kolk nga konj angk tonu onerngii ni piik wumb ok, Jiisas kanik, eim nimba ek piimin nik eim ermba miļ kenmin nik yi ninjing. Nik, “Eim epin konu eļe jep oļ andan topu oļ, endi erangli!” ninjing.² Ba Jiisas eim ek orung kindpi yi nim, “Konu pou nipi, eni mani pang, enim molk kunum ka simba niļmin. Ei nimbiļ erang kupu muļ kundii erang kanik niļmin.³ Konu kopiiring

okrii ni molk, konu kupu ping erpi ełim ei, enim molk konu pop topu, kumb owundu tumba, nik ełmin. Ba akip kunum ei, na jep oł kanim kanim end oł ei, enim kaplı pii poł tunanmin mon.

⁴ Enim wumb kis molk kin oł kis ełmin. Enim molk jep oł andan topu oł kenmin ninmin, ei na kaplı enermbii. Jep oł andan top ermbii oł ei, Gos ek ni tor kindiļim wu Jona kin ełim jep oł andan tum oł, ei mendpił. Wumb Jona ołup tok, noł ełe mani kindnjing kin, ba nga Gos eim sipi, tonu orung sipi konj mundum.” Eim yi ni pendpi poru nipi, wu ombu si kindpi pum.

*Lo Ek Ekii Siłmin Wumb Nin Wumb Kolk Nga Konj Angk Piinarik Ekii Siłmin Wumb Ombu En Enim Oł Kend Tok Ełmin Ei Nge Ek Ekin Pałim
(Mak 8:14-21)*

⁵ Jiisas eim nge ekii se ełmin wu ombu, noł gopu ełe tumb tok puk, ba en enim kuni bres ni epi endi sik nungii ei, piinarik pendik puk. ⁶ Jiisas eim ek nipi yi nim, “Enim kan kun er mułngii! Jura wumb wu num ombu lo ek ekii sik ełmin wumb ni wumb kolk nga konj tonu puk piinalmin wumb ei kin ek kend tok ek ak mak erik ei yiis bres ełe tok kindangin opu tonu ołum ei mił yi erngii. Ei enim piik kun erik mułngii. ⁷ Jiisas nge ekii sik ełmin wu ombu ek enim kin ek nik yi ninjing, “Eim yi mił neng kin, ‘Sin bres tu wunenjpin,’ ” pa ninjing.

⁸ Ba Jiisas eim bres ni kuni epi sinalim ni piipi kin eim ekii siłmin wumb kin ek yi nim, “Enim wu pii gii dinga pinalim mił wu, nimbił erang enim en enim kin ek nik orung orung kindik enmin?”

⁹ Enim ek ei piinanmin min? Na bres angił orung

ei wumb 5,000 pei ngamb nunjung. Nangin, enim kuni orung mułum ei, kon nimerii kon tunjung ei piinmin min? ¹⁰ Pe nga bres angił orung nga tał ei wumb 4,000 pei ngamb nunjung. Nga kuni orung sik kon nimerii tunjung? ¹¹ Nimbil erang enim piinanmin na enim bres nga ek kun ninand mon? Na nind ei, enim Jura wumb wu num ombu wumb ei ok ek kis ka pei pei nik, kend tok erngii ek ei, piip nind,” pa nim. ¹² Yi mił neng kin, wumb ei nim ek ei pinjing bres ełe kuni yiis mon ek eipi endi ninmin, ni piingii, Jura wumb wu num ombu ei lo ek emb tołmun ek pei nga emb tunjung. Wumb ombu en enim oł yi mił ełmin ba noman tuk ka wumb eipi kin ngonałmin mon.

*Piisa, “Jiisas Eim Krais,” Pa Nipi, “Gos Kindim Wu Mei Mani Om.”
(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)*

¹³ Jiisas pupu Sisariya Pilipai konu ełe pum. Kunum ełe eim nge ekii sik ełmin wumb kii sipi ek yi nim, “Wumb pei na embe nii niłmin?” ¹⁴ Eim nge ekii sik ełmin wu ombu yi ninjing, “Wu kingam wumb kombur, ‘Nim Jon wumb noł pendilim wu,’ ninmin; nga wumb kombur, ‘Nim Elainja,’ pa ninmin. Nga wumb kombur, ‘Nim Jeremaiya ek ni tor kindilim wu endi,’ pa ninmin. Wumb kombur molk, ‘Nim Gos oł ekii se ermba oł ei piikin niłim wu,’ ” pa ninmin. ¹⁵ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, “Enim na nii ninmin?” ¹⁶ Saimon Piisa ek yi nim, “Nim Krais, nim Gos nge kingam molkun, wumb noman konj ngan, wumb konj mułngii,” pa nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Saimon, nim Jon kingam ka piinjii. Ya mei ełe

wu endi nim ek ei ni neng, nim ninan mon. Na Ernan tonu epin mołum ei, nim ek ei nipi nim ngonum. ¹⁸ Piisa, na nim kanip nind. Pe na Gos nge ngii tekmbii ei, ya ku peł ełe tekmbii. Ku peł ełe tekmbii, nim embe ei pułe Piisa ei ku mił. Pe wumb kulngii konu kis ełe nge dinga ei, to mani kindnermba mon. ¹⁹ Na Gos sinim tep er mołum konu ei kii wał sip, nim ngumbii. Epi nim mei konu ambił gii nin epi ei, tonu epin Gos ambił gii nimba ku. Nim mei ełe epi endi si kindin kin, tonu epin Gos epi ei si kindmba ku.” ²⁰ Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu ombu kanpi kin ok yi nim, “Enim wumb endi kanik na Krais Gos kindim wu mei mani om, ninerei mon!” nim.

*Jiisas Eim Kołpu, Nga Konj Ba
(Mak 8:31-9:1, Luk 9:22-27)*

²¹ Kunum ełe Jiisas eim Jerusalem konu ba nge pułe andan tum. “Wumb noman peng pim wumb ni, Gos kin kułmał kałyłmin wumb, ni lo ek emb tołmun wumb pei ok, eim ngenj kumbii ngungii. Ngok, to kundngii, tukpu konu mani pupu, epi nga kunum tekliki ełe tonu opu konj ba, ek ei ni tor kindim.” ²² Piisa eim sipipi tor sipi eim ek kis ngum. Ngopu ek yi nim, “Owundu, nim ek keimi ninan, nim nin ek ei tonu onermba mon.” ²³ Jiisas kan ak topu, ek nipi Piisa ngum, “Seisen, nim na buł morung pui! Nim na kin ek eipi ninjii en? Nim Gos nge ermba oł ei piinan mon. Nim wumb noman ełe erngii epi ei mendpił piin!” pa nim.

²⁴ Kunum ei Jiisas eim ek nipi eim nge ekii sik ełmin wu ombu ngum, “Wumb endi na kin ekii simbii ni piimba wu, ei eim noman to piinarpi

kin, eim ond peri ei kou sipi, na bii konu ekii simba. ²⁵ Wu endi eim nge noman konj peng ka moł ni piimba wu, ei eim noman konj am ba. Wu endi na nge piipi erang, eim noman konj am ba; ei eim noman konj ei nga sipi orung simba ku. ²⁶ Wu endi eim mei ełe epi piipi si kułou topu er mułang, eim noman konj kułmba ei, mei ełe epi er sipi orung simba mił nenj? Nga eim epi nipe endi eim noman konj ei nga top er sipi orung simba ei epi sinalim. ²⁷ Na tonu epin si kindip, mani op wu kingam tałip onj. Kunum ei Arnan Gos nge tiłang owundu ei kin enjel ni ouni ongii. Kunum ełe, na ek keimi ni pendind mił keimi tor ombo ei, en enim oł erngii mił yi ku, Gos eim enim kumep orung kindmba.” pa nim. ²⁸ “Na ek keimi nip enim ngond, wumb kombur ya ełe angiłmin wumb ei, konj mułngii. Mułangin, na wu kingam ei king mołup ombii,” pa nipi ngum.

17

Jiisas Ngenj Ei Kanim Eipi Kulum (Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)

¹ Pe kunum angił orung nga endeim poru neng, Jiisas eim Piisa sipi, Jeims angim Jon kin nipi, seng puk tonu komung owundu endi ełe tonu punjung. Komung ei am ei tonu sim konu, en enim mendpił mulnjung. ² Jiisas nge ngenj ei nga ngenj endi epi mił peng kenjing. Eim kumb ningił ei eni topu tiłang enim mił, yi tiłang owundu erim. Nga eim alap ełe kuru mił tiłang erim. ³ Moses kin Elainja tał ouni tor okuł, Jiisas eim kin ek tangk kenjing. ⁴ Piisa ei kanpi kin eim ek yi nim, “Owundu, sinim

ya mołmun ei ka wii. Nim kaplı nin kin, ya ełe na ngii tika teklikı tekmbii. Endi nim nge; nga endi Moses nge; nga endi Elainja nge,” pa nim.

⁵ Ek nipi mułang, kupu kuru tiłang owundu erpi opu, wu kei enjing konu om. Kupu ei opu wu kei kin peļi erim. Erang, kupu tuk ełe Gos ek endi tor om ei yi nim, “Ei na nge kingam, na eim kin noman ka wii ngond. Na eim ka wii piind; nga enim eim ek piingii.” ⁶ Jiisas nge ekii sik ełmin wu ek ei piik, mund mong erik, mani mei ełe puk pinjing. ⁷ Jiisas eim mandi opu, wu ombu embłim. Ambiłpi, ek nipi ngopu yi nim, “Enim mund mong enerei mon!” nim. ⁸ Pe wu kei tonu angk kenjing ni, wumb endi mulenjing; ba Jiisas eim mendpił mułum kenjing.

⁹ Jiisas ni wu kei kin komung ei si kindik mani puk, Jiisas eim kin ek nipi ngum, “Enim pe kanik onmun, ei wumb eipi kanik ninerngii mon. Pepi, pang pang tonu epin si kindpi mani mei ełe opu, wu kingam mił mołpu kołpu, nga opu konj pum kin, ek ei tor pangli,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu kei eim kin kii sinjing, “Nimbił erang lo ek emb tok mołmun wumb ei, Elainja kumb se om̄ba ninjing?” ¹¹ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei keimi! Elainja eim kumb se om̄ba. Opu, oł kanim kanim ei er kun erm̄ba nge om̄ba. ¹² Ba enim kanip nind, Elainja ok om̄ ba wumb eim om̄ mił pii kun enenjing. Enarik, en enim noman ełe eim kin oł kanim kanim erik enjing. Yi mił ku, akip tonu epin si kindpi, mani mei ełe om̄, wu kingam ei ngenj kumbii simba ku.” ¹³ Jiisas ek yi neng kin eim nge teklikı ekii sik ełmin wu ombu

piinjing ei, Jon wumb noł wii pendilim wu ei, kin ninim ni piinjing.

*Jiisas Kangi Endi Gui Kis Pim, Er Ka Erim
(Mak 9:14-29, Luk 9:37-43)*

¹⁴ Pe puk, wumb tiłap owundu endi tor onjung konu ełe, wu endi Jiisas kin tor opu, ming gopsing pii połpu, eim simb ełe mani opu mołpu mei ełe pim. ¹⁵ Pepi, ek yi nim, “Owundu, nim na kin kaimb piin kin, nanim kangi ei noman wulu mił pang, pupu dup peł ełe pułum; nga noł tuk pupu, eim ka mulałim mon. ¹⁶ Na sip tu wup, nim nge ekii sik ełmin wumb mulnjung konu ninj ei, wu ombu kaplı ka enenjing mon!” pa nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim wumb tiłap pei pii gii pinerim; nga enim noman tuk kun ka pinerim wumb. Kunum nimerii na enim kin kongun er mołamb kin, enim Gos nge noman dinga ei pii poł tungii? Enim kangi ei na kin tu wei!” nim. ¹⁸ Jiisas kangi ni tu wangin, gui kis ni ek ngopu tor kindim. Kindang, kangi ei pe mendpił ka wii mułum. ¹⁹ Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu mendpił ok, Jiisas kanik ek nik kii sinjing. “Nimbił erang sin gui kis ei to tor kindnenjin?” ²⁰ Eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim pii gii aninga mendpił pim. Peng kin, enim ermin ni enjing kaplı enerim. Na enim kin ek keimi nip enim ngond, enim pii gii ei kuni maser mong kembis wii ei sem simbii mong mił yi pim kin, enim mei komung ya pałim ei mon, pukun orung ełe pui,” nengin kin ba. Pe enim epi endi ermin, ni pii gii, epi ei kaplı erngii. ²¹ Ba andłam eipi endi seng, gui kis ei mił to kindmin mił mon.

Ba prei erpin ngopun, kuni mowii pepin ermin ei, mendpił palim. Epi endi eipi kaplı enermba mon.”

*Jiisas Eim Kołpu Nga Konj Ba Ek Nga Nim
(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)*

²² En enim puk Galilii konu o ende puk molk, Jiisas ek nipi eim ekii sik ełmin wumb ngum. “Na tonu epin mani mei ełe op wu kingam moł. Mołamb, wumb na sik, opu orung wumb ok angił ełe ngungii ei, piip nind.” ²³ Nipi yi nim, “Pe na to kundangin kułmbii; tukpu konu pep kunum tekliki opu pang, nga angip tonu op konj bii,” pa nim. Jiisas eim ek yi neng, eim nge ekii sik ełmin wu ombu noman embin tang piik mulnjung.

²⁴ Ekii se puk, Kapaniyam konu ełe tor punjung ni men ngii owundu ełe andik men ngii ku takis siłmin wumb ei ok Piisa kii sik yi ninjing, “Enim nge ek emb topu ngołum wu, men ngii owundu ełe ku takis tołum min mon?” a nik. ²⁵ Piisa ek nipi orung kindpi yi nim, “Owa, eim enim.” Nga Piisa eim pupu ngii ełe nirik pum, ba Jiisas Piisa kin opu kii sipi ek yi nim, “Saimon, nim noman nipe noman piin? Ya mani mei ełe wu num ei eim kingam amb seng kuimi ngum, ba nga wumb eipi ei wu num eim paki yi ku tum. Tum ełe wumb, nii endi epi ei nga ngopu orung wu eim kin kindngii?” pa nim. ²⁶ Piisa ek nipi yi nim, “Wumb tiłap eipi kin ngołmun,” pa nim. Jiisas ek nipi ngum. “Yi erpi kin, eim nge kingam ku ni epi ngopu orung kindnermba. Yi mił, na Ernan ngii konu ku takis kindnermbii ku,” pa nim. ²⁷ “Pe sinim yi eramin kin, wumb ei sin kin kis piingga ei

mon. Nim pukun, noł gopu ełe omu wuk kindan, omu endi ok tonu opu pim kin, sakin, gupu ełe ambił aki tokun kenjii ni, ku monii endi pimba ku ei, tu wukun wumb ei ngunjii. Ngunjii ku ei, wumb ei nge tiłap ouni ngunjii; ei kaplı ermba,” pa nim.

18

*Gos Sinim Tep Mołum Konu Ei Ni Epin Tep
Mołum*
(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

¹ Kunum ełe Jiisas nge ekii sik ełmin wu ok kin ek yi ninjing, “Wu nii endi Gos sinim tep er mołum konu ei wu owundu mendpił mołum?”

² Jiisas eim kangi kembis endi tu wupu, tuk mulnjung konu ełe engndim. ³ Eim ek nipi yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Enim ok kangił kembis mił ek keimi ni piik mulnjung kin, enim Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk punerngii.

⁴ Wu endi eim ngenj ei mani kind si kindpi, eim noman to piinarpi mułmba wu ei Gos sinim tep er mołum konu wumb tuk mułngii ei, to mani kindpi mołum kumb ełe ba. ⁵ Nga wu endi na nge embe ełe piipi kangił ei mił ‘Oi!’ a nipi, eim ngii ełe nirik simba wu ei, na yi ku, ‘Oi!’ a nipi, eim ngii ełe nirik simba,” Jiisas eim ek yi nipi wumb ngum.

⁶ “Wu endi opu, na kangił mołmun ei na kin pii gii peng mołmun ei to kis ermbii ni ermba wu ei, eim kumep owundu kis mendpił ei eim simba. Ba wu ei kom ku owundu endi sik num goltum ełe kan kulk sipik, ep noł mii ełe to mani kindngii wu ei, kumep kembis simba,” pa nim. ⁷ “Mei wumb

kaimb kis piind. Wumb eipi ei ok kin wumb, na kin pii gii ninjing wumb ei si tor singii. Keimi, oł ei mił tonu ołum. Ba wumb nii endi wumb ei oł yi mił erngii nipi si tor sim wumb ei, eim kin oł embin tui kis endi ei eim kin tonu omba.

⁸ “Pe nim simb min angił ei endi Gos buł ngopu ermbii ni erim kin, endi kiłpi to si kindnjii. Yi erang kin, ninim simb endeim min angił endeim ei peng konu ka ełe punjii ei ka. Simb angił orung orung ouni pimba ei, dup konu tukpu ełe mani kindngii ei, kulałmin kunum kunum dup no mułmba. ⁹ Pe ninim ningił ei erang kin Gos buł ngokun si kindkin en kin kaplı ninim nge ningił kopiskin tor sakin, olkup tokun si kindnjii ei, ninim konj mulnjii. Nim ningił endeim peng konj mulnjii ei kaplı, ba nim ningił tał pim kin, nim oł kis kanim kanim eran kin, nim olkup tok dup konu kindngii ei kis.”

*Kung Siipsiip Am Pum Ek Ekin
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ “Enim kan kun er mułngii; tuk kangił kembis mołmun ei epi wii mon. Na enim kanip nind, tonu epin en enim enjel tep ełmin ei, na Ernan tonu epin mołum ei mandi mołmun piiłmin. ¹¹ (Nimbił erang na tonu epin si kindip, ya mani mei ełe op tełim moł. Mołamb, wumb am punjung ei, sip orung simbii nge onj.) ¹² Enim er piinmim mił nenj? Wu endi eim kung siipsiip 100 pei mulnjung ei, endeim am pum. Ei eim kurnermba min? Ei mon. Eim kung siipsiip 99 pei tonu komung ełe mond si kindpi, eim pupu, kung siipsiip Endeim am pum ei kurpu ba. ¹³ Na ek keimi nip enim ngond, wu ei pupu, eim kung

siipsiip ei kan sim kin, eim ka wii piimba. Nga eim kung siipsiip 99 am punenjing ei kin ka wii piinalim mon. ¹⁴ Yi mił ku, sinim Erinjin ei tonu epin konu mołum, ei eim tuk kangił kembis mołmun ei am punerngii ni piinim.”

Engnjing Oł Kis Ełim Ei, Nik Ka Ełmin Oł Ei

¹⁵ “Pe ninim angnim ei oł kis nim kin erim ei, pe nim pukun eim kin molkun, eim oł erim ei andan tunjii ba eł ełip mendpił konu koi erkił ek ningił. Ek yi nen ninim, angnim nim ninjii ek ei piim kin, ninim angnim si orung sinjii. ¹⁶ Ba wu ei nim ek piinerim kin, nim pukun nga wu tał nga sinjii. Sen, enim tep to pungii. Puk, wu tekliki ni tał ni ek ni tor kindngii ei, Gos nge ek ninim mił yi erngii. ¹⁷ Ba eim wu ombu ek piinermbii nim kin, nga pukun Gos nge tiłap men ngii endi wumb mołmun ełe sipnpii. Nga eim Gos nge tiłap wumb ei ningii ek piinermbii nim kin, enim yi mił piingii wu ei torung pii gii ninanim wu, ni ku takis sipi ełmin wu ei mił mołum.”

¹⁸ “Na ek keimi nip enim ngond. Pe nga enim kin ya mei ełe oł endi wumb erngii ei, enim buł ngok noman to piinenjing kin, ei yi ku Gos tonu epin konu mołum buł ngopu noman to piinermba. Pe nga ya mei ełe enim kin oł endi wumb erngii oł, enim noman to piinjing kin, ei yi ku Gos tonu epin konu mołum yi mił ermba. ¹⁹ Na ek nga nip enim ngond. Enim tuk mei ełe mołmun ei wu tał eł ełip noman ende sekił prei erkił, epi endi simbił ningił. Ei na Ernan epin mołum ei, kaplı paki tumba. Topu singił, epi ei ngumba. ²⁰ Keimi,

wu tał min tekliki mił molk, na nge embe piik tuk kułou tungii ei, na op tuk ełe op mułmbii,” pa nim.

Kongun Wu Epi Sipi Nopu Pendilim, Ei Nge Ek Ekin

²¹ Kunum ełe Piisa opu ek kii sipi Jiisas ngum, “Owundu, kunum nimerii na engnan opu oł kis endi na kin erang, na eim si kindip ngumbii. Kunum angił orung nga tał min?” ²² Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim kunum angił orung nga tał nin ba na nim kanip nind, kunum kunum pei eim nim kin oł kis ermba, ei kil ngunjii,” pa nim. ²³ “Yi mił eran, Gos sinim tep er mołum oł, ei yi mił king owundu endi mołpu, eim kongun wumb eim epi se no pendngii, ei eim mołum ei er kun ka erpi, akip tor sipi yi ełim. ²⁴ Pe wu king ei eim wumb ei epi se nok pendiłmin ei, akip orung simbii nipi kongun pułngun mondup erang, wumb wu endi eim kin tu wunjung. Wu ei ku owundu kis dinga er sipi no pendim. ²⁵ Ba wu ei ku kaplı ngo orung kindmba mił pinerim mon. Yi peng kin, eim nge wu owundu king ei mołpu yi nim. “Wu ei eim ambim ni eim kingam ambiłim noł nin eim epi kanim kanim pei wumb ngok, ku singii. Sengin, ku ei nanim kin orung om̄ba,” pa nim. ²⁶ Yi mił neng kin, wu ni opu, king enim konu simb ełe mani mei ełe pepi, ek dinga nipi yi nim. ‘Wu owundu, nim na kin kaimb sin kin, na kindan andip kaplı ku epi kanim kanim na sip no pendinj, ei kaplı ngo orung kindmbii,’ pa nim. ²⁷ Pe wu owundu ni eim kongun wu ek nim mił, ei piipi, kaimb sipi, ku no pendim ku ei kaplı ngo orung kindmba pinerim ku, ei nim, ‘Epi endi

ngunerii mon ku!' nim. Nipi, nga eim noman elege
to piinerim mon.

²⁸ “Kongun wu ni eim si kindpi pupu, nga eim angim kongun wu endi eim ku sipi no pendim wu ni om konu ambił gii nipi, yi nim, ‘Na ku sakin no pendin ku, kapli pe mendpił ngo orung kindnpii!’ pa nim. ²⁹ Yi mił neng kin, angim kongun wu endi ni mani mei elege ming gopsing pii połpu ek dinga nipi yi nim, ‘Nim na kaimb piin kin, kapli kui er mułan, na andip kapli, nim ku ngo ninim kin orung kindmbii.’ ³⁰ Ba eim mon nipi, sipipi kan ngii elege pindamb, ‘Kapli, eim nanim ku sen mił ngo orung kindpi poru nipi, kan ngii tor omba,’ nipi yi nim. ³¹ En enim kongun wu endi oł ei kanik, noman embin to kis piinjing. Piik, puk, wu owundu mułum konu kanik erim oł mił pei nik, wu owundu ngunjung. ³² Yi mił nengin kin, wu owundu ni kongun wu ei wii to nirik sipi yi nim, ‘Nim kongun wu kis, nim ok na kin ke nen, na nim ku owundu kis no pendin ei ngo orung kindnerii mon nip, nim kaimb sip mon minj. ³³ Na nim kin kaimb sip ngunj, ei mił ku nim kongun wu endi ombu kin, yi mił ku kaimb sinjii, ba nimbil erang yi mił enen?’ ³⁴ Yi nipi, wu owundu wu ei sipi kindang, wumb eim sipi kan ngii kindnjing elege pepi mołum. “Eim wu owundu kin ku sim mił ngopu poru nipi, eim kapli kan ngii elege si kindpi tor omba,” pa nim. ³⁵ Jiisas eim ek nipi poru nipi yi nim, “Pe en enim nge noman elege enjing oł kis ei si kindnenjing kin, na Ernan tonu epin mołum, ei enim kin yi ku ermba,” pa nim.

19

*Jiisas Ek Nipi, "Amb Sik Nga Si Kindnerngii," Ek Ei Nim
(Mak 10:1-12)*

¹ Jiisas ek ei nipi poru nipi pendpi, Galilii konu si kindpi, pupu Juriya konu owundu ei si kindpi, pupu noł tungun orundung Joran ni konu ełe pum. ² Wumb pei eim pum konu ekii se punjung; ening pim wumb pei tu wunjung, ei er ka erpi yi erim. ³ Lo ek emb tolmun wumb ei, ok Jiisas nimba ek piimin nik, kii sik yi ninjing, "Wu endi kaplı eim amb kiłpi to si kindmba ei, sinim lo ek ełe kaplı yi ermba ninim min mon?" ⁴ Pe eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim Gos nge ek ei ger kinenjing min? Gos epi am pei kumb ok eririm, Gos eim ei kumb ok wu kin amb tał eririm." ⁵ Ek yi nim, "Peng kin, wu ei eim mam arim si kind opu, eim ambim kin o dambiltpi ende punjnguł. Pukuł, wumb tał nga o endeim molkuł poru ningił. ⁶ Yi mił wu amb wumb tał mon, wumb endeim. Gos epi erpi ende kindpi pendnim ei, pep poru ninim ei, nga wumb endi to eipi eipi kindnermba mon." ⁷ Wu ombu ek dinga nik yi ninjing, "Nimbił erang Moses lo ek yi niłim, wu endi amb kiłpi tumba ei, pipe mon endi eim ambim ngopu, kaplı si kindmba nirim? ⁸ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Moses enim embnjing to tor kindngii nirim ei, nimbił erang Moses nirim ek ei enim piinarik, buł ngok yi erangin kin, Moses yi nirim, ba kumb ok Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ełe oł yi endi tonu wang enałmin mon. ⁹ Pe wu endi eim ambim

eim kin mandi mularpi, wu eipi kin ningił erang
wu ei eim ambim tor kindpi, nga pupu amb konj
simba ei, Gos nge lo ek ei wu to kis enim, oł kun
pałim mił enanim,” pa yi nim.

¹⁰ Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu ombu, ek nik
ngok yi ninjing, “Oł yi pimba ei, wam ambim tał,
eł elip kongun nikił kun erngił, yi pimba ei wu
pupu, nga amb konj sinermba; nga amb yi ku
pupu wu konj punermba mon ku.” ¹¹ Jiisas eim
ek yi nim, “Ek ei na nip ngond, ‘Ei wumb pei pei
kaplı erngii oł mił mon. Ba wumb Gos kaplı pakı
tang ermبا wumb ei, kaplı nanim nind ek ei kaplı
piyanglı,” pa nim. ¹² “Pe mani mei ełe wu kanim
kanim amb sinałmin wu mołmun ei, puł kanim
kanim pałim. Nimbıl erang, kombur menjing yi
mengpi pendrim mił; nga kombur wumb erangin
mołmun mił; nga kombur en enim amb sinałmin
ei nimbıl erang, en enim Gos sinim tep enim
kongun eii ekii sik puk mułngii. Wumb ombu ek
emb tołum ek, ei piik ekii sik erngii.”

*Jiisas Kangił Kembis Kengip Ek Ka Nipi Ngum
(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)*

¹³ Kunum ełe, wumb kangił kembis kembis
kombur tu wuk ei, Jiisas eim kangił peng ełe
ambiłpi, Gos kin prei erpi ngumba, ni tu wuk ba
Jiisas nge ekii sik ełmin wu molt. “Kangił tu wuk
ei mon,” pa nik. ¹⁴ Jiisas yi nim, “Enim kangił ei
kun erangin nam kin wangin, enim mon nik yi
enerngii mon. Nimbıl erang Gos sinim tep enim
oł, ei kangił yi mił mułngii wumb ei tuk pungii,”
pa nim. ¹⁵ Pe Jiisas eim angił peng ełe ambiłpi,

Gos kin prei er nipi, yi er poru nipi pendpi, konu ełe si kindpi pum.

Kangi Wu Epi Pei Sim Wu
(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)

¹⁶ Pe wu endi Jiisas pum konu tor opu yi nim, “Ek emb tołum wu, na oł ka nimbil oł endi erip, kapli noman konj kunum kunum ei sip kin, konj kunum kunum mołup simbii?” pa nim. ¹⁷ Jiisas yi nim, “Nim na nimbil erang na kin epi ka ei kii sakin? Epi ka endi ermbii ek ei noman to piikin nin, wumb endeim mendpił ka mołum. Pe nim lo ek pałim mił piikin, ekii sakin kapli noman konj kunum kunum mołum ei sinjii.” ¹⁸ Wu ni kii sipi yi nim, “Lo nipe lo?” Jiisas ek yi nim, “Lo ek yi pałim; nim wumb endi to kundnenjii mon! Nga wu amb eipi nge ngundpu sinermba mon! Nga wumb eipi nge epi waning enenjii, mon! Nga wumb endi kin kankin ek kend to ngunenjii, mon! ¹⁹ Ninim arnim manim ek piikin, ekii sinjii. Pe nga ninim noman kultun mił yi wumb eipi mułngii ei, yi ku noman kulkun ngunjii,” Jiisas yi nim. ²⁰ Wu kangi wu ni yi nim, “Na kumb ok kangił kembis kin moł lo ek ombu ekii sip poru nił; nga na nipe epi endi nga ermbii?” ²¹ Jiisas eim ek yi nipi ngum, “Pe ninim am wu kun ka mendpił mułmbii ni piin kin pukun, ninim epi pei wumb ngo, ku sakin ku, ei tu wukun wumb ku sinerang mułngii wumb, ei ngunjii. Yi mił en kin, nim epi ka wii pei nga tonu epin simba sinjii; nim kapli nanim ond konu ekii sinjii,” pa nim. ²² Pe wu ei eim ek ei piipi eim noman embin to

piim. Nimbil erang wu ei eim epi kanim kanim pei sałilim.

²³ Jiisas eim ek nipi, eim nge ekii sik elmin wumb ngum, “Na ek keimi nip enim ngond. Wu endi epi kanim kanim pei simba wu ei, Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk ba, ba ei kongun dinga wii ermba. Nimbil erang eim epi kanim kanim ei erpi, eim sipi konu ka ełe kindnermba mon.

²⁴ Na ek nga endi nip enim ngond. Kung kap endi mułmba kung, ei eim kung gui ondu ełe tuk ombii ni ermba, ei kaplı enermba mon! Nimbil erang ei kung gui ondu ei dinga owii sałim. Ei yi mił ku, wu endi epi kanim kanim pei sałilim wu ei, Gos sinim tep er mołum konu tuk ba, ei kongun dinga owii mendpił pałim,” pa nim. ²⁵ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu ombu ek ei piik, puku sik yi ninjing, “Wumb nii endi kaplı noman konj kunum kunum mułmba ei simba?” ²⁶ Jiisas wu kei kun kanpi yi nipi ngum, “Wumb kin epi oł yi ei kaplı energii ba Gos eim kaplı epi kanim kanim pei ermba.”

²⁷ Eim ek yi neng kin, Piisa ek nipi orung kindim, “Nim kenjii, sin epi pei ngii konu si kindpin, nim kin ekii sipin onjpun. Ei sin nipe epi endi simin?” ²⁸ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Na ek keimi nip enim ngond. Ekii se kunum tonu omba kunum ei, na tonu epin si kindip, mani mei ełe wu kingam moł. Mołamb, na opu tiłang owundu sipi king mołułum peł ełe mułmbii. Kunum ei, enim na kin ekii sinmin wu ombu ok, peł engki nga tał simba konu ełe mułngii ku. Enim wu num molt, Gos nge wumb ei tep erik kan kun er mułngii,” pa nim. ²⁹ “Nga wumb nii endi eim

ngii konu si kindpi ombo, angim aim noł nin arim mam noł nin nga eim kangi ambił nin eim mei konu si kindpi opu, nanim kin ekii sipi na kongun ermba, ei kaplı eim si kindpi ombo epi mił sipi, nga mering pei mendpił pendpi sipi, nga noman konj kunum kunum mułmba ei simba ku. ³⁰ Ba wumb nii endi pe opu kumb ełe bii ni piimba wumb ei, ok ekii simba. Nga ekii se ni piimba wumb endi ei ok kumb ełe ba.”

20

Ond Wain Tałmin Konu Kongun Wu Kombur Kongun Enjing

¹ “Keimi Gos sinim tep enim oł ei yi mił, wu endi eim noł wain ond pin seng eim pupu kongun wu simbii nip kupiiring ok purum. Ei ok, noł wain kongun erngii nge nip purum. ² Eim kongun wu kombur kin ek tang piipi, noman ende sipi, kunum endeim ni wu endeim endeim kumep ngumbii nim. Pe wu ombu puk, wain tałlikim konu ełe puk kongun erngii nge nipi kindim. ³ Pe konu kupiiring eni 9 erang, eim nga pupu kenim ni epi top ełmin konu ełe wu kombur wii angk kongun endi enenjing. ⁴ Pe wu ombu kanpi ek dinga yi nim, ‘Enim yi ku puk noł wain konu ełe kongun erngii,’ pa nim. ‘Erik mułangin kin na enim kongun erngii mił ku ngumbii.’ ⁵ Wumb pangin, eim nga beli kunum 12 erang, nga pou neng kunum 3 erang, yi ku erpi epi top ełmin konu wumb kurpu sipi kongun ngumba nge pum. ⁶ Nga pou pou nipi emii pimba erang kin, eim nga epi top ełmin konu ełe pupu kenim ni wu kombur

nga ele piram angik mulnjung. Mulangin kin eim pupu yi nipi kii sim, ‘Nimbil erang enim ya ele angik mulangin kunum wii mil poru ninim?’
 7 Wu ombu ek yi nik eim ngunjung, ‘Sin kongun ngumba wu mulalim.’ Pe eim ek nipi yi nim, ‘Enim yi ku puk, nol wain konu ele kongun yi ku engii,’ nipi kindang punjung.

8 “Konu eni mani pupu poru nipi emii ermaba. Erang, ond wain arim opu, kongun wumb tep elim wu kanpi yi nim, ‘Nim kongun wumb wii tokun, tuk sakin, embe sakin, ku ngunjii. Ba wumb ok kongun enjing wumb ei, ku ekii se ngunjii, nga pe ekii se tuk ok kongun enjing wumb ei, ku kumb se ngunjii,’ pa nim. 9 Pe tep wu ni yi nim, ‘Konu pou pou nipi emii pimba erang ok, kongun enjing wumb ei wangin!’ Neng, ok pangin, kunum endeim pei ni ku kumep ngum. 10 Pe nga wumb kongun ok kumb se enjing wumb ei, en enim yi piinjing, ‘Sin kongun ok enjpin, ku kopur pei simin,’ ni yi piinjing ni ekii se onjung wumb ku engki ngum mil yi ku en enim ngum. 11 Ngang sik pendik, ond wain kin kongun wumb kun tep elim wu ei kin ek kanim kanim nik ek kis nik ngunjung. 12 Ngok yi ninjing, ‘Wu ekii se kongun enjing ei konu eni endi pei enenjing mon, ba sin kumb se konu eni kopur pei kongun erpin, nga tinga konu eni dinga tum konu kongun owundu enjpin,’ nik yi ninjing. ‘Ba nim wumb ekii se onjung wumb ku ngun mil sin yi ku ngun,’ pa ninjing. 13 Wu ombu ek yi nengin, ond wain arim wu ei opu, eim ek yi nipi orung kindpi kongun wu endi molum konu ngum. ‘Wu pul, na nim kin ol kis endi enand mon. Ba enim na kunum endeim

ni ku ngumbii ninj, ei enim na kin kapli ninjing,’ pa nim. ¹⁴ ‘Nim ku se mengkin ninim ngii konu pui!’ a nim. ‘Ekii sik ok kongun enjing wumb ei, enim ku ngunj mił, yi ku ngumbii end,’ pa nim. ¹⁵ ‘Pe na nam ku kumep ei kapli wumb ngop, nga sip kongun epi end ermbii. Ei na kapli ermbii min? Enim na ku ełe kanik, pei simin na wu ka mołum ni piinmin min?’ ” Ond wain arim ek yi nipi ngum. ¹⁶ Jiisas eim ek ei nipi poru nipi yi nim, “Pe nga wumb kombur en enim kumb simin ni piik mołmun wumb ei, nga ok ekii singii. Nga ekii sik ongii ni piinmin wumb ei, ok kumb singii,” pa nim.

*Jiisas Ek Kunum Teklikni Nim Ei Kołpu Konj Ba
Nge Nim*

(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷ Jiisas eim Jerusalem konu tonu bii ni pupu, eim ekii sik ełmin wu engki nga tał sipi sipim. Andłam ełe puk, Jiisas eim ek nipi eim nge wu ombu mendpił ngum. ¹⁸ “Piiyei!” a nim. “Pe sinim Jerusalem konu tonu bin onmun. Pamin! Na tonu epin si kindip mani mei wu kingam moł. Mołamb, na sik sipik, kułmał kałymin wumb nga lo ek piiłmin wumb ei kin ngungii. Ngangin kin, wumb ei kos piik, nga na to kundngii nge nik piik erngii,” pa nim. ¹⁹ “Nga na wumb ei sik, sipik, wumb tiłap eipi endi ngungii. Ngangin, wumb ei sik, na kepii tok, na kin ek kanim kanim nik, ek korum tok sipik, ond peri ełe to kundngii. Nga kunum tekliki tukpu ełe pep, nga angip op konj bii,” pa nim.

*Jeims Kin Jon Tel Menjngiļ Epi Dinga Endi Kii Sim
 (Mak 10:35-45)*

²⁰ Kunum eļe, Sependii ambim eim nge kingam tał sipi opu, Jiisas muļum konu tu wupu, eim mei eļe ming gopsing pii poļpu kan, mani kan pepi prei erpi Jiisas kin epi endi kii sim. ²¹ Pe Jiisas yi nim, “Nim epi nipe sinjii nin?” Eim ek yi nipi Jiisas kin orung kindim, “Ekii se ninim king mulnjii kunum ei, na kangi tał okuļ, endi nim angiļ tundung muļang kin, endi opu nim angiļ taring muļang. Molkuļ, eļip Gos nge wumb tep er muļnguļ.” ²² Eim ek yi neng, Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim kii sinmin epi ei, enim pii poļ tunanmin, mon! Pe enim kapļi na epi embin tui owundu pe ko wumbii er moļ miļ, enim yi kapļi ko wungii ku? Nga pup ond peri eļe kuļmbii miļ, enim yi ku kapļi erngii min?” En enim kapļi ninjing, “Sin kapļi yi ermin.” ²³ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Keimi, eļip kapļi na epi embin tui ko wumbii miļ nga eļip yi ku pukuļ epi embin tui ko wunguļ. Ko wukuļ yi erngiļ ei kapļi. Ba okuļ endi angiļ tundung muļang kin, nga endi angiļ taring muļang yi erngiļ, ei na kongun mon! Eļip ngumbii miļ pinaļim. Wumb nii endi nanim Arnan ok konu eļe muļngii pa nimba wumb ei kapļi ok konu eļe muļngi,” pa nim.

²⁴ Jiisas eim ekii sik eļmin wu engki kei, wu angim angim tał ek ei piik kin, wu angim angim tał kin kis piik, noman embin peng yi erik mulnjung. ²⁵ Ba Jiisas eim wu ombu wii tang, wangin eim ek yi nim, “Enim piinmin ya mani mei konu eļe wu king wu ei, wumb tiļap eipi ei to mani

kindiłmin, en enim wu owundu ombu molk wu amb ek nik ngok yi ełmin piingii,” pa nim. ²⁶ “Ba oł ei nge, ya sinim mołmun konu ełe yi tonu onermba mon. Wu endi tuk wu owundu mułmbii ni pimba ei, wumb pei paki topu, eim kongun wu mendpił mołpu, eim embe ambił mani kindmba. ²⁷ Wu endi eim mołpu o kumb ełe bii ni piimba, wu endi enim mołmun konu ełe tuk mułmba, ei eim kaplı kongun wu mił enim eim no kulkuł se mułangin kin eim enim kanpi kun erpi se mułmba. ²⁸ Yi mił, tonu epin si kindip mani mei ełe, na wu kingam mołup yi mił ermbii oł. Na nam op, ei opu wumb na kin kongun erik, na paki tungii nip onenj mon! Na op, wumb paki tumbii nge onj. Op, na ond peri ełe kułamb, na miyem ełe wu amb pei sip, orung simbii nge onj,” pa nim. (Ek ei eim ermba nge ei piipi nipi ngum.)

²⁹ Pe Jeriko konu si kindik pangin, wumb tiłap pei Jiisas pum konu ekii se punjung. ³⁰ Ningił tumbun mułum wu tał, andłam wer ełe molkuł piinjngił ni Jiisas andłam ełe ek tengpi o pang, piikił wii dinga tunjnguł. Tokuł ek dinga nikil yi ninjngił, “Gos kindim wu Krais nim sin orung sinjii wu, nim Deipis nge tiłap wu sił kin kaimb sinjii.” ³¹ Wumb pei onjung wumb ei ok kin wu tał wii tokuł yi ninjngił, “Wu ei kin ek tingneneł mon!” pa ninjing. Ba wu tał wii dinga tokuł nga yi ninjngił, “Owundu, nim Deipis nge tiłap wu nim sił kin kaimb sinjii,” pa ninjngił. ³² Jiisas angpi ek dinga nipi yi nim, “Na ełip kin nimbił oł ermbii ninmbił?” ³³ Wu tał ek yi ninjngił, “Owundu, nim sił ningił ei er ka enjii nipił ninmbił ninjngił.” ³⁴ Jiisas eim wu tał kin kaimb sipi, eim wu tał

ningił eł embiłang, pe sikir wu tał ningił ka wii seng kankił, Jiisas pum konu ełe ekii sikił punjnguł.

21

*Jiisas Jerusalem Konu Wu King Mił Pum
(Mak 11:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)*

¹ Andłam andik puk Jerusalem konu mandi puk, Bespeis ni konu ełe komung Olip ełe tor puk, Jiisas eim ekii sik ełmin wu tał nipi kindang ok punjnguł. ² Jiisas eim wu tał kin ek yi nipi ngopu kindang punjkuł. “Ełip punmbuł konu ełe alting mandi konu kembis endi sałim konu ełe, kung dongkii endi wał kin, kan kulk kindnjing pałim ei, pe ełip kan poskił se mengkił, na kin tu weł!” a nipi, kindang punjnguł. ³ “Ełip pangił, wu endi ełip kii sim kin yi ningił, ‘Owundu eim kongun peng simbił onmbuł pa ningił.’ Nengił, ngumba,” pa nipi yi nim. ⁴ “Epi ei tonu onum ei, Gos oł ekii se ermba piik niłmin wu ek yi nik pendik mił pe keimi tonu onum pa nipi ek dinga nim,” yi nim.

⁵ “Enim Jerusalem mołmun wumb ei ningii. Pe enim nge king ei enim kin onum. Eim noman emin seng kung dongkii endi kin giyyeng giyyeng ni opu, kung dongkii wał ełe mendpił mołpu onum.”

⁶ Jiisas nge wu tał kumb se pukuł, Jiisas yi ereł nim mił, pukuł enjngił. ⁷ Wu tał kung dongkii mam, wał tał tu wukuł, eł ełip tor konduk gulk tonu kung dongkii ełe kin sengił, Jiisas eim tonu pupu peł ełe mułum. ⁸ Pe wumb kopur pei en enim konduk tor gulk sipik, andłam ełe kumbuk

sinjing. Wumb kombur ond onguł tok sipik, andlam ełe sinjing.⁹ Wumb pei kumb se pangin, nga kombur ekii se Jiisas pum konu ełe puk, wii dinga tok yi ninjing, “Deipis nge kingam eim embe ambił tonu kindamin tonu pangli. Gos eim wu ei kin noman ka ngumba, wu ei Owundu nge embe ełe onum. Gos embe am ei tondrung pangli!” pa nik yi ninjing.

¹⁰ Jiisas Jerusalem konu owundu ełe tuk pang, wumb kanik, puku sik noman kanim endi eipi mił piik. “Wu ei nii?” yi ninjing. ¹¹ Wumb punjung wumb ei yi ninjing, “Wu Gos oł ekii se tonu omba ei piipi niłim, wu Jiisas eim Nasares konu Galilii mei konu owundu ełe wu,” pa ninjing.

Jiisas Gos Men Ngii Owundu Engim Konu Ełe Pum

(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Jon 2:13-22)

¹² Jiisas pupu, Gos men ngii owundu engim konu nirik pupu kenim ni wumb puk, epi top erik enjing ei, en enim kung ni kei ni epi ei sik Gos kin kułmal kełngii enjing. Wumb en enim ku sik erik mulnjung ei, kanpi to makrip anda kindim. Kindpi, ku tonu peł ełe ku mong erik kin, nga epi top erik, mulnjung wumb ei to pułpeł topu, nga peł ambiłpi sipi ak topu yi erim. Nga kei ni peł ełe ku sek enjing wu ei mulnjung konu peł ełe, ambiłpi sipi ak topu, yi erpi to kindang, si kindik anda punjung. ¹³ Eim wumb kin ek dinga nipi yi nim, “Gos nge ek yi mił ninim, ‘Gos nanim men ngii ei prei ełmin ngii ningii,’ pa nim. Ba enim ngii ei erangin kin epi waning wumb mił ngii sałim,” pa nim.

14 Jiisas eim Gos men ngii owundu elege mołpu yi nipi mułang, wumb ningil tumbun mułum wumb, ni simb ak tum wumb tu wangin, Jiisas er ka erim.

15 Ba kułmał kałiłmin wumb ei ni lo ek piilmin wumb ni molt piinjing ni, eim jep oł erpi erang, kangił nirik Gos men ngii owundu elege molt wii dinga tok ‘Osana,’ ninjing ei, nik kin ‘Deipis nge tiłap ende kingam,’ yi ninjing, ei wu ombu en enim molt piik kin kis piinjing. **16** Piik, ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Nim ek ninmin ei nim piin min mon?” Nga Jiisas ek nipi orung kindim, “Na piind, enim Gos ek ei gerik piinenjing min? Ek ei yi ninim,

‘Kangił kembis menjing am nok mołmun, ni kangił dinga mił mołmun ei, Gos eim erpi gupu elege nanim embe ambił tonu kindngii nipi yi ninim,’ pa nim.”

17 Pe eim Jerusalem konu owundu elege mulnjung ei si kindpi, tor pupu Besanii konu kembis elege emii peng pupu mułum.

*Jiisas Ek Neng Ond Pik Kułum
(Mak 11:12-14,20-24)*

18 Mołpu, kupiiring ok, eim Besanii konu kembis si kindpi tor pum, ni eim kuni tum. **19** Tang, kenim ni ond pik mong nołmun ond endi engim, ei pupu kenmbii nipi andłam elege pum. Pupu kenim ni ond ei mong endi to mulerim mon! Onguł mendpił erpi engim. Jiisas ek dinga nipi ond ei ngum, “Nim nga ond mong nga tunerii mon!” Yi neng kin, ond ni sikir kułum. **20** Jiisas eim nge ekii sinjing wumb oł ei kanik puku sik endnjing. Andik ek yi ninjing, “Nimbił erang ond

ei sikir kułii enim?” ²¹ Jiisas ek nipi eim nge ekii siłmin wumb ngopu yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Pe enim pii gii mendpił peng, enim noman tał sinerang mulnjung kin, na ond pik ełe enj oł ei mił enim yi erngii. Ba enim oł yi mendpił enerngii mon! Pe nga enim pii gii mendpił molt kin komung owundu pałım ek dinka nik, ‘Komung pukun ep noł ełe mani pui ningii, ei kapłi ba,’ ” pa nim. ²² “Pe enim pii nik prei enjing kin, enim epi nipe simin nik erngii ei, kapłi singii.”

Wumb Jiisas Kii Sinjing, “Nii Endi Nim Kin Noman Dinga Ngum?”

(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)

²³ Jiisas Gos men ngii owundu ełe orung opu, ek emb topu wumb ngopu mułum. Mułang kin, Jura wumb nge kułmał kałyłmin wu owundu ni Esrel wu num kombur ok eim kanik yi ninjing. “Nim nipe noman dinga sakin kongun ei en? Wumb nii nim noman dinga ei ngum?” ²⁴ Jiisas ek nipi yi nim, “Na ku yi enim kin ek endi nip kii simbii. Ei enim na ek ei nik ngunjung kin, na nam nipe noman dinga peng kongun end, ei nip enim ngumbii,” pa yi nim. ²⁵ “Jon wumb noł pendilim wu ei noman dinga ei jiły mił orung tonu om? Pe oł ei Gos epin konu mani om min mei mani wumb ngenj ełe om?” Pe Jura wu num ombu ei en enim ek nik piik piik erik yi ninjing, “Pe sinim oł ei Gos epin nge epi epin konu ełe mani om, ei ninjpin kin, eim sinim kin ek yi mił nimba; ‘Kapłi, nimbił erang en enim Jon nge ek ei pii gii ninjenjing?’ ²⁶ Ba pe sinim nimin oł ei mei mani wumb kin om ninjpin kin, sinim wumb

tungii ni mund mong kułmun. Kułpun ek ni tor kindnermin yi nik piinjing. Nimbil erang, wumb ei yi ni piinjing, Jon Gos oł ekii se ermba ei piipi niłim wu,” ei yi ni piinjing. ²⁷ Wu ombu ei piik, Jiisas kin ek ni orung kindnjing, “Sin piinanmin,” pa ninjing. Jiisas ek yi nipi wu ombu ngum, “Na yi ku, na noman dinga nipe dinga peng kongun end ei, nip enim ngunermbii.”

Wu Endi Kingam Tał Mulnjung Ei Nge Ek Ekin

²⁸ “Ba enim er piinmin mił nenj? Wu endi kangi wu tał meng seng mulnjunguł. Arim pupu, kingam kumna mułum konu kanpi ek nipi yi nim, ‘Nim pukun pani aka pin kongun erii!’ nipi kindim. ²⁹ Kingam yi nim, ‘Na punermbii,’ nim, ba nga ekii se pum. ³⁰ Arim nge pupu kingam ekii kanpi yi ku nim. Ba kingam, ‘Owa bii,’ nipi, nga ekii se punerim. ³¹ Pe kangi wu tał kangi wu nii eim arim nim ek ei ekii sim?” Wumb yi ninjing, “Kingam kumna arim nim ek ei ekii sim,” pa ninjing. Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Ku takis siłmin wumb ni amb wu eipi eipi ningił erik endnjing amb, ni wumb ombu oł kis mendpił er endnjing wumb ei, nga ok Gos sinim tep er mołum konu tuk pungii. Nimbil erang en enim noman ak tok, Gos nge ek ekii sinjing ełe pungii. ³² Nimbil erang, Jon opu oł kun erpi enim andan tum, ba enim pii gii ninenjing mon. Ba wu ku takis siłmin wu, ni amb wu eipi eipi ningił erik erik endnjing amb, ni wumb ok pii gii eim kin piinjing. Enim oł ei kanik poru ninjing, ba enim nge noman ak tok pii gii ninenjing mon,” Jiisas ek yi nim.

*Ek Ekin Ei Wumb Kis Kombur Kuni Wain Pin
Tep Er Mulnjung
(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)*

33 “Enim wu num wumb tep ełmin wu ek ekin endi nga nimbii end piiei!” Jiisas ek yi nim, “Wu endi eim ond mong wain pin nge konu owundu endi erpi tełim, konu ełe teł mei konu orung orung pei kung gui erim. Nga tukrung ełe, noł wain ming owundu endi erim er sepi ond mong wain tep mułngii ngii endi tekim, yi er sim. Sepi kin, wu kombur ełe kongun top siłmin wu er noł wain mułei nipi pendpi, eim konu turii endi ełe pum. 34 Ekii se ond mong wain nungii kunum mandi erang, noł wain arim eim kongun wu kombur kindang puk, wumb wain pin tep er mołmun ełe pangin eim kuni wain kombur ngungii nipi kindang punjung. 35 Pe kongun ełe wain pin tep er mulnjung wumb ei molk, wu onjung wu ombu ambił gii nik, wu endeim to konduk, wu endi kepii tok, wu endi ku tok kindnjing. 36 Pe nga ekii se kuni wain arim ei kongun wu kombur nga kindim. Ei ok kindim mił mon, kongun wu kombur pei kindim. Pe kuni wain kongun tep er mulnjung wumb kembin ei ok oł ei ku nga enjing. 37 Pe ekii se mendpił, eim nge kingam ek piingga ni piipi kindim. 38 Ba kongun tep er mulnjung wumb ei molk kenjing ni, eim kingam mendpił wang kanik kin, ek nik piik piik enjing. Erik yi ninjing, ‘Kang wu onum, ei eim arim epi ombu pei simba, sinim eim to kundamin! Yi erpin kin, eim kuni wain nin pan aka pin pei ei sinim simin,’ pa ninjing. 39 Nik, kangi wu om ni tor sipik, kuni wain pin torung

ełe to kundnjung.

⁴⁰ “Pe enim er piinmin mił nenj? Ekii se kuni wain pin nge arim wu ei opu, kongun tep er mołmun wu ombu kin nimbił oł ermبا ei piinmin min?” Jiisas yi nim. ⁴¹ Wumb ek yi ninjing, “Kuni wain pin nge arim wu ei opu, kongun tep er mulnjung wumb kis ombu ei to kundmba mendpił. Nga kuni wain pin arim wu ei pani wain pin ei sepi, wu kombur eipi kongun top siłmin er noł wain konu ełe mułei nipi pendmba. Wumb ełe ouni wain arim nge kuni wain ngungii,” pa ninjing. ⁴² Jiisas ek yi nim, “En enim Gos nge ek ka mon ei gerik piinjing min mon? Ei yi nim, ‘Kom ku ngii endi takinmin wumb ei endi si tor kind si kindnjing ku ei, pe ngii ekin mił orung opu tonu opu ku dinga wii pałim. Ku ninim ei Jiisas eim ninim, Gos owundu eim oł ei erang tonu onum ei, sinim kan ka wii kaninmin.’

⁴³ “Yi mił peng kin, na enim kanip nind,” Jiisas yi nim. “Gos sinim tep er mołum konu ei, enim kin sipi orung simba. Sipi, wumb tiłap eipi endi Gos sinim tep er mołum konu ei wumb ngumba wumb ei, Gos oł kun ka erngii. ⁴⁴ (Wumb nii endi eim bok topu pupu, ku peł ełe pim kin, eim topu pułpeł to eipi eipi kindmba, ba nga kom ku ei opu wumb endi ngenj ełe pim kin, wumb ei topu kiłpi topu pułpeł topu, dup sik mił eipi eipi kindmba,” Jiisas yi nim.)

⁴⁵ Pe kułmał kałiłmin wumb owundu ni lo ek piilmin wumb Jiisas eim ek ekin ei piinjing ei eim wu kei kin ninim ni piinjing. ⁴⁶ Piik, eim ambił gii nimin ni piinjing, ba wumb pei mołułmun nik

mund mong enjing. Wu amb en enim yi piinjing, “Jiisas eim Gos oł ekii se ermba oł ei piipi niłim wu, ni piinjing.

22

*Ek Ekin Wu Endi Amb Simba, Kuni Owundu Eririm
(Luk 14:15-24)*

¹ Jiisas nga ek ekin topu ek yi nim. ² “Gos sinim tep er mołum oł ei nge oł konj mił, king endi oł yi erim. Eim kingam amb simba erang, eim kuni owundu erim. ³ Kumb ok, wu king eim nge kongun wumb kindpi, wumb kanik yi ningii, ‘Na kangi amb simba kunum kuni owundu er simbii, ok nungii,’ nirim. Pe kuni owundu nungii kunum ei mandi erang, king ei eim nge kongun wu ombu kindang, wumb andik nengin, wangin neng, puk, wumb kanik nik, ba wumb kan nik wumb ei, ‘Onermin mon!’ ninjing. ⁴ King ni nga eim kongun wu kombur kindpi yi nirim, ‘Enim puk yi ningii, ‘Na kung kou top nui, epi owundu pei sipi, kangi amb simba kuni pei kun er sepi mołum, enim ok, kuni nungii. Wei!’ Nim nik puk yi nei!’ nipi kindim. ⁵ King ei nge kongun wumb puk, wumb kanik nik ni wumb ek ei piinermin nik wumb, en enim si kindik, eipi eipi puk. Kombur en enim ku singii kongun erngii nge puk; nga kombur en enim aka pin kongun erngii nge eipi eipi puk. ⁶ Ba wumb kombur king nge kongun wu ombu ambił gii nik, kepii tok, kombur to konduk erik. ⁷ Erangin kin, king eim popuł sipi, eim nge opu wu ombu kindang puk, wumb ombu ambił gii nik, ei eim kongun wumb to kundnjung

wumb sik to kundngii, nga konu orung orung pei dup kindangin, ‘Nanglı,’ nirim. ⁸ King ni eim ek nipi eim kongun wumb ngopu yi nim, ‘Na kuni owundu wumb nungii ninj wumb ei, kuni er kun er sinj ba wumb wii tunj ei, en enim enmin oł ei kaplı enanim. ⁹ Yi palım ei piik enim puk, andlam elege molk wumb eipi ongii ei, nik tu wangin ok. Ok amb simba kuni owundu er sinj, ei nungii,’ pa nipi, kindang punjung. ¹⁰ King eim yi nipi eim kongun wumb ngang, puk konu orung orung pei puk, wumb kanik ninjing ei, wumb kis, ka ouni ninjing. Nengin, wumb ok eim kingam amb simba erim konu ngii nirik molk piki tunjung.

¹¹ “Wumb wu amb ok mułangin kin, king nirik pupu wumb ok mulnjung ei kenmba nge nirik pum. Pupu kenim ni, wu endeim eim wu endi amb simba erang konduk kindilmin kon ei, kindnerim mon. ¹² Pe king ek nipi wu ei ngum, ‘Wu puł, nimbıl erang nim kuni owundu wu endi amb simba erang konu nirik on, ba konduk kindilmin kon ei kindnan?’ Ba wu ei eim ek nimba elege pinerim mon. ¹³ King ni kongun wumb kanpi kin ek yi mił nim, ‘Enim wu ei simb angıl elege kan tok, olkup to anda emii enim konu elege pindangin pengli!’ pa nim. ‘Emii kunum elege wu ei eim ke dinga nipi, eim nge gupu mong kongpu nopu mułmba,’ ” pa nipi yi nim. ¹⁴ Jiisas nga ek yi nim, “Keimi, Gos eim wumb pei ngii nirik wii tum ba wu kopur endeim endeim ni eim ngii elege nirik wangin,” a nim.

¹⁵ Lo ek piilmin wumb en enim ek nik piik yi ninjing, “Sinim Jiisas ambił gii nimin, ei nipe ek nipin ambił gii nimin?” ¹⁶ Pe enim lo ek

piilmin wumb ei nge kongun wu kombur kin King Eros nge kongun wu kombur kin ouni ok, Jiisas mułum konu kanik yi ninjing, “Ek mon wu, nim sin piinmin nim ek keimi niłin wu, ninim ek keimi minj nikin, Gos oł kun ka elim mił yi nikin wumb ngołun. Pe nim wumb endeim kin noman ngunałin, wumb pei noman ende minj ngołun.

¹⁷ Pe nim er piin mił nenj ei ni sin ngo? Sinim Rom wu King Siisa kin ku takis ngumun min mon?”

¹⁸ Ba Jiisas eim wu ombu noman tuk piik ninjing ek, ei piipi ek dinga nipi orung kindpi yi nim. “Enim ek kend nge wumb, enim ni ek endi nimbii min, yi piik ninmin ei, nimbil erang ninmin?

¹⁹ Enim ku takis tunjung ku endi tu wuk, na ngangin kenmbii,” nim. Neng, takis ku endi tu wunjung. ²⁰ Tu wangin, wu ombu kii sim, “Ku min men ni embe ei nii nge mołum?” ²¹ Wu ombu yi ninjing, “Wu King Siisa nge,” ninjing. Pe eim ek nipi ngopu yi nim, “Siisa nge epi ei Siisa ngungii; Gos nge epi ei Gos eim ngungii,” pa nim. ²² Wu onjung wu kei Jiisas nge ek piik, mund mong erik kin, si kindik punjung.

Wumb Kolk Nge Konj Pungii Ei, Er Pungii Mił Nenj?

(*Mak 12:18-27, Luk 20:27-40*)

²³⁻²⁴ Akip kunum ei mendpił, wumb koltmun wumb ei nge nga konj onerngii yi niłmin wumb ok, Jiisas kin ek nik kii sinjing. Sik yi ninjing, “Ek mon wu, Moses nge lo ek yi ninim, ‘Pe wu endi eim kangił mulerang kułum kin, eim angim eim amb sipi, eim kingam mił endi meng simba,’ pa nim. ²⁵ “Kumb ok wu angim angim angił

orung nga tał mulnjung, ba wu kumna amb ei sipi mułum ei, kułum. Ba kangi endi mulerim. Yi erang kin, eim nge angim ei amb ei sim. ²⁶ Nga angim tuk ei yi ku erim, nga enginjngił ekii ei yi ku erim, yi minj er puk. Puk wu angił orung nga tał pei yi mił erik kolk poru ninjing. ²⁷⁻²⁸ Wu ombu pei kolk poru nengin, amb ei eim mendpił ekii se kułum. Pe nim ne! Ekii se wumb kulnjung wumb ei angk, nga konj tonu ongii kunum ei, wu nii endi amb ei wam mułmba? Nim piin, wu pei amb endeim minj sinjing.”

²⁹ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim Gos nge ek ei piinenjing min? Enim yi ku Gos nge noman dinga ei piinanmin min? Yi mił enim ek ninmin ei kaplı enanim. ³⁰ Yi mił ekii se kułii wumb ok nga konj pungii kunum ei, wu amb sinenjing; ni amb wu punenjing; wumb ombu Gos enjel mołmun mił yi mułngii. ³¹⁻³² Nga enim wumb kulnjung wumb angk, nga konj mułngii ninmin ei, na enim kii simbii end. Enim Gos nge ek ei ger kenjing min mon? Eim ek ei yi mił ninim, ‘Na Eiparam nge Gos, Jeikop nge Gos, Aisak nge Gos.’ Ek pułe yi mił, wu ombu kulnjung, ba nga puk konj mołmun. Wumb ombu Gos ei konj kunum kunum mołum Gos ei nge,” pa nim. ³³ Wu amb, wumb pei ek ei piik, mund mong erik, ek ni Jiisas eim ngum.

*Gos Nge Lo Ek Kumna
(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)*

³⁴ Kunum ełe Jiisas eim ek neng wumb kolk nge konj tonu puk piinalmin wumb ei, gupu ełe ek tingninenjing ek ei lo ek piiłmin wumb piinjing.

Piik, eim mułum konu ełe mandi ok mulnjung.
³⁵⁻³⁶ Wumb mulnjung konu tuk ełe, wu endi lo ek piilim wu mołpu, Jiisas nimba ek piimbii ni piinim, ek ei Jiisas kin kii sim. “Ek mon wu, ek nipe ek endi lo pei to mani kindpi ek ei minj owundu enim?” ³⁷ Jiisas ek nipi, wu ei ngopu yi nim, “Nim nge Owundu nge embe ambił tonu kindkin, ninim kaimb ni, noman tuk ni, noman poru, nga noman ka pei Gos Owundu ngunjii.
³⁸ Lo ek ei endeim owundu mendpił ei, ek lo ka wii mendpił. ³⁹ Nga lo ek endi ei yi mił pałim ku. Ei yi mił, ‘Nim ninim noman ełe kuł ngonum yi ku wumb erpi ei kin, ninim noman ka ngunjii.’ ⁴⁰ Pe ek lo ek tał ei, ek pułe endeim pałim. Ek ei, Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb kin, Moses lo ek pei ei yi ku pałim,” pa nim.

Jiisas Lo Ek Ekii Siłmin Wumb Kii Sim, Krais Ei Nipe?

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹⁻⁴² Lo ek piik ełmin wumb mułangin kin, Jiisas ek kii sipi nipi ngum. “Enim Gos kindim wu Krais ei er piinmin mił nenj? Eim nii kingam?” Wumb ei kanik yi ninjing, “Eim Deipis nge kupam,” pa ninjing. ⁴³ Eim ek nipi wumb ngum, “Pe nimbiił erang Gos Gui Ka ei Deipis kin neng, Deipis mołpu wu ei, ‘Nam Owundu,’ nim? Eim yi nim,

⁴⁴ ‘Owundu ek nipi nam nge Owundu ngopu yi nim: Nim na nge angił tundung orung mulnjii. Ekii se ninim nge opu orung wumb ongii ei sipi, ninim simb mandring ełe kindmbii,’ pa nim.

⁴⁵ Deipis eim nge ek eļe nipi eim, ‘Na nge Owundu,’ ” pa nim. “Nimbił erang wu ei eim nge kupam?” a ninim. ⁴⁶ Wu endi Jiisas nim ek ei nik orung kindngii mił wu endi mulenjing mon. Nga kunum eļe pułngun monduk wumb eim kin kał kulk nga ek kii sinenjing mon.

23

*Lo Ek Emb Tołmun Wumb Nin Lo Ek Połmun
Wumb Oł Ełmin*
(Mak 12:38-39, Luk 11:43,46, 20:45-46)

¹ Pe Jiisas ek nipi wumb pei ngopu, nga eim nge ekii sinjing wumb kin ouni ngum. ² Eim ek yi mił nim, “Lo ek piilmin wumb kin, lo ek połmun wumb kin puk, Moses nge lo ek dinga nik ngok mulnjung. ³ Pe enim wumb ombu ei, lo ek nik ngonmun ei piik, ekii singii. Ba en enim ełmin oł ei, enim ekii sik enerngii mon. Wumb ombu en enim, ek ni tor kindiłmin; ba en enim ek ei ekii sinalmin mon. ⁴ Wumb en enim epi oł embin tui tu wuk, wumb pindang ełmin; ba en enim angił mong eļe endeim, wumb paki tok yi enałmin mon. ⁵ En enim epi pei ełmin oł ei, wumb keningii ni piik, yi ełmin. Nga en enim ka owundu peng eļe talk, prei ełmin. Yi mił erik, en enim konduk eļe olt, moke kanim kanim ełmin. Yi mił ermin ni piik, epi ei wumb keningii. ⁶ En enim noman yi piilmin kuni owundu nungii ei, ‘Sin sinim o pun, peļ kumb eļe mułmun,’ ni piilmin. Nga men ngii konu ei pupun, kumb eļe mułmun nik, yi piik andiłmin. ⁷ En enim yi piilmin, ‘Sin tuk wumb konu eļe endamin wumb molk, sin ek mon wu, yi ningii,’ ni piilmin. Ei mon! Enim wu endeim

mendpił ek mon wu, enim angim angim mułngii.
⁸ Ba wumb molk, enim ‘Ek mon wu,’ ninerngii mon! Wu endeim enim nge ek mon wu, nga enim angim angim yi mułngii. ⁹ Ya mani mei ełe enim, ‘Sin erinjpin endi mołum,’ yi ninerngii mon. Enim nge Ernjing endeim mendpił, ei tonu epin konu ełe mołum. ¹⁰ Enim wumb molk, ‘Enim wu num peng pim wu,’ yi mił ninerngii mon. Enim wu num endi mołum ei, Krais mendpił mołum. ¹¹ Ba enim nge wu owundu ei, enim kin kongun wu mił yi mułmba. ¹² Wu endi eim embe ambił tonu kindim kin, eim nge embe ei mani ba. Wu endi eim embe ambił mani kindim kin, ei eim tonu ba,” pa nim.

Jiisas ‘Ek Mon Wu Oł Kis Enjing,’ Ei Nipi Ngum.
(Mak 12:40, Luk 11:39-42,44,52, 20:47)

¹³ “Enim lo ek piik ełmin wumb ni, połułmun nik ełmin wumb, enim kan kun er mułngii. Enim noman tał sek enjing wumb. Nimbil erang enim Gos sinim tep er mołum ei andłam ondu ngok erangin kin, wumb tuk ełe pungii kaplı enanim mon! Nga en enim konu ełe punarik, nga wumb tuk bin ni enmin ei, pei nik yi enanmin ku.

¹⁴ (“Enim lo ek piiłmin wumb ni, andłam ełe prei olt er mułamin kin, wumb keningii nik ełmin wumb ni enim kan kun er mułngii! Enim kend tok nik ełmin wumb, enim amb wenjing kulnjung amb ngii konu ełe epi waning erik, yi ełmin. En enim prei kinan erik, ei enim oł ełmin, ei nge enim kumep kis endi singii,” pa nim.)

¹⁵ “Enim lo ek piiłmin wumb ni, andłam ełe angk prei olt ermin; wumb keningii nik ełmin

wumb ni, enim piik kun er mułngii! Enim nge noman tał er pałim. Enim ep noł ni, konu mei orung orung andik, wu endi semin Jura nge wu mułmba nik endnjing. Andik kin, wu endi tuk sinjing wu ei, am dup konu peł ełe kun tuk ba wu mołum. Ei en enim yi mił ku; ba enim eim kin nengin erpi, eim am oł kis wii erpi, enim to mani kindnim,” pa nim.

¹⁶ “Enim lo ek nga pei nik enmin, ei kun punałim mił enim; ek eipi eipi nik lo ek ei ekii sik niłmin; ba Gos lo ek ekii sinałmin. Enim ningił tumbun kis mułum; ba nga wumb andłam andan to ngungii enmin. Kapłi enim kan kun er mułngii! En enim ek yi niłmin, ‘Wumb endi men ngii kin, ei nipi, ek keimi mendpił nind. Nipi, angił tonu kindmba wu ei, ek wii mił nimba. Pe wumb en enim lo ek eipi eipi en enim noman ełe nik ełe, en enim ekii sik, andłam kun sałim mił punarik kin, Gos nge lo ek ei ekii sinałmin mon. En enim nge lo ek ni pendnjing ek lo kembis kembis, ei nge ekii siłmin. ¹⁷ Enim ningił tumbun kis mułang, noman wulu pang mołmun wumb! Epi nipe ei owundu? Min gol ei epi owundu min? Men ngii ei erang, gol opu kun ka mendpił mułmba min? ¹⁸ Pe nga enim wumb molk yi niłmin, ‘Wu endi kułmał kałymin konu ełe angpi, ek tonu dinga nipi, ek keimi nind niłim ek ei, enim ek wii niłmin. Nga wu endi kułmał kałymin epi sipi, tonu kumo ełe sepi, ek keimi nimba ei keimi, eim yi ku erpi mułangli!’ niłmin. ¹⁹ Enim ningił tumbun kis mułang, ek ninmin min, epi nipe owundu? Kułmał kałymin epi tonu kumo ełe sepi, epi owundu min? Kułmał kałymin kumo ei

erang, kułmał epi ei kun ka mendpił min? ²⁰ Pe
wu endi eim kułmał kaliłmin konu kumo ełe kin,
ek endi tonu nipi, dinga ermbii nipi ermبا ei,
tonu kumo ełe epi pei mułmba epi ei kin, ouni
ek dinga nimba. ²¹ Wu endi men ngii owundu
ek tonu nipi, ek ni dinga ermبا ei, eim men ngii
owundu ełe ni, Gos men ngii nirik mołpu, ku ouni
ek dinga nimba. ²² Wu endi tonu epin ek tonu
nipi, ek endi ni dinga ermبا ei, Gos peł mołum
owundu ei kin, ouni ek nipi dinga ermبا,” pa
nim.

²³ “Enim lo ek piik ełmin wumb ni, wumb enim
lo ek andan tołmun wumb; enim kan kun er
mułngii! Enim noman tał pim wumb. En enim
aka pin me min, kuni singin erang, epi engki tu
wuk, endeim aninga tonu ei Gos ngok yi ełmin.
Ba enim lo ek pei enim si kindiłmin ek ei, nga ekii
sinermin mon. Ei ek yi ek, wumb nok tumba kun
ka ek ni, oł kun erngii ek ni, noman ka wumb
ngungii ek ni, lo ek Gos kin epi engki nga sipi,
Gos ngok erngii oł ei, enim si kindnanmin mon!
Ba epi lo ek owundu ei oł keimi erngii,” pa nim.
²⁴ “Enim ningił tumbun kis mułum wumb molk
kin, wumb andłam kun andan tungii enmin min?
Ei kaplı enanim mon! Enim epi kembis kembis
noman peng kongun er molk kin, ba Gos nge epi
owundu ei, enim ambił gii ninarik mołmun,” pa
nim.

²⁵ “Enim lo ek andan tołmun wumb ni, lo ek
piiłmin wumb; enim kan kun erik mułngii! Enim
noman tał er pałim wumb. Enim ngenj torung ełe
noł was er ka erik mołmun; ba enim noman tuk ei
tukrung oł kis pei seng, ei penj mendpił mołmun.

26 Enim ningił tumbun lo ek andan tołmun wumb! Enim ming kap tukrung ok was er ka erik, nga torung ei eim ka wii konj simba ku,” pa nim.

27 “Enim lo ek andan tolmun wumb ni, enim lo ek piik nik elmin wumb; enim kan kun er mułngii! Enim noman tał seng kin, ek tał er nik nik enmin. Ei enim wumb yi mił mołmun ei guimeng tukpu ełe, torung kopung kuru ka kand sengin ka sałim; ba tukrung ełe wumb kuli embił piki topu, epi kis er sałim mił enim noman ełe yi sałim. **28** En enim yi mił ku mołmun. Wumb enim ngenj ełe kanik kin, enim wumb ka mołmun ni piinmin; ba noman tukrung orung epi waning ni, lo ek to kindik, oł kis ei tuk ełe piki to mołmun.”

*Jiisas Ek Nipi, Ek Emb Tołmun Kumep Kis Singii
(Luk 11:47-51)*

29 “Enim lo ek piik elmin wumb ni, enim lo ek andan tołmun wumb, enim kan kun er mułngii! Enim noman tał peng ek tang mulnjung wumb, enim ek ni tor kindiłmin wumb nge tukpu ełe, kung gui pok ni, kom ku ka wii elmin. Nga wumb oł kun ka elmin wumb ei nge, tukpu ka wii elmin ku. **30** Molk ek yi niłmin, ‘Pe sin ok kudenjin noł mulk kunum ei, sin mołpun kin, kaplı sinim ek ni tor kindiłmin wumb paki tamin, to kundnałmin mon!’ **31** En enim ek ei niłmin ei, enim ek ni tor kindiłmin wumb to kondułmun ek ei piik niłmin. Enim ek ni tor kindiłmin wumb to kundnjung wumb ei nge tiłap ende molk kin, ninmin,” pa nim. **32** “Kaplı, en enim kudenjin noł ok elmin oł ei, erik poru ningii. **33** Enim wembii, enim wembii kis nge kingenjing noł; Gos

enim kos owundu piimba kunum ei, enim dup konu mendpił pungii. Nimbił erang enim kos ełe tungu erngii. Tungu ermin ni erngii, ei kaplı enermba mon. ³⁴ Yi pałim ei piik, pe na ek ni tor kindiłmin wu kombur sip, noman ka piim wu kombur kin, mon ek tołum wu kombur kin, Gos ek ka piik tor niłmin wu kombur kindamb, enim kin ongii ei, enim kombur to kunduk, nga kombur sik, ond peri ełe to kundngii ku. Nga kombur enim men ngii ełe tungii. Nga wu kombur konu owundu endi ełe bułun to sipik, konu owundu endi ełe tor sipik, yi erngii,” pa nim. ³⁵ “Wu kombur mei konu wu oł kun ka mulk wu ei, enim to kundnjung ei, enim nge kumep enim kin pei owundu pimba. Gos nge tiłap wumb kumna kin, Eipel wu oł kun ei Jura wumb to kundnjung. Kułang kin, pepi, opu opu ni, ekii se mendpił Sekaraiya kingam Berekaiya, eim enim tuk men ngii ka ełe kumo kind sik ełe to kunduk, kumep ei pepi, opu enim ngenj ełe pałim. Ei enim pe ya mei mołmun wumb ei, enim puł ełe enim pe epi kis enim mei ełe molmun wumb ei, pe kumep kis singii,” pa nim. ³⁶ “Na ek keimi nip enim ngond. Kumep pe kis enim wumb tiłap pe mołmun wumb ei singii. Nimbił erang, enim wumb oł kun ka enjing wumb ei to kundnjung.”

*Jiisas Jerusalem Konu Ełe Wumb Kanpi Ke Nim
(Luk 13:34-35)*

³⁷ “Jerusalem konu wumb, Jerusalem konu wumb! Enim Gos oł ekii se erm̄ba oł ei piik niłmin wumb, enim to kundułmun. Nga Gos nge ek se andiłmin wumb kombur kindang ku, to

kundmun nik tołmun. Kunum kunum na enim nge kingenjing noł sip, kułou tumbii nip ełe, ei yi mił kei kultu mam ei kei wał ombu sipi eim kong mandring kindilił mił, na yi ermbii nip enj, ba en enim mon ni piiłmin,” pa nim. ³⁸ “Enim piinmin! Akip enim ngii konu ełe wii simba, wumb mulerngii mon! Na enim si kindmbii. Si kindamb, kangił menjing mulerang mołmun, ei mił mułngii. ³⁹ Keimi na ek yi mił nip enim ngond, enim na nga kinerngii mon, molt puk puk ekii se enim ek yi ningii, ‘Gos wu ei kin epi ka wii nganglı, eim wu owundu embe ełe onum, pa ningii,’ ” Jiisas pa nim.

24

Jiisas Ek Nipi, “Gos Men Ngii Owundu Ei To Kis Mundmba,” Nim.

(Mak 13:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Jiisas eim Gos men ngii owundu ei, si kindpi anda pupu pum. Pang, eim nge kongun wu eim pum konu ekii se punjung. Puk, eim kin ek nik Gos men ngii angilił mił nik, andan tungii nge punjung. ² Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim epi pei ei kan poru ninmin min? Na ek keimi nip enim ngond, ya ku ei endi wii sinermba, pei tangin ku endi pupu, ku endi tang pei ombult mani opu poru nimba.”

Oł Embin Tui Pei Tonu Omba
(Mak 13:3-13, Luk 21:7-19)

³ Jiisas eim tonu komung Olip ełe mułum ni, eim nge ekii siłmin wu mendpił eim kin onjung. Ok ek kii sik yi ninjing, “Nim sin kankin ne! Kunum

nenj kin oł ei tonu ombo? Nga oł endi ok tonu wang kenmin ei, epi nipe tonu ombo? Nim orung wan, ya mei ei kunum nenj kin poru nimba?” nik kii sinjing.

⁴ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim kan kun er mułngii. Mon peng kin, wu endi opu enim kin, ek kend topu ngumba,” pa nim. ⁵ “Nimbił erang, wumb pei ok na nge embe ełe ongii. Ok ek yi ningii, ‘Na nam Gos kindim wu Krais,’ pa ningii. Nik, wumb pei ek kend tok ngungii. ⁶ Pe enim molt piingii ni wumb opu enmin ni piingii; nga wumb ek nik tu wangin wumb opu erngii ei piingii ku; ba ei kan kun er mułngii. Enim puku sinerngii mon. Epi ei tonu ombo ba kunum poru nimba kunum ei sikir tonu onermba mon. ⁷ Konu mei owundu wumb tiłap endi kin nga konu tongndung mei owundu endi wumb tiłap endi kin opu erngii. Nga king endi nge tiłap ei puk nga king endi nge tiłap kin opu erngii. Nga konu kombur wumb kumb kuni owundu seng mułngii; nga konu kopu owundu pei tumba,” pa nim. ⁸ “Oł ombu pei tonu ombo ei mił amb endi kangił mengmba kunum ei, eim ngenj kumbii piinim mił yi piingii,” pa nim.

⁹ “Kunum ełe, wumb enim sik ngenj kumbii ni oł embin tui enim kin tonu ombo. Wang kin, enim to kundngii ku. Nga mei wumb pei enim kin noman kis mendpił piingii. Nimbił erang, na nge embe ełe ei wumb oł kis yi mił enim kin tonu wang erngii. ¹⁰ Kunum ełe, wumb pei en enim pii gii si kindngii. Si kindik, en enim engnjing noł sik, opu erii wumb ongii ei ngok; nga en enim engnjing kin opu orung erik, popuł sik erngii.

11 Yi erangin kin, pei ek kend wumb oł ekii se tonu ombo pa nik yi erngii ei, enim wumb kanik, ek kend tungii. **12** Oł kis ei opu owundu ermبا, yi erang kin, wumb en enim noman ngok enmin oł ei, si kindngii,” pa nim. **13** “Ba wu nii endi eim dinga mołpu, Gos kunum owundu ekii se mendpił tonu ombo kunum ei mułum kin, Gos eim sipi eim kin orung simba. **14** Pe Gos sinim kin tep er mołum oł konj oł ei nge ek ka ei, wumb konu orung orung mołmun wumb ei kin, ek ni tor kind ngangin piik poru nengin kin, ekii se Gos kunum owundu kunum poru nimba kunum ei tor ombo.”

*Epi Kis Mendpił Tonu Ombo
(Mak 13:14-23, Luk 21:20-24)*

15 “Pe enim keningii ei epi oł kis mendpił ei opu konu to kis erpi yi ermبا. Epi ei Gos oł ekii se ermبا ei piipi niłim wu Danyel ek nirim mił, epi opu Gos nge konu kun ka wii ełe engmba. **16** Kunum ełe, Juriya wu amb pei Juriya konu ei si kindik, tonu komung ei tonu sikirik pungii. **17** Pe wu nii endi eim tonu ngii ełe mułmba wu ei, nga mani pupu eim epi sinermba mon, eim sikir ba. **18** Pe nga kunum ełe wu nii endi eim aka pin mułmba wu, ei nge orung pupu, eim ngii konu konduk simbii ni piimba ei sinermba mon. **19** Nga amb kangił kembis am ngok mołmun ni, amb kangił mundii mołum amb ombu kaimb er mołmun. **20** En enim prei er mulnjung kin, jii nimba kunum min, kor owundu kunum ei enim tungu sikir punerngii. **21** Kunum ei oł embin tui owundu tonu ombo, mei konj sirim kunum ei pepi opu, pe yi ku, oł embin tui ei mił ok tonu

oneririm mon. Nga ekii se mendpił, oł embin tui owundu ei nge tonu onermba mon ku. ²² Gos eim kunum ei sikir mandi onerim kin, wumb ei pei am pungii. Ba Gos eim wumb simbii nipi mundum wumb ei piipi kin, kunum ei mandi omba.

²³ “Kunum ei wumb molt yi ningii, ‘Kinei! Gos kindim wu Krais ya mani mei ełe onum!’ min ‘Orung onum,’ ya nik erngii ei, enim keimi ni piik pii gii ninerngii mon. ²⁴ Kunum ełe wumb kombur ok yi ningii, ‘Na wu Krais,’ nga wu endi oł ekii se tonu omba epi ei piipi niłim wu; ei ek kend tok erik. Jep oł kanim kanim pei erik erngii ei, Gos eim tuk sipi mundum wumb noman ei to wulu kindngii piim kin, kaplı kindngii. ²⁵ Enim piinmin ei, na enim kanip ok ninj.

²⁶ “Wumb ei ok ek kend tok yi ningii, ‘Eim orung wumb mulałmin konu ełe mołum,’ yi ningii ei, enim punerngii; min wumb yi ningii, ‘Kinei, eim ya konu ełe koi er mołum,’ ei enim pii gii ninerngii mon. ²⁷ Enim piinmin, kupu endi tiłang erim kupu ei o pupu, wuł tiłang erpi pupu, wuł mani purum mił yi, Gos mei mani kindang wu kingam ei, eim orung omba kunum ei, yi mił ku ermبا.

²⁸ “Wumb ni epi kolk pengin konu ełe kei Sikapi ok kułou tołmun.”

*Ekii Se Gos Kindang Wu Tel im Ei Omba
(Mak 13:24-27, Luk 21:25-28)*

²⁹ “Kunum ei oł embin tui ei opu poru neng, ekii se eni opu emii ermبا; nga oi opu tiłang enermba; yi erang kanjip tonu muł ełe boi boi nik mani ongii. Wangin, tonu muł ełe epi kanim kanim

pei owundu ei olup olup ermba. ³⁰ Kunum elege, Gos kindang mani mei elege wu kingam telem wu ei ombo. Erang, tonu mul elege jep ol endi erang keningii. Erang, mani mei elege wumb pei keningii. Ei molk keningii ni, Gos kindang wu kingam telem wu ei tonu mul pele elege molpu ombo. Ei eim nge noman dinga owundu ni, tilang owundu wii peng ombo. ³¹ Ei eim nge beli owundu tumba ei, ek owundu tengmba. Tengang kin, Gos eim enjel pei kindang, Gos eim wumb nge, simbii ni mundum wumb ei, si kułou tok wumb pei konu orung orung mei ekin tongndung pupu, endi mei elege molk sik orung singii.”

*Ond Pik Ek Ekin Endi
(Mak 13:28-31, Luk 21:29-33)*

³² “Enim ond pik ei ond oi mil onguł okuł nipi, nga mun erpi enim mil piingii. Ond kirang ei noł molpu, onguł konj tołum, ei enim piinmin. Ond pik yi niłmin, ‘Akip konu eni mandi ba,’ pa niłmin. ³³ Yi mil ku, ekii se enim epi ombu pei keningii. Kanik, yi ni piingii kunum poru neng ombo, kunum mandi enim ni piingii,” pa nim. ³⁴ “Na enim kanip ek keimi nip enim ngond, wu amb enim akip molmun wumb ei kularik kin, kopur konj mułangin kin, Jerusalem konu owundu ei to kis ermba, ei wumb kombur keningii,” nim. ³⁵ “Tonu mul, mani mei ei, pei poru nimba ba Gos ek ka ei poru ninermba mon.”

Wumb Endi Kunum Elege Min Eni Elege Yi Ni Piinan-min

³⁶ “Ba ya mei elege wu endi Jiisas nga orung ombo kunum ei, wu endi pii poł tunanim mon. Nga

Gos nge enjel ombu piinalmin ku. Nga Gos eim kingam ei pii poł tunanim ku. Arim Gos eim endeim mendpił kunum ei eim piipi mołum. ³⁷ Ok wu endi Nowa multum kunum ei, wumb oł kis erik mulnjung. Mulk, oł ei nge ekii se wu kingam orung omba kunum ei, wumb oł yi mił ku er mułngii. ³⁸ Kumb ok noł owundu topu enerim kunum ei, wumb en enim noł kuni ka nok, amb sik, oł yi er pangin opu erik poru neng, Nowa nge eim wumb sip owundu ełe tuk puk. ³⁹ Noł owundu tonu om ei, wumb piinarik mułangin kin konu topu noł opu pim mił, yi Gos kindang mani mei wu kingam tełim wu ei, omba kunum ei yi omba, wumb piinerngii ku. ⁴⁰ Kunum ei wu tał aka pin kongun er mułnguł ei, Gos wu endi sipi, endi sinermba. ⁴¹ Nga amb tał kongun er talkił mułnguł ni, Gos opu amb endi sipi, endi mundang mułum. ⁴² Ei piik kin enim kan kun er mułngii; nimbil erang, kunum nenj en enim nge wu owundu ei omba kunum, enim piinanmin mon. ⁴³ Enim epi ei piingii; pe wu endi eim ngii konu piiłim ei waning wu endi omba ni piipi, eim ngii ełe tep erpi kanpi mołum. Ei waning wu opu tuk punałim mon. ⁴⁴ Yi mił peng kin, en enim er kun er mułngii. Nimbil erang Gos kindang opu mani mei ełe opu wu kingam tełim wu ei, omba kunum ei enim pii kun erik mulerngii kunum, eim omba.”

*Kongun Wu Kis Ełim Ei Kin Kongun Ka Ełim Ei
Nge Ek Ekin
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ “Pe kongun wu ka nii endi eim noman ka peng mołum? Wu eim kongun ei tep ka er mołum ei wu owundu nga wu ei eim nge kongun wumb pei, ‘Tep er mulii!’ nim. Nipi, ‘Kuni singii kunum ei, kuni ngokun yi er mułii!’ nim. ⁴⁶ Ekii se eim nge wu owundu ei eim orung opu kenim ni, eim ok ek nirim mił yi er mułum. Mołang, pe kongun wu ei eim ka piyenglı. ⁴⁷ Na ek keimi nip enim ngond, kongun wu ei wu owundu eim epi ombu pei tep er mułii neng, tep er mułmba. ⁴⁸ Ba kongun wu kis ei eim nge noman ełe piim. ‘Na nge wu owundu ei sikir onermba,’ ni piipi yi er mułum. Ba wu owundu orung omba kunum ei eim piinerim mon. ⁴⁹ Pe eim kongun endi enjing wumb ei kepii topu, eim pupu kuni ni noł nok, wulu pang enjing, konu ełe tuk pupu er mułum. ⁵⁰ Pe eim nge wu owundu ei orung omba erim kunum ei piinarpi, eim wu owundu omba ei kui er mulerim mon. ⁵¹ Pe kongun wu mułang, eim nge wu owundu ei opu, eim kongun wu ei kepii kis tum. Topu, sipipi wumb ek keimi ninmin ba ełe enmin keimi pinalim ełmin wumb mulnjung konu ełe tok kis enjing. Konu ełe, wumb ei ke dinga nik, en enim gupu mong ni anbił kongk kilip tok mułngii.”

25

Ambił Wenip Engki Nge Ek Ekin

¹ “Kunum ełe, Gos sinim tep er mołum konu ei mił ambił wenip engki mulnjung. Ambił ombu en enim wu endi eim amb simba nge omba nik, en enim dup alam si mengk punjung. Sik puk, wu

ei andlam elege wang, kan sipin omun nik punjung.
² Ba ambił angil orung en enim noman dinga pim.
 Nga ambił angil orung en enim noman pinerim.
³ Pe ambił angil orung noman pinerim ombu, en
 enim dup alam mendpił si mengk tu wunjung; ba
 nga dup alam noł kopur tu wunenjing mon. ⁴ Ba
 ambił angil orung noman pim ambił ombu, en
 enim dup alam sik, ming elege dup noł kulk sik ouni
 sipnjing. ⁵ Ba amb simba erim wu ei, sikir onerim
 mon. Yi erang kin, ambił ombu or wang, or pingii
 pim.

⁶ “Pe or pek mułangin, epin tuk mii memb,
 wumb wii tok onjung ni yi ninjing, ‘Amb simba
 wu ei onum. Puk, andlam elege puk, kan sik ongii,’
 pa ninjing. ⁷ Pe ambił ombu en enim angik,
 dup kalk er kun erik punjung. ⁸ Ambił noman
 pinerim ambił ombu, ek nik ambił noman pim
 ambił ombu ngunjung. ‘Sin dup alam noł poru
 ninim, enim dup noł kopur sin ngei!’ a ninjing.
⁹ Ba ambił noman pim ambił ombu, ek nik orung
 kindik yi ninjing, ‘Dup noł ei sin kindamin, nga
 enim kindngii ei kapli ermba min mon da. Enim
 kapli puk top ngii elege konj top erngii,’ ninjing.
¹⁰ Yi nengin kin, noman pinerim ambił ombu dup
 alam noł top ermin ni pangin, amb simba erim
 wu ei mandi tor om. Wang, wu ombo nik kui er
 mulnjung ei ni ambił en enim er kun er mulnjung
 ei ok, wu amb simba erim elege tuk punjung. Puk,
 kuni owundu er sim, ei ouni molt kuni nunjung.
 Nga ngii ondu pim.

¹¹ “Ekii se, ambił eipi noman pinerim kombur
 onjung. Ok yi ninjing, ‘Owundu, wu owundu!

Nim ngii ondu aki to!' ninjing. ¹² Ba wu owundu ek nipi orung kindpi yi nim, ‘Enim na kin puł mendpił keimi pinałim mon!’ pa nim. ¹³ Oł yi mił tonu ombo ei piik kin, enim kui er mułngii! Kunum endi eim ombo ei, tinga ombo min, emii peng ombo ei, enim pii poł tunanmin mon.”

*Kongun Wu Teklikı Ek Ekin
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ “Nga ek endi yi ku, Gos wumb tep er mołum konu yi mił. Wu owundu endi eim konu eipi endi ba ni piipi, eim nge kongun wu wei neng, wangin, eim ku nin epi mok topu eim nge kongun wu ombu ngang, kongun erngii nipi ngum. ¹⁵ Eim nge kongun wu ombu oł erik, kongun dinga erik ełmin mił piipi nim kin, eim nge ku ei mok topu erim. Kongun wu endi ku 5,000 ngum, nga kongun wu endi ku 2,000 ngum, nga kongun wu endi ku 1,000 ngopu yi erim. Er pendpi, eim konu eipi endi pum. ¹⁶ Pang, kongun wu endi eim ku 5,000 ngum kongun wu ni, eim sikir kongun top ełim endi erpi pupu, ku 5,000 ngum ku, ei sipi nga ku 5,000 orung tuk sipi kindpi se mułum. ¹⁷ Pe nga kongun wu endi eim ku 2,000 sim wu, ei eim kongun top ełim er pupu, ku 2,000 nga endi sipi tuk kind sepi mułum ku. ¹⁸ Ba kongun wu endi ku 1,000 sirim wu, ei eim sipipi ku ni, tukpu sipi mei ełe mandring kind pendpi, wu owundu ngum mił ei mendpił pengli nipi pendim.

¹⁹ “Wu owundu ei eim kumb ok purum, nga andpi orung om. Kunum ei opu, eim nge kongun wu ombu wii topu tuk sipi, eim ku ngum ek ei nipi piipi ermbii nipi wii tum. ²⁰ Tang, wu endi

eim ku 5,000 ngurum wu ni om. Opu yi nim, ‘Wu owundu, nim na kin ku 5,000 ngun ni, na top erip ku 5,000 orung sip, tuk kind pendip moł,’ pa nim. ²¹ Wu owundu eim ek ei piipi yi nim, ‘Nim kongun wu ka wii! Ninim kongun tep ka er molun ei, epi kembis tep ka mulun ei, akip nim kindamb, na epi owundu tep er mulnjii. Pe nim okun, na noman ka ei siłip mok to sipił er mułmbuł,’ pa nim. ²² Nga wu kongun endi eim ku 2,000 ngurum wu, ei opu yi nim, ‘Wu owundu, nim na ku 2,000 ngun ni, na kongun top erip er pup ku 2,000 endi se tuk kindip sinj sałim,’ pa nim. ²³ Eim nge wu owundu ni ek nipi eim ngum, ‘Nim kongun wu ka! Nim wu ka, nim oł ka wii en. Erkin, ninim kongun tep ka en,’ pa nim. Nipi yi nim, ‘Nim kongun kembis ei tep ka molkun ei, akip na nim epi pei tep enjii. Nim okun, na noman ka ei siłip mok to sipił er mułmbuł,’ pa nim. ²⁴ Pe nga wu endi ku 1,000 sim wu ni, opu yi nim, ‘Wu owundu, nim ełin oł ei na piił. Nim ek dinga nikin ełin ei na piip, nga nim wumb kuni epi tał pendkin pukun si nołun, nga konu epi endi kuni emb kindiłmin ei pukun, kuni wiis ei si nołun ełin na kanił. ²⁵ Kanip yi mił piinj. Piip, mund mong erip ni ku 1,000 ngun ei, koi er pendinj pałim ei, epi nim nge ninim sił’ a nim. ²⁶ Ba eim nge wu owundu ei ek dinga nipi wu ei kin ek ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim kongun wu kis, nim kongun enjii kis erang kor mołułun wu. Nim keimi na kaniłin, na pup, wu kuni epi ei sip, nga pup, wu kuni wiis emb eipi kindiłmin ei sip tangip ełe sił? ²⁷ Nim nga na ku ei sipkin, ku beng ngii ełe kindnjii. Nimbıl erang en? Yi mił

er eran kin, nam orung ombii kunum elege, nam nge ku ei sip, nga ku kopur pendip simbii.’²⁸ Pe wu owundu ni ek yi nim, ‘Enim wu ei ku 1,000 ei sik, wu endi ku 10,000 se mołum wu ei, ku 1,000 ei sik ngei!’ nim.²⁹ Nimbil erang wumb en enim epi pei sek mołmun wumb ei, na epi pei ni noman ka wii nga sip ngumbii. Ba nga wumb endi epi pei ni noman ka ei sepi mulermba wumb ei, eim epi ni noman aninga kopur simba epi ei, nga na sip orung simbii; eim wii mułmba,’ pa nim.³⁰ Pe enim moltk, kongun wu kis ei sip, olkup tok torung emii enim elege kindei! Kindangin, konu elege moltk ngenj kumbii sik, en enim gupu mong kongk, ke nik, kunum kunum kaimb er mułngii,’ ” pa nim.

Gos Epin Kindang Opu Wu Kingam Eim Wumb Pei Mok Tumba

³¹ “Ekii se, Gos kindang mani wu tełim ei, omba kunum ei eim embe owundu seng kin, enjel kin ouni ongii. Kunum ei, Gos eim nge king peł tiłang ka wii ermaba konu elege mułmba.³² Kunum ei, wu amb pei ok, eim mułmba konu elege kułou tungii. Mułangin kin, eim wumb mok topu, wumb sipi, tiłap tał ermaba. Ei yi mił, wu endi eim kung siipsiip sipi eipi kindpi, nga kung meme sipi eipi kindpi, ełim mił Gos kindim wu Krais yi ermaba.³³ Ei eim kung siipsiip sipi, eim angił tundung mondpu, nga kung meme sipi angił taring mondłum, ei mił yi ku ermaba.³⁴ Nga king owundu eim mołpu yi nimba, ‘Enim na angił tundung mołmun wumb ei, Gos enim kin noman ka ngopu erim wumb ei, Gos sinim tep er mołum konu ei enim nge Gos konu am

kumb ok eririm konu elege, nirik wei!’ a nimba. ³⁵ ‘Nimbił erang ok na kuni tum kunum ei, enim na kuni ngołmun, nga na noł numbii nił ei, enim na noł ngołmun. Nga na konu eipi wu ei, enim na enim ngii konu sipiłmin. ³⁶ Na alap pei sineririm kunum ei, enim na alap ngołmun. Na ening pałiłim kunum ei, enim na paki tok, kan kun er si mołułmun, nga kan ngii peł kunum ei, enim ok na kanik ełmin,’ a nimba. ³⁷ Nga wumb oł kun ka ełmin wumb ei ek nik orung kindik yi ningii, ‘Owundu, sin nim kunum nenj nim kuni mułun, sin nim kuni ngunjpun? Pe nga kunum nenj nim noł numbii nen, sin noł tu wupun nim ngunjpun? ³⁸ Kunum nenj nim wumb eipi konu mułun, sin nim sipin sin ngii konu sipinjpin? Nga kunum nenj nim alap pei sinerang, sin alap nim ngunjpun? ³⁹ Kunum nenj nim ening tang pen sin nim er ka er paki tupun, nga kan ngii pen sin opun kanpin enjpin ei, kunum nenj enjpin?’ ⁴⁰ Pe king owundu ek nipi orung kindpi yi nimba, ‘Na enim kin ek keimi nind. Enim epi endi na nge angnan noł kin endi enjing ei, na kin enjing ku.’

⁴¹ “King owundu eim ek ei nipi poru nipi, nga wumb angił tundung mulnjung wumb ei kin ek yi nimba, ‘Enim am pungii wumb, enim am si kindik, dup konu pungii ei poru ninermba mon. Pe dup ei, na Ernan er sim konu elege Seisen kin eim enjel ei poru dup konu elege kunum kunum mułngii,’ pa nimba. ⁴² ‘Nimbił erang ok na kuni muls kunum ei, enim na kuni ngunerik mon. Nga na noł numbii nił ba enim na noł ngonałmin mon ku. ⁴³ Na wu konu eipi wu mult ba enim na sik, enim ngii konu sipnerik. Nga alap pei sinerim

kunum ei, enim na alap na ngunerik mon. Nga na ening peng, kan ngii pep muls kunum ei, enim na ok kinarik na paki tunenjing mon.’⁴⁴ Yi mił neng kin, wumb ombu ek nik orung kindik yi ningii, ‘Owundu, kunum nenj nim kuni tang mułun, sin nim kanpin kuni ngunenjpin? Nga kunum nenj nim noł nuwa erang mułun, sin nim noł ngunenjpin, nga nim alap pei sinerang, sin alap ngunenjpin, nga nim ening peng, kan ngii ei, sin kunum nenj sin opun kinenjpin?’⁴⁵ Wumb ek yi nengin, owundu eim ek nipi orung kindpi yi nim, ‘Ba na ek keimi nip enim ngond. Pe enim kunum endi na engnan noł paki tok enenjing kin, nga enim na kin paki tok enanmin mon ku,’ pa yi nimba.⁴⁶ Pe, wumb tiłap ei enim kumep kis singii ei, kunum kunum ngenj kumbii sik, dup konu kis mułngii. Ba wu oł kun ka ełmin wumb ei, en enim Jiisas Owundu kin kunum kunum konj mułngii.”

26

*Peng Pim Wumb Jiisas To Kundmin Ninjing
(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)*

¹ Jiisas eim ek ekin nipi poru nipi pendpi, kunum ełe eim ek eim nge er se endim wu ombu ngum. ² “Enim piinmin! Kunum tał mendpił Gos Esrel wumb paki tum kunum ei ‘Pasopa’ kuni owundu nołmun kunum; niłmin, ei tonu wang kunum ełe, Gos tonu epin konu ełe mani kindang opu ya mei ełe wu kingam tełim mułum ei, wumb sik, ond peri ełe to kundngii,” pa nim.

³ Kunum ełe, eim kułmał kałiłmin wumb ni wumb noman pim wumb pei, en enim kułou

tunjung. Ei wu Kaiyapas eim kułmał kałılım wu owundu eim ngii ełe kułou tunjung. ⁴ Tok, “Sin nipe oł mił erpin Jiisas ambił gii nipin, sipin koi erpin tumun?” ⁵ Ba en enim nik yi ninjing, “Sinim kor kunum kuni owundu numun kunum ei yi enermin, wu amb sinim kin opu erngii,” ninjing.

*Amb Endi Jiisas Peng Ełe Kopung Mur Ka Wii
Bein Tum
(Mak 14:3-9, Jon 12:1-8)*

⁶ Jiisas eim Besanii konu kinj num wu Saimon ngii konu ełe mułum. ⁷ Pe amb endi om. Opu, eim noł mił kopung ku ming mił epi endi ku owundu mendpił pułum noł mił, kopung mur ka tołum ni sipipi, Jiisas kuni peł ełe kuni nopus mułum konu, peng ełe bein tum. ⁸ Jiisas nge ekii siłmin wumb oł ei kanik, en enim popuł sik, ek yi kii sinjing. “Nimbił erang noł mił kopung ei mur ka wii ku owundu pułum ei wii kindim? ⁹ Pe sinim kopung ka wii ei nge simin ni piılamin kin, kopung ei ku owundu sipin ei, wumb kurpu epi sinerang wii mołmun wumb ei ngołmun.” ¹⁰ Jiisas en enim ninjing ek ei eim piipi, eim ek nipi wu ombu ngum, “Nimbił erang enim amb ek embin nik ngonmun? Amb ei eim oł ka wii na kin erim,” pa yi nim. ¹¹ “Kunum kunum wumb epi sinałılım wumb enim kin ouni mołmun. Ba na enim kin kunum kunum mulał mon! ¹² Amb ei eim kopung ka wii ei na ngenj ełe kindim, ei eim erpi na tukpu ełe mani kindmba nge erim,” pa nim. ¹³ “Na ek keimi nip enim ngond, konu orung orung ei Gos nge ek ka ei ba. Pang, wu amb ek ei piik, wumb

en enim oł ei piingii. Piik, amb ei oł yi erim ni piingii,” pa nim.

Juras Eim Jiisas Sipi, Opu Orung Wumb Ngumbii, Nipi Ek Dinga Nim
(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Kunum elege kii siłmin wu engki nga tał mulnjung wu ei endi embe, ‘Juras Eskeriyas’ niłmin, wu ei pupu kułmał kałilim wumb owundu mulnjung konu elege pupu nim. “Na Jiisas enim angił elege ngunj kin, enim nipe na ngungii?” Yi mił neng kin, en enim ku engki tekliki beltik tor kindik, eim ngunjung. ¹⁶ Kunum elege, Juras Jiisas sim kułmał kałmin wumb angił elege kindmba nge, kurpu endim.

Jiisas Eim Kin Ekii Sinjing Wu Ombu Kin Kuni Pasopa Nunjung
(Mak 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23, Jon 13:21-30)

¹⁷ Kunum kumna kuni owundu Esrel wumb bres, ‘yiis’ niłmin, epi ei kindnałmin, bres wii nołmun kunum ei, tonu om. Jiisas eim nge ekii siłmin wumb ok yi ninjing, “Sin konu jili nim kuni owundu ei yi ku Pasopa niłmin kuni ei, sin er kun er mułamin nunjii?” ¹⁸ Pe eim ek yi nim, “Enim konu owundu Jerusalem elege tuk pungii. Puk, wu endi kanik yi ningii, ‘Sin ek emb to ngołum wu endi nge kuni numba ngii kan si ngui! Eim kunum mandi enim,’ pa ningii. ‘Na nge ekii sik kongun ełmin wumb kin ouni kuni nungii ei Pasopa niłmin, kunum ei tonu wang nim ngii elege numun enmin,’ ” pa nim. ¹⁹ Pe Jiisas eim nge ekii sik ełmin wumb eim nim mił yi erik, kuni owundu Pasopa nungii nge er kun enjing.

²⁰ Konu pou neng, Jiisas eim nge ekii sik elmin wumb engki nga tał ouni kułou tok, kuni nungii enjing. ²¹ Molk kuni nok molk, Jiisas eim ek yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond, sinim ya mołmun konu tuk ełe, wu endi mołum wu ei, na sipipi, opu orung wumb ongii kanpi ni ngumba,” pa nim. ²² Pe ekii sik elmin wu ombu en enim noman embin piik, wu eipi eipi eim kii sik yi ninjing, “Owundu, ei na min mon?” ²³ Ba Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Wu endi na kin ouni eim bres ełe mani dis ełe kindim wu ei, na sipi, opu orung wumb ngumba. ²⁴ Gos kindim wu kingam na kułmbii pa ni Gos nge ek ka mer mon ełe yi ni pałim mił ermbii. Ba wu endi eim na sipipi, opu orung wumb ełe kanpi nipi ngum wu ei, Gos eim kin kumep kis wii ei eim kin ngumba. Pe mam eim mengnenełang kin ei ka wii piłang.” ²⁵ Yi neng, Juras wu eim sipipi ni peni ełe kindmba wu ei ek yi nim, “Ek mon tołum wu, ei na min?” Jiisas ek nipi yi nim, “Ninim ek nin wu ei mendpił.”

*Jiisas Eim Ngenj Mił Bres Noł Wain Ei Eim Nge
Ekii Siłmin Wumb Ngum*

(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Kunum ełe en enim kuni nok molk, Jiisas eim bres sipi, Gos kin noman ka ngopu, prei erpi bres engin topu, eim nge ekii siłmin wumb wu ombu ngum. Ngopu ek yi nim, “Enim sik bres, ei na nge ngenj mił mei!” ²⁷ Nga sipi ond mong noł wain ming kap ei sipi, Gos kin noman ka ek ni ngopu prei erpi noł wain ni ngum. Ngopu, yi nim, “Enim noł wain ei pei nei!” pa nim. ²⁸ Nipi yi nim, “Noł

wain ming ei, na nge miyem mił enim nunjung. Na miyem ei nge andan topu, Gos ek dinga nipi pendim ei dinga keimi pałim, nga na miyem bein top, wumb oł kis enjing ei, kil ngumbii ku. ²⁹ Na ek keimi nip enim ngond; pe nga ekii se ei na noł wain endi nga nunermbii moł pup ekii se Erinjinpin Gos sinim tep er mołum konu ei, sinim ende mułmun kunum ei, noł wain konj numbii,” pa nim. ³⁰ En enim golang konj endi nik poru nik, anda puk, tonu komung Olip ełe punjung.

*Jiisas Ek Yi Nim, “Piisa Nim Na Buł Ngunjii.”
(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Jon 13:36-38)*

³¹ Jiisas ek nipi eim ekii sik ełmin wumb wu ngopu yi nim, “Akip emii pimba kunum ei, enim na kin pii gii dinga pei pinermba ba aninga kopur pimba. Nga na si kindik konu eipi eipi pungii. Nimbil erang Gos ek yi ninim, ‘Na kung siipsiip tep wu to kundamb, kung siipsiip ei konu eipi eipi pungii,’ ninim. ³² Ba nga na angip konj tonu pup, ok Galili konu ełe kumb se tor pamb, enim ekii se ongii,” Jiisas eim yi nim. ³³ Piisa eim Jiisas kin ek nipi yi nim, “Nim kin ekii siłmin wu ombu, en enim pii gii ei wakin tungii; ba na nim kin pii gii nind ei, wakin tunermbii mon!” pa nim. ³⁴ Jiisas ek nipi Piisa ngopu yi nim, “Na ek keimi nip nim ngond, akip emii pimba kunum ełe, kei kultu wii tunerang kin, nim kunum tekliki ek yi ninjii, ‘Na wu ei na kan poł tunał,’ pa yi ninjii.” ³⁵ Piisa ek nga nipi yi nim, “Na nim kin ouni kułmbii; ba nim na kan poł tunał, yi ninermbii mon!” Nga eim nge ekii sik ełmin wu pei ek yi minj nik punjung.

*Gesemanii Konu Ełe, Jiisas Gos Kin Eim Prei
Erpi Ngum
(Mak 14:32-42, Luk 22:39-46)*

³⁶ Pe Jiisas kin ekii sik ełmin wumb konu endi orung punjung, konu ei embe Gesemanii, niłmin. Konu ełe pu molt, Jiisas eim ek nipi eim wu ombu ngum, “Enim ya ełe mułei! Na orung pupu, prei ermbii,” nipi pum. ³⁷ Pupu, Piisa sipi, nga Sependii kingam tał kin ouni punjung. Puk, eim noman tuk ełe endi mił erpi, eim noman embin piim. Piipi kin, eim pii kis piim. ³⁸ Piipi, ek nipi wu kei ngopu yi nim, “Na noman embin tang, ei owundu erang kułmbii peng piind. Enim ya ełe molt, na kin ouni tep er mułngii,” pa nim. ³⁹ Nipi, aninga kopur andpi pupu, eim kumb sipi, mei ełe kindpi Erinjpin Gos kin prei erim. Erpi, ek dinga nipi yi nim, “Na Ernan, oł embin tui ei nim kapłi orung sinjii. Nim na nge noman ełe kapłi ekii sinenjii ei mon; ba ninim noman ełe piinjii mił ei, nim erii,” pa yi nim.

⁴⁰ Jiisas eim orung pupu, eim ekii sik ełmin wumb ei kenim ni or pengin kin opu to konj kindim. Kindpi kin, eim ek nipi Piisa ngopu yi nim, “Nimbił erang enim wu tekliki kei na kin akip eni endeim ei mendpił na kin tep er mulałmin mon? ⁴¹ Enim tep ka er mułngii ni prei er mułangin, mon pim kin Seisen nge epi ei enim kin sikir tor ombo. Enim noman tuk ełe dinga salim ba; nga ngenj oł ei dinga pinałim mon,” pa nim.

⁴² Kunum nga endi eim orung pupu, prei erpi ek dinga nim, “Na Ernan, ya oł embin tui ngenj kumbii ei, na si kindmbii ni piind; ba nim na

noman eļe ekii sinerii! Ninim nge noman oł minj erii!” pa yi nim. ⁴³ Jiisas eim nga opu kenim ni ekii se eļmin wu ombu or pek mulnjung. Muļangin, wu ombu en enim ningiļ or peng mulnjung.

⁴⁴ Nga wu ombu si kindpi pupu, prei erim. Ei kunum tekliki miļ yi erim. Prei erim ei eim ok prei erim miļ nga yi erim. ⁴⁵ Ekii se eim opu, eim nge ekii sik eļmin wu ombu kanpi, to konj kindpi, ek yi miļ nim. “Enim nga or pek kor moļmun min? Pe mendpiļ kunum tonu om wu endi opu, Gos kindang wu kingam moļum wu ei sipi, oł kis eļmin wumb angiļ eļe pendngii nge ongii enmin. ⁴⁶ Enim angk, muļangin sinim pamin! Wu endi na opu orung wumb kin ngumba, eim pe mandi onum.”

Juras Opu Jiisas Sipi, Wumb To Kundngii Nipi Ngum

⁴⁷ Jiisas eim ek nipi muļang, Juras wu ei Jiisas nge ekii sik eļmin wu engki nga taļ, wu tuk moļmun wu, endi om. Om konu wumb tiļap owundu endi ouni onjung. Onjung wumb ei tui kiļeng epi ni, kepīi owundu muļum epi sik si mengk onjung ei wumb kuļmaļ kaļiļmin wu ni, Jura men ngii noman pim wu ombu wumb ei kindnjing. ⁴⁸ Juras wu ei opu orung wumb ngum wu Jiisas kan sipi ninj kin pupu ngunj kangiļpi yi enj kin, ei “Enim noman peng onmun wu ei ermbii,” pa nim. “Nga enim ok kin eim ambiļ gii nik sipngii,” pa nim. ⁴⁹ Pe Juras eim opu Jiisas muļum konu mendpiļ kun opu yi nirim, “Ek emb toļum wu, nim kapļi moļun min?” Nipi kin, Jiisas

mułum konu ełe eim ngunj kangiłim. ⁵⁰ Pe Jiisas ek nipi yi nirim, “Wu puł, nim enjii on oł ei sikir enjii!” Wumb pei sikir ok eim ambił gii ninjing. ⁵¹ Wu endi Jiisas kin mandi mułum wu ni angıł mani kindpi, tui kep ii endi sipi kułmał kalılım owundu nge kongun wu onjung wu ei endi tang kom kiłip topu mani pum. ⁵² Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Nim tui kep ii ei orung kind pim konu pend. Nimbıl erang wumb pei tui ełe opu ermin ni erangin wumb pei tui mond kułngii. ⁵³ Pe nim piinan. Na Ernan wii tamb eim nge enjel pei, na paki tok kindang ongii, ei opu tiłap engki nga tałtał ei to mani kindmba mił,” pa nim. ⁵⁴ Ba na yi mił eramb kin, Gos nge ek ok ełe pałim ełe nge na kułmbii nge nind ei, ek pułe keimi tonu onermba mon!” pa nim.

⁵⁵ Pe kunum ełe Jiisas eim ek nipi, wumb tiłap onjung wumb ei ngopu yi nim, “Eim tui ni dolu epi ambilk tu wunmun na sik ei waning wu endi mił ambił gii ningii enmin min? Kunum kunum na Jura men ngii owundu ełe mołup ek nip wu amb ngop er muls ba enim na ambił gii ninenjing mon! ⁵⁶ Ba kumb ok Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb ombu ek mon ok pulk ek ei keimi tonu om. Ei yi mił epi pei tonu om.” Pe Jiisas nge ekii sik ełmin wumb pei eim si kindik sikir punjung.

Juras Jiisas Sipi Opu Orung Wumb Onjung Konu Ngum

(Mak 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Jon 18:13,14,19-24)

⁵⁷ Wumb ok Jiisas ambił gii nik sipik, kułmał kałilim wu owundu Kaiyapis eim ngii ełe sipnjing. Pe lo ek poltmun wumb ni peng pim wumb pei kułou tok mulnjung. ⁵⁸ Piisa Jiisas sipnjing konu ekii se pum; ba eim turii mił yi pum. Eim pupu kułmał kałilim wu ei ngii kung gui ełe nirik pum. Pupu, opu wu mulnjung konu ouni mulnjung. Pe Piisa eim epi nipe erngii nipi kan mułum. ⁵⁹ Nga kułmał kałilim wu owundu ni kaunsil wumb pei ek piik kun pinalim ek kend wu ni ek nipi nik Jiisas to kundngii ek ei wu kombur kan simin ninjing. ⁶⁰⁻⁶¹ Pe wumb pei ok ek kend tok yi ninjing. Ba eim to kundngii ek endi kan sinenjing mon. Nga ekii se wu tał okuł. Ek yi ninjngił, “Wu ei, ‘Gos men ngii owundu ei er kis mondpu, nga kunum tekliki mendpił tekmbii,’ nim,” pa yi ninjngił.

⁶² Nga kułmał kałilim wu owundu angpi ei ek nipi Jiisas ngum, “Nim ek endi ni orung kindnenjii min? Nipe ek wumb ek ei nik nim kin ngonmun?” a nim. ⁶³ Ba Jiisas eim ek endi ninerim. Nga kułmał kałilim wu owundu ni ek nipi ngum, “Na nim kin nip kii simbii end ei Gos Owundu nge embe ełe ni kunum kunum konj mołum ei nge nimbii end. Ei nim ek nikin sin ngan piimin. Nim Gos kindim wu Krais Gos nge kingam min mon?” pa nim. ⁶⁴ Jiisas ek ni orung kindpi yi nim, “Nim ek nin mił ei poru ninim. Ba na enim kanip nind. Ekii se kunum nga Gos kindang opu mei ełe wu kingam wu ei na keningii ni Gos dinga owundu angił tundung ełe mołup, na Gos nge epin kupu ełe pei peng mani ombii,”

pa nim. ⁶⁵⁻⁶⁶ Jiisas ek yi mił neng kin, kułmał kałiłmin wu owundu ni popuł sipi eim konduk ei to piltan to kembis kembis erim. Erpi ek yi nim, “Gos kin ek buł morung ninim. Sin eim kin ek nga piinermin. Ek kis ei enim wumb pei piik poru ninmin. Enim er piinmin mił nenj?” a nim. Wu num ombu eim ek dinga nik orung kindik yi ninjing, “Eim oł kis endi erim, kumep kis sipi eim kułmba,” ninjing.

⁶⁷⁻⁶⁸ Pe enim Jiisas kumb ełe jipambił tok, eim tunjung. Wumb ombu en enim angıl kin se andik eim tunjung. Tok ek yi ninjing, “Nim ek nikin oł ekii se tonu om̄ba nge ek niłin elin wu ni pe nim nii kepii tonum?” a ninjing.

*Piisa Ek Yi Nim, “Na Jiisas Kinal!”
(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18,25-27)*

⁶⁹ Piisa eim torung mołpu, eim ngii ełe kung gui tukrung mułum. Kunum ełe pe kongun amb endi opu yi nim, “Nim wu ei Jiisas Galilii konu ełe wu ni mołun,” pa nim. ⁷⁰ Ba Piisa ek nipi wumb pei ngopu yi nim, “Nim ek nin ek ei na pii kun enand mon,” pa nim. ⁷¹ Pe nga eim anda pupu ngii tak tor kindiłmin ełe mułum. Nga amb endi opu ek nipi wumb mulnjung ei kanpi nim, “Wu ei Jiisas kin ouni Nasares konu ełe mulnjunguł kenj wu,” pa nim. ⁷² Piisa nga ek dinga nipi tonu kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpił nind, na wu ei na kinal,” pa nim. ⁷³ Ekii se wumb molk nga wu kombur ok ek nik yi ninjing, “Keimi, nim tiłap wu ei nge ek ninim ei mił ku nim ek ende nin ei sin piipin ninmin,” pa ninjing. ⁷⁴ Nga Piisa eim ek

dinga mendpił nipi yi nim, “Na ek keimi mendpił ninenj kin Gos na to kundmba. Na wu ei kinał mon,” nim. Nipi poru neng, kei kultu wii tum. ⁷⁵ Pe Piisa mołpu piim ni Jiisas eim kanpi nirim ek ei piim. Ek yi nirim, “Kei kultu wii tunerang, na nge embe kunum tekliki yi mił ninjii ei, ‘Nim na piinan.’ ” Pe Piisa anda pupu ke dinga nim.

27

Pailos Mułum Konu Jiisas Sipnjing (Mak 15:1, Luk 23:1-2, Jon 18:28-32)

¹ Konu tingang, kułmał kałılım wumb ni wu peng pim wu pei Esrel wumb kin ek nik piik Jiisas to kundngii ek endi nimin ninjing. ² Jiisas eim kan tok sipik, Pailos Rom gapman owundu endi mułum konu sipik ngunjung.

Juras Kułum Poru Nim (Aposel 1:18-19)

³ Pe Juras eim Jiisas sipi, opu orung wumb ngum wu ei, eim kenim ni Jiisas kos erik kin, oł embin tui ngangin, Juras kanpi kin, eim noman ak topu kin, ku engki tekliki se mengpi, orung tu wupu kin kułmał kałılımin wumb ni peng pim wumb mulnjung konu sipi ngumbii ni tu wum. ⁴ Pe eim ek yi nim, “Na oł kis enj. Na wu ei mong endi sinerim ei ni to kindinj. Pe eim to kundngii enmin,” pa nim. Ba wu ombu en enim ek yi ninjing, “Ei sin epi mon ei, ninim nge epi,” pa yi ninjing. ⁵ Pe Juras ni wu ei eim ku ni olkup topu men ngii owundu ełe tuk kindim. Kindpi, eim pupu kan to kułmbii ni pupu, kułum.

6 Ba kułmał kałiłmin wu Owundu ombu ku ei sik kin ek yi mił ninjing, “Wu endi to kundmun nippin ku ngunjpun ku ei nga ya sinim kin orung ngonmun, ei men ngii ełe nirik sipnermin. Nimbil erang ku ei miyem ku.” **7** Wumb ombu en enim ek endi ni piijning, Piik yi ninjing, “Ku ei sipipin mei endi wumb niłmin mei ełe, ‘Wu endi mei ming sin ełim,’ mei ei top enjing. Konu turii, wumb ei tukpu ełe simba.” **8** Yi ninjing konu ei embe sik wumb yi niłmin, “Mei ei miyem mei,” nik konu ei pe salim ku.

9-10 Kumb ok Gos eim ek endi ni tor kindilim wu Jeremaiya gupu ełe neng kin oł ekii se tonu omba ei piip nirim mił keimi tonu om. Eim ek yi mił nirim,

“Esrel wumb ku 30 ei, Jiisas top nik enjing mił ku ei wu endi mei ming sin ełim mei ei top er sinjing. Ei Owundu nirim mił yi mił keimi tonu om poru nim.”

*Pailos Jiisas Kanpi Kii Sim
(Mak 15:2-5, Luk 23:3-5, Jon 18:33-38)*

11 Jiisas sipik Rom gapman owundu Pailos mułum konu kumb ełe endindnjing. Pe Pailos ei ek nipi eim kii sim. “Nim Jura wumb king mołun min?” Jiisas ek yi nim, “Ei ninim ek yi nim.”

12 Ba kułmał kałiłmin wu ni peng pim wu ombu kin ek endi nik Jiisas kin ngunjung ni eim ek endi nipi orung kindpi ngunerim. **13** Pe Pailos ek nipi Jiisas ngopu yi nim, “Nim kos ernoğii wumb ek pei ninmin ei nim piinan min?” **14** Ba Jiisas eim ek endi nipi orung kindngunerim mon. Yi erang kin Pailos eim puku sipi nimbil erang enim ni piim.

*Pailos Yi Nim, “Jiisas Ond Peri Ełe Tei!”
(Mak 15:6-15, Luk 23:13-25, Jon 18:39-19:16)*

¹⁵ Nga kuni owundu ‘Pasopa’ niłmin kunum ełe, kan ngii pałiłmin wumb ei kung ngii endeim endeim ni gapman wu owundu ei kan wu tor kindpi elim ei wumb pei en enim wu ei om̄ba nengin Pailos tor kindiłim. ¹⁶ Pe kunum ei, wu kis wii endi kan ngii pirim, wu ei embe ‘Barapas,’ niłmin. ¹⁷ Wumb kułou tok mułangin kin, Pailos ek nipi wumb kii sirim, “Na wu nii endi enim kin tor kindmbii? Pe na Barapas kindmbii min? Jiisas Krais ninmin ei kindmbii?” ¹⁸ Pailos eim piim, wumb pei Jiisas embe to mani kindmin ni piinmin sin sinim embe to tonu ba ni piik, tu wuk kos ełe tu wunjung ni piim.

¹⁹ Pailos eim kos piipi ek nipi kun elim konu ełe mułang, eim nge ambim ei ek nipi kindpi yi nim: “Nim wu oł kun ka wii ei oł kis endi enerim wu ei kin oł endi enerii! Na akip epin or kumb wu ei kin er kanip noman embin tang moł,” pa nim.

²⁰ Ba kułmał kałiłmin wumb ni peng pim wumb ei ok wu amb wii mulnjung ełe ek dinga ngok yi ninjing. Enim Pailos kin kii sipi, “Barapas kindan wii pangli nik Jiisas to kundei yi nei!” pa yi ninjing. ²¹ Ba gapman owundu ni ek yi nim, “Ya wu tał mołmbuł ei wu nii endi enim kin kindmbii?” Wumb pei molk yi ninjing, “Barapas wangli!” ninjing. ²² Pailos ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na Jiisas kin nimbil oł ermibii Krais pa ninmin ei?” Wumb pei molk yi ninjing, “Ond peri ełe tonu to kundii!” ninjing. ²³ Ba Pailos ek yi nim, “Nimbil erang wu ei eim oł kis nimbil oł endi erim?” Pe wumb wii dinga tok yi ninjing,

“Tonu ond peri elege to kundii!” ninjing. ²⁴ Pailos eim yi piim, “Na ek nind ei kapli enanim, wumb ek pei nik dinga enmin ei opu tonu omba,” ni yi piim. Piipi, eim wumb pei mulnjung konu ningil elege eim angil was erpi yi nim, “Na wu ei kin ol kis endi erpi wu ei to kundngii ninand mon. Ei enim wumb pei en enim noman elege nimbil ol erngii, na mon.” ²⁵ Pe wu amb wumb pei ek ni orung kindik yi ninjing, “Ei sin ol kis enmin wumb ei nge sin kangiil ni sin pe puile sin sinim kin kumep kis tonu omba,” pa yi ninjing. ²⁶ Wumb yi nengin kin, Pailos Barapas tor kindang pum. Pe Jiisas eim opu wumb angil kindnjing, kepiti tok ei sipik ond peri elege to kundngii nge sipnjing.

²⁷ Pe Pailos nge opu elmin wu ombu Jiisas sipik gapman ngii elege nirik sipik eim kin kułou tok mulnjung. ²⁸ Molk, eim konduk ei gulk kindik, king mil kon sakis kundii eipi endi kindnjing. ²⁹ Kindik, nga eim peng elege peng kon mondunmun nik kan jimbiltang ei nge kirang ombu engin to sik kin tonu eim peng elege mundnjung. Pendik dolu endi sipik eim angil tundung elege engindnjing. Nga en enim mandi ming gopsing pii pol molk eim kin se ek kulsik ek paki tok yi enjing. “Jura wumb wu king owundu nim kunum kunum kinan mołukum wu,” pa ninjing. ³⁰ Nik, eim kumb elege jipambił tok, kepiti sim ni sik eim peng elege kepiti tok yi enjing. ³¹ Eim kin se ek kulsik ol yi er poru nik, king mil konduk kundii eipi ni gulk tor sik, konduk eim nge orung kind pendnjing. Pendik eim sipik, ond peri elege ni tungii nge sipnjing.

*Jiisas Ond Peri Ełe Nil Tunjung
(Mak 15:21-32, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)*

³² Pe andłam ełe punjung ni Sairiini wu endi om wu ei embe Saimon. Wu om konu, “Ond peri ei ko wii!” Nengin, Jiisas ond peri ei wu ni ko wum. ³³ Puk konu endi tor punjung konu ei embe, ‘Golkasa’ niłmin, konu ełe tor punjung. Konu ei wumb kaniłmin ni, wumb peng embił ni kumb ningił ni yi mił seng kanik kin konu embe yi mił niłmin. ³⁴ Wumb noł wain endi ngunjung eim nopusi piim ni epi endi eim num ni kumbii erang piipi mon nim. Nimbil erang eim noł ei nopusi kułii mił kołpu peng kin eim ngenj kumbii simba pinerang kin mon nim.

³⁵ Pe Jiisas ond peri ełe nil to pendik, eim nge konduk sik kin opu ond wumb ku kembis mił epi ei kinjmał erik kin wu nii endi eim konduk simba nik yi enjing. ³⁶ Pe opu ond wu ombu mani molk kin Jiisas kin tep er mulnjung. ³⁷ Ok mon endi to pendnjing konu ełe Jiisas peng ełe pim. Ei kos piijning ek ei nge nik mon polk pendnjing, “Ei Jiisas, Jura wumb nge king.” ³⁸ Jiisas pim konu orung orung eèle wu tał opu erkił epi waning sikił epi ełmbił wu tał ond peri eèle to pendnjing. Wu endi Jiisas angił tundung pim. Endi angił taring orung pim.

³⁹ Wu amb ni wumb ok Jiisas kin ek buł morung nik peng ak tok orung enjing. ⁴⁰ Erik yi ninjing, “Nim men ngii owundu ei kis mułang nga kunum tekliki konj tekmbii nin wu; pe nim Gos kingam keimi pim kin, tonu ond peri ei si kindkin mani wan kinamin!” yi ninjing. ⁴¹⁻⁴² Yi mił ku lo ek

piilmin wumb ni peng pim wumb ni kułmał kalk ełmin wumb pei molk eim kin ek buł ambilk yi ninjing. “Eim wumb eipi kin paki tum; ba eim akip eim paki tunermba mon. Eim sin Esrel nge wumb king pim kin, kaplı pe tonu ond peri ełe si kindpi mani wang, sin eim kin pii gii nimin,” pa ninjing.⁴³ “Eim Gos kin pii gii nipi kin na Gos kingam moł nimin. Ei Gos eim kin noman ngum kin, akip eim paki tang kenmin,” ninjing.⁴⁴ Pe wu tał epi waning sikił ełmbił wu tał ond peri ełe to pendnjing wu tał Jiisas pim konu mandi pinjngił wu tał ek buł ambilkił ninjngił ku.

*Jiisas Eim Kułum Poru Nim
(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)*

⁴⁵ Pe konu tinga eni kunum beli salim kunum ei emii pim. Pep, pang pang nga konu pou neng eni tekliki erim. ⁴⁶ Konu eni tekliki eromba erang, Jiisas eim wii dinga topu Jura nge wumb ek ełe yi nim, “Eli eli lama sambasani?” Yi nim ei pułe yi, “Na Gos nim na nge Gos nim na nimbıl erang si kindin?” ⁴⁷ Ba wu kombur mandi molk piinjing ni yi nim, “Neng kin, wu ombu molk mon, wu ei ek ni tor kindilim wu Elainja wii tonum,” pa yi ninjing. ⁴⁸ Pe sikir wu endi tuk mulnjung wu ni pupu omb ngenj nok sinjing ei sipi noł wain ełe mani kindpi; kindang kin noł wain kopup tuk seng dolu endi sipi dolu topu sipi Jiisas ngamb noł ei numba ni sipim. ⁴⁹ Ba wu kombur molk yi ninjing, “A nim giyeng ni moł. Eim nimbıl oł eromba ei kenmin, yi neng kin, Elainja opu eim paki tonum min ei kenmin,” ninjing.⁵⁰ Jiisas nga

wii dinga tum. Pe eim nge noman tuk elege kindang pum.

⁵¹ Kunum elege mendpił men ngii owundu elege alap owundu endi tuk Gos nge men ngii palting elege ondu ngo pendnjing konu elege wumb tuk punałmin konu pendnjing alap ei tonu piltan topu mer mani tor pum. Pupu, alap opu tał mił yi erim. Erang kin, wumb Gos kin pungii nge aki tum. Topu, kunum elege, mendpił kon kopu owundu tang kin, kom ku owundu pim ni mani pupu purum. ⁵² Nga mer mei elege wumb kułii tukpu tołmun konu ei ombułpu aki topu wii seng kin Gos eim wumb pii gii ni molk, kulnjung wumb ombu angk tonu ok konj mulnjung. ⁵³ Nga en enim mer tukpu elege wakin to si kindik angk tonu ok kin ok Jiisas eim kołpu; nga angpi tonu opu konj mołpu, tonu konu owundu ka wii elege tuk peng wumb pei kenjing konu elege en enim tuk punjung.

⁵⁴ Opu ełmin wumb tep ełmin wu ni opu wu kombur kin mulnjung ni konu kopu topu oł kanim kanim erim ni kenjing ei Jiisas pim konu tep er mulnjung wu ombu en enim oł ei kanik tungu erik,” yi ninjing. “A keimi wu, ei Gos nge kingam mołum,” pa ninjing. ⁵⁵ Amb pei mulnjung amb ei Jiisas ek ekii siłmin amb ombu Galilii konu si kindik eim kin ouni tu wunjung ok eim paki tunjung; ok konu turii mił angk kenjing. ⁵⁶ Amb mulk konu tuk elege amb kombur mulk, amb ei endi Mariya Makandala kin Mariya endi Jeims angim kin Josep tał menginjngił kin, nga amb endi Sepndii nge kingam tał ei menginjngił kin mulnjung.

*Jiisas Ngenj Ei Sipik Ku Tukpu Ełe Pendnjing
(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Jon 19:38-42)*

⁵⁷ Konu pou neng, wu endi om wu ei embe Josep, wu ei Jiisas nge ekii siłim wu, Aramasiya konu ełe wu eim ku pei sałılım wu. ⁵⁸ Josep eim opu, Pailos mułum konu kii sipi yi nim, “Jiisas ngenj ei na sipmbii min?” nipi kii sim. Seng kin, Pailos eim opu wumb ei neng, Jiisas ngenj ei tu wuk eim ngunjung. ⁵⁹ Pe Josep ni wu ei eim alap konj kuru endi sipi, Jiisas ngenj ełe pandi tum. ⁶⁰ Pe Jiisas ngenj ei sipipi eim nge tukpu konj ełe pendim. Eim tukpu ei tuk kom ku owundu ełe wumb kombur sik, konu ełe Jiisas tuk kind pendik, kom ku owundu endi sik peri ngok sipik pendik tukpu ełe pendnjing. Pendik, en enim punjung. ⁶¹ Mariya Makandala niłmin amb ei kin, Mariya niłmin amb endi kin ouni mulnjunguł. Amb tał tukpu peng ełe mandi molkuł kankił mulnjunguł.

Jiisas Tukpu To Pendnjing Ełe Opu Wumb Tep Er Engnjing

⁶² Kupiiring nga kor kunum epi er kun ałmin kunum ei opu peng, kułmał kałlımin wu ni, lo ek ekii siłmin wu ni pei puk Pailos ngii konu kułou tunjung. ⁶³ Tok, Pailos kanik yi ninjing, “Wu owundu, sin piinmin ei, wu ek konj mułpu ek kend wu ei, ‘Kunum tekliki mendpił tukpu ełe angip op tonu bii,’ ninim ninmin,” pa ninjing. ⁶⁴ Nga ek yi ninjing, “Nim ek yi ninjii, ‘Tukpu ełe pandi dinka tok, tep ka er mułangin kin, kunum tekliki poru nimba. Mon peng kin, eim nge ekii sik ełmin wu ok waning sipik wumb kanik nengin

ninjing, ei eim ngenj tuk elege pinalim, eim angpi tonu opu konj pum.' Ek ok ek ei op ekii seng, ekii se ek kend ei opu kumb elege ba palim." ⁶⁵ Pailos ek nipi orung kindim, "Enim puk tep mułngii opu wu tiłap endi singii. Sengin, puk tukpu ei pandi tok dinga wii er pendngii. Enim elmin mił erngii." ⁶⁶ Yi neng, puk tukpu pandi dinga tungii punjung. Puk, tukpu elege oł endi dinga enjing ei wumb tuk onerngii nik kin, tukpu elege to dangndik pendnjing. Nga opu wu kombur tukpu elege, "Tep er mułei!" nengin, tep er mulnjung ku.

28

*Jiisas Nga Angpi Tonu Konj Pum
(Mak 16:1-10, Luk 24:1-12, Jon 20:1-10)*

¹ Kor owundu kunum poru neng, kupiiring mandi elege amb Mariya Makandala seng kin, nga Mariya endi kin ouni okuł, Jiisas tukpu elege kenmbił nikił onjnguł. ² Pe sikir konu kopu owundu tum, Gos Owundu nge enjel tonu epin si kindpi mani om. Opus, ku ni ambił ak tang, ak topu orung pupu pim. Peng kin, tonu peł elege eim tonu mułum. ³ Eim nge kumb elege kupu kuru mił tiłang erim. Nga konduk ei kupu mił kuru mendpił pim. ⁴ Opus wu ombu en enim mund mong erik, puku sik wumb kułli mił mendpił pek mulnjung.

⁵ Ba enjel ek nipi amb tał ngopu yi nim, "Ełip mund mong enereł mon! Na piind ełip Jiisas kurkuł onmbuł ni piind. Wu ei ond peri elege to kundnjung. ⁶ Eim ya konu elege mulałim, eim angpi nga konj tonu pum. Eim ok ek nirim mił yi erim. Pe ełip okuł eim pim konu ei keningił weł!" nim.

⁷ Pe elip amb tał sikir pukuł, eim nge ekii siłmin wu ombu mulnjung kankił kin, ek yi ninjngił, ‘Eim tukpu ełe si kindpi, nga angpi konj tonu pum. Piinmin! Eim Galili konu ek pupu mułmba punum, enim ekii se puk eim konu ełe keñingii,’ pe na ek nipi elip ngunj,” pa nim. ⁸ Amb tał eł elip mund mong erkił ka piikił sikir pukuł tukpu si kindkił ei nge ekii siłmin wu mulnjung konu kankił yi ninjngił.

⁹ Nikił pangił nga sikir Jiisas eim amb tał andłam ełe kan sipi ek yi nim, ‘Elip onmbuł?’ Nga amb tał eł elip eim simb ełe ambił gii nikił molkuł ek ka nikił prei enjngił. ¹⁰ Jiisas ek nipi amb tał ngopu yi nim, “Elip mund mong enerel! Elip pukuł na engnan noł kan ningił. Nengił kin, puk Galili konu ełe puk mułangin kin, na konu ełe wumb ei keñingii,” yi nim.

Opu Ełmin Wumb Ek Poł

¹¹ Amb tał andłam ełe tuk pukuł opu wu ombu konu owundu ełe puk kin kułmał kałiłmin wumb mulnjung konu epi tonu om mił ek kanik onjung mił ninjing. ¹² Pe kułmał kałiłmin wumb ei ni peng pim wu num ombu kułou tok molk ek nik, “Opu ełmin wu ombu ku owundu ngumun,” pa yi ninjing. ¹³ Nik, opu wu kanik ku owundu ngok ek yi ninjing, “Enim yi ningii, ‘Sin or pinjpin kunum ei eim nge ekii siłmin wu ok eim ngenj ei waning sipnjing,’ yi ningii,” pa nik. ¹⁴ “Nga gapman wu owundu ei eim ek endi nim kin, sin eim kin ek nemin, enim kin ek endi pinerm̄ba,” pa ninjing. ¹⁵ Yi mił nengin kin, opu ełmin wumb ku ei sik kin, oł ei nik mił endi ei enjing. Nga ek ei Jura

wumb konu orung orung pei piik pangin, pe ek ei piinmin ku.

*Jiisas Eim Kin Ekii Sik Wu Ombu Kin Tonu Om
(Mak 16:14-18, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23,
Aposel 1:6-8)*

¹⁶ Eim nge ekii sik wu engki nga endeim ei puk Galili komung konu punjung. Puk, elege punjung ei Jiisas ek nipi mil konu elege punjung. ¹⁷ Puk, Jiisas kanik eim kin ek ka nik men tok erik; ba wu kombur noman tał er pim; “Ei Jiisas mendpił min wu eipi da?” ni piinjing? ¹⁸ Jiisas eim wumb mandi opu ek dinga nipi eim wu ombu ngopu yi nirim, “Gos eim mei elege noman dinga ni tonu epin noman dinga ei pei na ngum. ¹⁹ Enim ei piik, konu orung orung wumb pei kin puk, na ek ka enim kin ngok, wumb ei na kin pii gii ningii ei na nge wumb pei ekii sik mułngii. Wumb ei noł pingii ei, na Ernan embe ni na eim kingam embe ni Gos Gui Ka embe elege noł pendik dambiltik ende puk ngungii. ²⁰ Enim na ek nip ngond mil yi enim puk wumb kanik ek yi nik ngungii, enim piinmin ei na enim kin kunum kunum moł, ei moł pamb kunum poru nimba,” pa nim.

**Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngolum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini**

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818